

T.C
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN SEBEP SONUÇ
İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fatih AKKOÇ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Önder AYTAÇ

ANKARA-2007

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÖRE NAMUS VE ŞEREF

. T re	4
1.2 Namus	6
. . . Nam s a ramının a ı anı ş e i eri	7
. . . a atın t m n erini Ka sa an Ah a e Ah a ı Da ranı ş o ara a ı anması	7
. . . . Mi i De er erin Kor nması o ara a ı anması	7
. . . Kadın e Kadın Cinse i i mer e i nam s an a ışı	7
. . . . E i ir adının e i i dı şı i ş isi	8
. . . . E i ir adının ir er e e açması	9
. . . . E i ir adının o ş anması a da ocasını ter etmesi	10
. . . . Bo ş anmı ş ir adının ir er e e i ş isi	11
. . . . Be r ir ı m ir er e e i ş isi	12
1.2.1.3.6. Be r ir ı m ir er e e açması	13
1.2.1.3.7. E i e a e r ir adının açır ı ması a da teca e raması	14
. . Şere	15
. . Bire se (Ki ş ise) Şere	16
1.3.2. Kolektif (Toplumsa) Şere	20

İKİNCİ BÖLÜM

TÖRE CİNAYETLERİNİN SEBEPLERİ VE BOYUTLARI

. . TÖRE KAVRAMININ TOPLUMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ	24
. . TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ ARASINDAKİ FARK NEDİR	27
. . TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNDE DİNİN ETKİSİ VARMIDIR.	30
. . TÖRE CİNAYETLERİNİN SEBEPLERİ NELERDİR.....	33
2.4.1 Ekonomik e eri a mış ı in o açtı ı o s n ar	34
2.4.2. Ataerkil to msa a 1.....	38
. . . Feoda (Aşiret Ge ene i) a 1.....	43
. . . E itim Sor n	47
2. . . . Kı çoc arının er en aş arda e or a e endiri me eri.....	50
. . . . Kı çoc arının o a nderi mesinin to m tara ından i i arşı anmaması	51
. . . . Maddi im ansı ı arı i eri s rere o a ndermeme.....	53
2.4.5. Erkekler erinde i to msa as ı	54
. . . Dedi od e Çe re Bas ısı	54
. . TÖRE CİNAYETLERİNİN UKUKİ BOYUTU.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÖRE CİNAYETLERİ

. . AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÖRE CİNAYETLERİ	62
. . . T r i e nin A r a Bir i ine Katı m S recine İ iş in	
Yı ı i er eme Ra oru:	65
. . . Yı ı i er eme Ra or	66
. . . Yı ı i er eme Ra or	66
. . . Yı ı i er eme Ra or	67

. . .	Yı ı i er eme Ra or67
. . .	Yı ı i er eme Ra or67
. . .	Yı ı i er eme Ra or68
. . .	Yı ı i er eme Ra or70
. . .	Yı ı i er eme Ra or73
. . .	Yı ı i er eme Ra or75
. .	NASIL ÖNLENEBİLİR77
	SONUÇ81
	KAYNAKÇA83

ÖZET

Akkoç, Fatih, Töre ve Namus Cinayetlerinin Sebep-Sonuç İlişkisinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Önder Aytaç

Töre ve Namus cinayetleri, toplumda kendilerine biçilmiş rollerin, ahlaki normların dışına çıktığı varsayılan, kız çocuklarına ve kadınlara yöneltilmiş olan bir şiddet türüdür. Töre cinayetleri insan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa insan Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi hükümlerine de aykırı bir uygulamadır.

Türkiye de, töre cinayetlerinin yaygın biçimde işlendiği ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, ülkemizin uluslararası platformlarda eleştirilmesine sebep olmakta, gelişme düzeyi kendisinin çok altındaki ülkelerle aynı düzeyde görülmesine ve töre cinayetlerini ortadan kaldırmak için önlem almaya davet edilmesine yol açmaktadır.

Töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi, hem kadınlarımızın insan haklarının güvence altına alınması, hem de ülkemizin çağdaş bir görünüm vermesi bakımından gereklidir. Bu amaçla öncelikle sorunu yaratan nedenler, literatür taraması yapılarak ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler değerlendirilerek, töre cinayetlerinin önlenmesi için önerilerde bulunulmuştur. Töre cinayetlerinin yasalar yaparak değil, bölge insanının ekonomik durumunun iyileştirilmesi ve eğitim düzeyinin yükseltilerek çözülebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Töre, Namus, Şeref, Töre ve Namus cinayetleri

ABSTRACT

Akkoç, Fatih, The Consideration of Custom and Honour Killings Causal Connection,

Master's Thesis, Advisor: Assistant. Prof. Önder Aytaç

The custom and honour killings is an act of violence to the girls and women that they supposed to go out their own acts and moral norms in their social groups. The custom and honour killings is also a contrary application to Universal Declarations of Human Rights, Glossary of The European Convention On Human Rights, Convention On The Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and The Convention of Child Rights.

Turkey also took place in the countries that the killings happen widely. That situation causes to criticize Turkey at the international platforms and to be seen the same level with lower level developed countries and it is putting on the spot to prevent and bring away the killings reasons.

Preventing of the custom and honour killings is important to put on women rights under guarantee and also to make a modern view to our country. For this purpose, firstly the reason of the problem had signposted by searching literatures thoroughly. The resulting datas having been analysed, some suggestions are presented to prevent the custom and honour killings. As a result, it was inferred that the solution of custom and honour killing is not to make law, it is to improve the economic situations and level of the education of the region's people.

Key Words: Custom, honour, glory and the custom and honour killings.

GİRİŞ

İnsanlık tarihine baktığımızda, insanların bir arada yaşamaya başlamasıyla birlikte belli kuralların da ortaya konulduğunu görüyoruz. Bu kurallar, yazılı olan ve toplumun geneli tarafından benimsenen ve uyulan yazılı olmayan kurallar olarak birbirinden ayrılmaktadır. Yazılı olmayan kuralların önemli bir bölümünü içeren töre, kültürün çok özel formlarından biri olarak her ülkede küçük benzerlikler ve bazı ayrıntılar gösterse de farklıdırlar. Bu farklılıklar aynı ülkenin bölgeleri ve hatta şehirleri arasında da görülebilmektedir. İlkel toplum döneminde oluşan ve insanlıkla birlikte yok olacak olan töre (doğrusu ve yanlışıyla, fazlası ve eksisi ile), insanların başta toplumsal olaylar ve ilişkiler olmak üzere bireylerin birbirlerine karşı (isteyerek veya istemeyerek) izlemek zorunda oldukları davranışları yönlendiren sosyal bilinçlerden biri olarak yerini sağlama almıştır.

Ancak toplum içerisinde otorite olarak ortaya çıkan yapılanmaların kendi çıkar ve devamlılıklarını sağlamak amacıyla zaman içerisinde, töre adı altında uyguladıkları bu kurallar toplumda büyük yaralar açmaktadırlar. Bunlara en güzel örnek günümüzde hala devamlılığını sürdüren “Töre Cinayetleri” dir. Töre cinayetlerine istediğimiz kadar karşı çıkalım; bu karşı çıkış“bizim doğrumuzdur;

Bunu uygulayan ve uygulatanlar için doğru olan, “kendi doğruları, şerefleri ve toplum içinde saygınlıklarını kaybetmemek” davranışı olan cinayetlerdir. Bu doğrular, şeref ve saygınlık o kadar önemlidir ki, bir babaya kendi öz kızını öldürtebilmekte, bir erkek kardeşe aynı ev içerisinde doğmuş ve beraber büyümüş olduğu kız kardeşini ya da ablasını öldürtebilmektedir.

Belli bir bölge içerisinde sınırlı olduğu düşünülen bu cinayetler insanların belli sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı gitmiş oldukları şehirlerde ve hatta yurtdışında gurbetçi olarak bulunduğu ülkelerde de işlenmekte ve girmek için kapısını zorladığımız Avrupa Birliği ülkeleri tarafından bu cinayetlerin işleniş sebebinden dolayı yadırganmakta, düzeltilmesi için önlem alınması istenmektedir. Bu bağlamda, önemi

gereği hükümetler tarafından konu ele alınarak, sebeplerinin ortaya çıkarılması için meclis araştırma komisyonu kurulmuştur.

Töre ve namus cinayetlerinin sebep-sonuç ilişkisini ve çözüm önerilerini kapsayan bu çalışma sekiz başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde töre, namus ve şeref kavramlarının teorik anlamları ortaya konulmuştur.

Teorik anlamların ortaya konulmasından sonra ikinci kısımda töre kavramının toplumdaki önemi ve yeri ortaya konularak, törenin toplumdaki yaptırım gücü, birleştirici yanı ve töreye verilen önem açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü kısımda, töre cinayetleri ve namus cinayetleri arasındaki farklar belirlenerek, töre cinayeti ve namus cinayeti konularının neden birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiği tartışılmıştır.

Dördüncü başlık konusu olarak töre ve namus cinayetlerinin sebepleri olarak tespit ettiğimiz, ekonomik ve geri kalmışlık, ataerkil toplumsal yapı, aşiret geleneği, eğitim eksikliği, çevre ve dedikodu baskısı konuları irdelenerek cinayetlere olan etkileri ortaya konulmuştur.

Beşinci kısımda, töre ve namus cinayetlerinde hukuki boyut ortaya konularak, yargının ve hukukun töre cinayetlerinin önlenmesi konusunda yeterli olup olmadığı ve hukukta bu cinayetlerin ne şekilde değerlendirildiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Altıncı bölümde, Avrupa Birliği sürecinde töre ve namus cinayetlerinin Kopenhag Kriterleri içersinde nasıl değerlendirildiği, Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında ne şekilde karşımıza çıktığı, raporların incelenmesi ile ortaya konulmuştur. Bu bölümde Avrupa Birliği sürecinin töre ve namus cinayetlerinin önlenmesindeki etkisi, kadın hakları ve aile içi şiddet konularına sağladığı katkılar ortaya konulmuştur.

Yedinci ve sekizinci bölümde töre ve namus cinayetlerinin nasıl önlenebileceği konusunda belirlenen maddeler ele alınarak, sonuç ve değerlendirme bölümünde konunun çözümü için kanaatler ortaya konmuştur.

Çalışmamızda, metot olarak literatür taraması yapılarak konu ile ilgili yapılan çalışmalarda töre ve namus cinayetlerinin sebep ve sonuçlarına ilişkin ne gibi sonuçların ortaya çıktığı, önlenmesi için neler yapılabileceği tartışılmıştır. Ayrıca Doğu Anadolu bölgesinde görev yapan birisi olarak konu ile ilgili olarak edindiğim izlenimlerde konu içerisinde kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÖRE NAMUS VE ŞEREF

1.1 Töre

Toplumdaki yeri bu kadar önemli olan bu kavram nedir, diye sorduğumuzda Türk Dil Kurumu sözlüğündeki tanımında;

1-“Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet”

2- “Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap, diye tanımlanmaktadır.

Feminist, araştırmacı yazar Leyla Pervizad’a göre "Töre kelimesi, Türkçe'ye iki yerden geçmiştir. Bir tanesi, eski İbranice'den. Töre, tora, yani, 'Tevrat' anlamındadır. Tevrat'ın da kelime anlamı, yazılı olmayan kanun, kural. O kadar önemli bir kural ki, azılmasına gerek kalmayan önemli kanun, kural” anlamındadır. İkincisi, tör'dür. Tör de eski Moğolca'dan Türkçemize gelmiştir. Tör, Moğolca'da 'devlet' demek. Şu anki kullanımı ya devlet olarak, ya da devletin kanunları olarak kullanılıyor. (Durukan, 2005)

Ayrıca Prof. Ünsal Oskay ise Milliyet gazetesinde yayınlanan bir röportajında şöyle tanımlıyor; “Töre, denenmiş belli bir hayat biçiminin işleyişini sağlamak için, geleneğin geçerli olduğu anlaşılmalı kurallarını haklaştıran bir türü. Töre, değişmenin yavaş olduğu topluluğun ve o topluluğu kuşatan dış dünyayla ilişkilerinin muhafaza edilmesi için, içeride kutsanması gereken bir manevi değerler manzumesini taşır,” demektedir. (Oskay, 2004)

Meydan Larousse ‘da ise Töre; ”bir sosyal grupta, bir topluluk veya halka yerleşmiş davranış biçimlerinin tümü” diye tanımlanmaktadır.

Doç.Dr.Halil İbrahim BAHAR'a ait sosyoloji kitabında ise Töre; bir sosyal kültür yapısında kanun ve ahlak kuralları yerine geçebilecek kadar kuvvetli fakat kanun olmayan davranış kalıplarına örf-töre denilmekte ve yaptırımları en fazla olan normlar olarak değerlendirilmektedir. (Bahar,2005:81)

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ortaklaşa alışkanlıklar, yaşama biçimi ortak noktalar, yazılı olmayan kurallar ve kanunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınıflandırma yapılacak olursa;

a)Cinse i e i i t re er (fuhuş, nikâhsız evlilik ve çocuk, zorla evlendirme, miras, vb.), Toplum yapısında kişilerin özellikle kadınların davranış şekilleri belirlenmiştir. Bir genç kızın ya da kadının kendi cinsleri, karşı cins olan erkeklerle olan ilişkisinin sınırları ve toplum içindeki davranış şekilleri bellidir. Bu kurallar ihlal edildiğinde kişi nasıl bir cezalandırılma ile karşı karşıya kalacağını bilir.

b) Y netim e i i i t re er (Aşiret, dini veya siyasi örgütlenmeler); Grup ve topluluk olarak yaşanan aşiret gibi yapılanmalarda da kişilerin yeri bellidir. Bu yapı içerisinde söz sahibi ağa, bey gibi kişiler olabilirken, dini konularda şeyhlik ya da şihlik kurumu ortaya çıkmaktadır. Ağa ya da bey genel konularda karar verebilirken dini konularda da şeyhler devreye girmektedir. Dolayısı ile kişiler hangi konunun nerede çözüleceğini bilir ve oraya müracaat eder.

c) Ataerkil aile olma ile i i i t re er; Ataerkil yapı içerisinde büyük aile yapılarını görmekteyiz. Bu çekirdek aile yapısı içerisinde Büyükbaba(dede), büyükanne(nine), anne baba ve çocuklar bulunmaktadır. Bazen bu aile yapısı içerisinde amcalar ve aileleri de bulunabilir. Böyle bir aile içerisinde otorite büyükbabadır. Ailenin diğer bireyleri onun yanında neleri yapabileceğini ve neleri yapamayacağını bilir ve onun dışına çıkmanın hoş karşılanmayacağını bilir.

d)Kan da ası gibi benzer konularda töreler çoğaltılabilir. (Çağlar,2005)

Yapılan sınıflandırma içerisinde töre cinayetlerinin yeri aranacak olursa bunu cinsellikle ve namusla ilgili olan töreler içerisinde görmekteyiz. Buradan yola çıkılacak olursa;

1.2 Namus

Yazar Leyla Pervizad'a göre "Namus; nomos'tan gelmiştir. Arapça veya Farsça'dan aldığımız düşünülüyor. Araplar ve Farslar da eski Yunanlılardan almıştır. "Nomos" kelimesi, iktidar, kanun, kural anlamındadır. Nomos'un da kökü 'nema'dan gelir. "Nema da; bir erkeğin sahip olduğu otlak alan ve otlak alanın üstünde otlayan hayvanlar" anlamındadır. (Durukan,2005)

Meydan Larousse 'da ise, "Namus"; Ahlak, şeref, haysiyet kurallarına sıkı sıkıya bağlılık" olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca Yeni Türk ansiklopedisinde "Namus"; Ahlak, şeref, haysiyet kurallarına sıkı sıkıya bağlılık, uygunluk; edep, iffet, hayâ; dürüstlük doğruluk" diye açıklanmaktadır.

Prof.Dr. Mahmut Tezcan'a göre; Namus kavramının içeriği, cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden kaynaklanır. Tezcan'a göre bu kavramın kuralı cinsel saflık ve sakınmadan oluşur. Saflığı korumak, kadına düşen sorumluluklardan birisidir. Buradaki sakınma ise her iki cinsi ilgilendirmektedir. Kadının namusu, saflığını evlenmeden önce herkese karşı korumak, evlendikten sonra ise cinselliğini sadece kocasına sunmak zorunluluğunu ortaya çıkarır. Bu durumlar haricindeki her türlü cinsel eylem namussuzluk olarak değerlendirilir. Erkeğin sorumluluğu ise kendine kan ve akrabalık bağı ile bağlı olan kadınların ki bunlar karısı, kızı, kız kardeşi ve annesidir. Bunların namusunu titizlikle korumak zorundadır. (Tezcan,1999)

1.2.1. Nam s a ramının a ı anış Ő e i eri

1.2.1.1 a atın t m n erini Ka sa an Ah a e Ah a ı Da ranış o ara a ı anması

Ahlaki değerlere göre hareket etme, çalıştığı mesleğin kurallarına uyma, toplum değerlerine saygılı davranma, dürüstlük, ilişkilerde doğru ve adil olmak, onur ve kendine saygı olarak ta algılanmaktadır. Aksine bir davranış namussuzluk ve kötü davranış olarak görülebilir.

1.2.1.2. Mi i De er erin Kor nması o ara a ı anması

Türk toplumunda kutsal olan değerlerin korunması da namus olarak anlaşılmaktadır. Bayrağın, vatanın ve dinin her türlü saldırılara maruz kalmasını önlemektir. Bu değerlere yapılacak saldırıyı namusuna yapılmış sayar ve bu uğurda ölmeyi de bir erdem sayar.

1.2.1.3 Kadın e Kadın Cins e i i mer e i nam s an a ışı

Toplumda namus kavramının algılanış Şekli, kadın cinselliği ve kadının kontrol edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. En yaygın algılama budur. Burada kadının bekreti, evlilik dışı cinsel ilişki olmaması, düzgün giyinmesi, bir kadından beklenen Şekilde davranması, geleneklere uygun olarak görevini yerine getirmesi olarak öne çıkmaktadır. Bunu ifade ederken karın senin namusundur, kadın eşittir namustur, akıllı kadın namusunu rezil etmez, çok gezen kadın iyi değildir, yabancı erkeklerle kadın fazla konuşmamalı gibi ifadelerle namusun kadın merkezli olduğu öne çıkarılmaktadır. Buna en güzel örnek bir kadın sivil toplum rgt olan KAMER'in 'Alışmayacağız: Namus Adına İşlenen Cinayetler 2003 Raporu'nda Dicle niversitesi'nden Prof. Dr. Aytekin Sır ve ekibine yaptırılan ankette 'Namus nedir' sorusuna, karım, bacım, annem, ailem, kadınların iffeti, kadının cinselliği, bekareti,

kadınların toplumsal kurallara itaatı, erkeğin şerefi haysiyeti, kadınların erkeklere itaatı, dinin emrettiği şekilde verilen cevapta da görülmektedir. (Kayar, 2005)

Konumuz açısından incelememiz gereken namus anlayışı da bu kategorideki namus ifadesidir. Kadın veya genç bir kızın hangi davranışları töre dışı ya da toplum değerleri dışındadır. Bu bakımdan konuyu ele aldığımızda aşağıdaki sınıflandırmalar ortaya çıkmaktadır;

1.2.1.3.1 E i ir adının e i i dışı iş isi

Toplumdaki yaygın namus anlayışı çerçevesinde, namuslu kadın kavramı, kocasına sadık bir kadın ve namuslu erkek de başkasının karısını kendi namusu olarak kabul eden erkek anlamına geldiği için, evli bir kadının evlilik dışı bir ilişki yaşaması durumunda her ikisinin de öldürülmesi gerektiği düşünülür. Yaşanılan pek çok olayda bu davranış namusa aykırı olarak değerlendirilerek cezalandırılmış, kadının kocası veya yakın akrabası, hem kadını hem erkeği öldürerek, her iki ailenin de namusunu temizlemektedir. Toplum tarafından bu davranış çoğu zaman onurlu bir hareket olarak kabul edilerek, o kişinin ya da topluluğun şerefini kurtarması olarak değerlendirilmektedir. Evli bir kadının evlilik dışı ilişkisine bağlı olaylarda, erkeğin karısını boşaması yeterli görülmemektedir. Bu davranışı ile kadın uyması gereken töre davranışını gösteremediğinden, ailesinin ve kocasının namusuna leke getirmiştir. Boşanma sonucunda kadın ilişki yaşadığı kişiye tekrar gidebilir. Bu durumda kocanın namus ve şerefi gündeme geldiğinden saygınlığını yitirdiğini düşünen koca tarafından öldürülme olayı gerçekleşmektedir. Eski kocası tarafından evi basılan, sokak ortasında silahla vurulan, boşanmadan sonra yaşamaya başladığı sevgilisi ile birlikte öldürülen kadınların haberlerini gazetelerin adliye haberlerini veren üçüncü sayfa manşetlerinde her zaman yer almaktadır. Bir kadın evlendikten sonra, kocasının malı olarak görülse de, evlenmenin, kadının kendi ailesinin sorumluluğunu da tamamen ortadan kaldırmadığı gözlenmektedir. Kadının evlendiğinde bakire olmaması, evlendikten sonrada kocasına yaptığı bir sadakatsizlikte ailesine geri teslim edilmesi, bu durumdan kadının ailesinin de sorumlu olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir

durumda lekelenen sadece kadının kocası değil, kadının ailesi de olmaktadır ve sorunun çözümü için aileler işbirliği yapabilmektedir. Bu durum, namusun kadın bedeni ve cinselliği üzerinden kurulduğu ve kadının sahiplerinin, onun namusunu, yani bedeni ve cinselliğini korumak zorunda olduğunu kabul eden anlayışın bir sonucudur. Erkeğin ve ailenin saygınlığı buna bağlıdır. Evli kadın kocasının malı sayıldığı için onunla ilişki yaşayan erkek başkasının malını gasp ettiği için yani namusuna el uzattığı için onunda cezası ölüm olmaktadır. Bu tür namus olayları ile ilgili haberlere gazetelerin 3. sayfalarında sıkça rastlarız. 01 Şubat 2002 tarihli Akşam gazetesin de yayınlanan “çılgın koca dehşet saçtı” adlı haberde, Manisa'da eşinin kendisini aldattığı dedikodularını duyan öfkeli koca ölüm sağlar. Önce karısını öldüren Hasan İnce daha sonra karısıyla birlikte olduğu söylenen emekli gardiyanı pompalı tüfeğiyle başından vurdu, bu olaya bir örnektir.(Akşam gazetesi, 01 Şubat 2002)

1.2.1.3.2. E i ir adının ir er e e açması

Kadının kocasını terk ederek sevdiği erkeğe gitmesi ya da evini terk ederek sevgilisi ile başka bir yere gitmesi durumlarının yaşandığı evlilik dışı ilişki biçimleri yer almaktadır. Toplum geleneğinde bu durum kocanın yatağından kaçmak şeklinde tanımlanan çok ciddi bir suçtur ve cezası kesinlikle ölüm olmaktadır. Bu tür vakalar yaşlı bir insanla zorla evlendirilmiş olan, kendi rızası dışında başka biri ile evlendirilen ya da evli iken başka birini sevip kadının ona kaçması durumlarında görülmektedir. Ailenin vermiş olduğu bir kararda kadının pek söz hakkı olmadığı için kadın karara rıza göstermek zorundadır. Aksi bir davranış hem kocasının, hem de kendi ailesinin onur ve şerefini zedelediğinden dolayı, her iki aile tarafından ortak kararla hem erkek hem de kadın öldürülebilmektedir. Eğer kadın cezalandırılmamış ise kadının bir yakını cezalandırılabilir. Bu yolla kocanın kirlenen aile şerefının temizlenmesi sağlanmaktadır. Ayrıca kocasını terk eden kadın bulunamamış ise yine kadının ailesinden bir kız istenmektedir. İstenilen kız kaçan kadının diyeti olarak eski kocaya verilmektedir. Eğer bu şekilde verilecek kız bulunamamış ise, aile ikamet ettiği yeri terk etmek zorunda kalmakta ya da bırakılmaktadır.

Yukarıda anlattıklarımızı şimdi de Milliyet gazetesindeki konu ile ilgili bir haberle açıklayacak olursak; Bu haberde Trabzon'un Vakfıkebir İlçesi'nde 28 yaşındaki Kadem Tanrıkulu, evini terk eden eşi 27 yaşındaki Ayşe Tanrıkulu ile birlikte yaşadığı 34 yaşındaki Ferhat Aydın'ı pompalı av tüfeği ile öldürür. Olay, ilçeye bağlı Fevziye Köyü'nde meydana gelir. 2 ay önce 3 çocuğu ile birlikte evini terk eden Ayşe Tanrıkulu, Ferhat Aydın'ın Fevziye köyündeki evine yerleşir. Evi terk eden eşinin izini süren ve 2 çocuk babası Ferhat Aydın ile birlikte olduğunu öğrenen Kadem Tanrıkulu, Aydın'ın evine gelir. Tanrıkulu, evin üst katında kurutulan fındıkları taşıyan Ferhat Aydın ile eşi Ayşe Tanrıkulu'nu pompalı tüfekle öldürür. Kaçan Tanrıkulu, kısa bir sürede yakalanır. (Atay, 2003)

1.2.1.3.3. E i ir adının oşanması ya da ocasını terk etmesi

Evli bir kadının kocasından boşanmak istemesi veya kocasını terk etmesi de namusa ve toplumsal kurallara (törelere) göre cezalandırılmayı gerektiren bir davranış olarak görülmektedir. Yani normal şartlarda koca istemeden bir kadın boşanmayı isteyemez. Buna hakkı olmadığı düşünülür. Ancak Erkeğin ikinci bir eş istemesi durumunda birinci karısını boşanmaya zorlaması, kadının akrabalarının erkeğin uygunsuz davrandığına veya ailenin sorumluluğunu taşıyamayacağına karar verdiği durumlarda boşanmayı istemesi normal karşılanmaktadır. Ancak, kadının boşanmaya kendisinin karar verdiği durumlar namusa ve geleneğe aykırı davranış olarak algılanmaktadır.

Evli bir kadının kocasından boşanmak istemesine veya kocasını terk etmesine örnek olarak vereceğimiz, 09.11.2006 tarihli sabah gazetesinde töreden kötü yola düştün infazı başlıklı haberde Diyarbakırlı Aziz A. Afyonda tanışıp imam nikâhı ile evlendiği Fatma Tunç'un şiddetli geçimsizlik nedeniyle kendisini terk etmesi üzerine aile namusunu lekelediğini ileri sürerek topladığı aile meclisi kararı ile az ceza alır düşüncesi ile 15 yaşındaki kardeşine vurdu muştur. Daha sonra yakalanan Aziz A. "Başım önümde gezeceğime, şerefimle yaşarım" diyerek mahkemede kendisini

savunmuştur. (Acay ve Kaçar, 2006) Bu olayda da görüldüğü üzere kadının kendi kararı ile kocasından ayrılması ya da terk etmesi de hoş karşılanmamaktadır.

İkinci olayda 07.03.2006 tarihli Milliyet gazetesinde, 10 yıllık evli olduğu Burhan Alagas'dan boşanmak istemesi üzerine İstanbul'da kurşunlanan Emine Alagas, mahkemedeki ifadesinde, 6 aydır ayrı yaşadığı eşinden boşanmak istemesi üzerine bunların başına geldiğini ve kayınpederinin azmettirmesi üzerine, kocasının kendisini vurduğunu söylemektedir. Burada ilginç olan emine Alagasın özkardeşi olan Hüseyin Ustanın kız kardeşinin daha önce 3 kez evlendiğini ve boşandığını ve yine başka bir erkek için eniştesinden boşanmak istediğini ve eniştesinin suçsuz olduğu yönünde ifade vermesidir. Bu olayda da hatalı görülen kadının, her iki ailenin de namusuna leke getirdiği düşüncesi ile her iki aile tarafından da öldürülmesine karar verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. (Ayar,2006)

1.2.1.3.4. Boşanmış bir kadının irer e e iş isi

Boşanmış bir kadının durumu, evli bir kadından çok farklı değildir. Hatta daha kötüdür. Çünkü bedeni ve cinselliği eski kocasının, ailesinin ve yakınlarının çok sıkı kontrolü altındadır. Boşandığı için kabul edilmez bir şey yapmıştır ve kurallara karşı çıkmaya ve namusa aykırı davranışlarda bulunma potansiyeli taşıyan biri olarak görülür.

Yukarıda anlatılanlara örnek olması açısından, 06.Nisan 2006 tarihli hürriyet gazetesine yansıyan bir haberde eşinin başka bir kadınla beraber olduğunu duyan Pembe Mumcuoğlu adlı kadın çocuklarını yanına alarak babasının evine yerleşir. 5 yıldır ayrı yaşadığı kocasına boşanma davası açar ve boşanır. 1,5 yıldır tanıdığı taksici ile evlilik hazırlıklarına başlar. Bunu duyan eski koca evi basarak hem eski karısını ve taksiciyi öldürür. Erkek boşanmış karısının namusu üzerinde koruma hakkı olduğu düşüncesi ile onu başkası ile düşünemediğinden eylemi gerçekleştirmektedir. (Arslan ve Saat, 2006)

31 Haziran 2006 tarihli Hürriyet gazetesinde verilen bir diğer haberde, yine eşinden boşanmış olan ve başka birinden evlilik dışı hamile kalan kızını uykuda balta ile

öldüren anne, polise aile namuslarını temizlediklerini söylemişlerdir. Burada da boşanan kadının namusunun korunmasında ailesinin de sorumlu olduğu savı ile hareket edilmiş ve toplum tarafından tasvip edilmeyen hareket sonucunda kirlenen aile namusunun temizlenmesi yoluna gidilmiştir. (Hürriyet com.tr. 31.06.2006)

1.2.1.3.5. Bekâr bir kızın bir er e e iş isi

Bekâr bir kızın başka erkeklerle ilişki kurması olarak nitelendirilen hareketler birbirinden çok farklıdır. Cinsel ilişki, kız ve erkeğin birlikte görülmesi (dolaşırken, kafe de, sokakta yürürken), kızın birine âşık olması gibi durumlardır. Bunların tümü namusa aykırı davranış olarak algılanır ve hoş karşılanmaz. Bekâr genç kızların bu tür davranışlarında her zaman öldürme söz konusu olmaz. Bekâr kızların evlendirilme şansları fazla olduğundan önce bu yol uygulanmaya çalışılır. Evlendirme söz konusu olamıyorsa ve ortada bir cinsel ilişki söz konusu ise o zaman öldürme durumu namusu kurtarmanın tek yolu olarak görülmektedir. Genç kızların bu beraberliklerinde hamilelik ve çok dedikodu olması söz konusu ise kızın ailesinin toplum içerisinde başı dik olarak dolaşması zorlaştığından, aile namusları konusunda bir şey yapmaları gerektiğini düşünerek ölümle cezalandırma yolunu seçebilmektedirler. Bu tür vakalarda kızın ailesi hem kendi kızlarını hem de erkeği öldürebilmektedirler. Lekelenen namus kızın ailesinin olduğu için erkek tarafı buna ses çıkarmıyor. Öldürme işlemine karşı çıkıldığında, o aile bağlı bulunduğu topluluktan, aşiretten dışlanmakta, aileler arasında uzun yıllar sürecektir düşmanlıkların başlamasına, genç kızın yaptığı bu hareketten dolayı öldürüleceğini düşünerek intihar olayını seçmesine ve ortada bir cinsel ilişki varsa ve öleceğini biliyorsa devlet kurumlarına sığınma söz konusu olabilmektedir. Evlendirme ile sonuçlanan olaylarda her zaman mutlu sona ulaşamamaktadır. İlk dönemlerde ölüm tehditleri devam eder, bu sırada toplum büyükleri aşiret ileri gelenleri barıştırma işinde araya konulur. Kız hamile ise kürtaja zorlanır. Yaşadıkları mekânı, terk etmeleri istenir ya da terk etmek zorunda kalırlar. İlişki kurduğu kişinin nikâhsız ikinci eşi olması için zorlanırlar veya başka biri ile evlendirilmesi de söz konusu olabilmektedir. Böyle evlendirmelerde çoğu kez düğün yapılmaz, çeyiz verilmez, başlık parası söz konusu edilmez. Tüm bunlar kız ve ailesi için onur kırıcı şeylerdir. Bu yüzden aileler kızları ile ilişkilerini keserler ve onu evlatlıktan reddederler.

Törelere geçerli olduğu toplumlarda bir kız çocuğunun eşini seçme hakkı yoktur. Ailenin özellikle babanın istediği kişi ile evlendirilir. Bunun sonucunda da zorla evlendirmeler ortaya çıkmaktadır. Buna örnek olan 10.01.2007 tarihli Milliyet gazetesinde çıkan bir haberde Ağrı Patnos Doğansu köyünde meydana gelen olayda daha önce bir süre Gebze de yaşamış olan ve bu sırada bir gence âşık olan P.B babası tarafından Amcasının oğlu ile zorla evlendirilir. Bu evliliği istemeyen P.B gerdek gecesi kaçarak Patnos Kaymakamına sığınır. Kaymakamlık P.B yi Ağrı huzurevine yerleştirir. Daha sonra kaymakamlığa gelip kızını çok sevdiğini ve istemediği kişi ile evlendirmeyeceğine söz veren babaya kız teslim edilir. Bunun üzerine baba ve askerden gelen oğlu, P.B yi amcaoğlu ile zorla gerdeğe sokar ve kapıyı da kendileri bekler. Ertesi gün tekrar evden kaçıp kaymakamlığa sığınan P.B tekrar huzurevine yerleştirilir. Ailenin P.B yi öldüreceği düşünülerek başka bir ilde bulunan bir huzurevine yerleştirilir. (Tunç ve Arslan, 2007)

Bu konu ile ilgili ikinci bir haberde, evlilik dışı hamile kalmış bir genç kızla ilgilidir. Bu habere göre; Gaziantep'te, asker firarisi Selahattin Sezgen, evlilik dışı yaşadığı ilişkiden hamile kalan kız kardeşini pompalı tüfekle öldürür. Gözaltına alınan Sezgen, "Karnı şişmeye başlamıştı. Ne olduğunu sorduğumda sürekli ağlıyordu. Evlilik dışı ilişkiye girip hamile kaldığını öğrenince hazmedemedim. Törelere aykırı hareket ettiği için öldürdüm" der. Karnındaki bebeğiyle can veren Meryem'in, ağabeyi tarafından öldürülmeden önce sorgulandığı, ancak kendisini kimin hamile bıraktığını söylemediği de haberde belirtilmektedir. (Kızıldaş, 2006)

1.2.1.3.6. Bekâr bir kızın bir erkekle kaçma durumu

Bekâr bir kızın bir erkekle kaçma durumunda ise, sonucun ölüm olabileceği (kendisi ve birlikte kaçtığı erkek açısından) gibi çok çeşitli pazarlıkların da gündeme gelebileceği izlenmektedir. Bu tür olaylarda kızın kaçtığı erkeğin evli olup olmaması, ailesinin veya kendisinin sosyo -ekonomik konumu, kızın nişanlı olup olmaması, erkeğin ailesinin kızı isteyip istememesi gibi, birçok faktör iç içe geçerek sonucu

belirlemekte ve oldukça karmaşık, genellikle de kadın açısından onur kırıcı, ona takas edilen bir mal muamelesinin yapıldığı bir pazarlık süreci yaşanmaktadır. Bu süreç içinde kaçan kıza karşılık, erkeğin ailesinden berdel yapılarak kızın ailesine gelin gelen kadınlar da bu değiş-tokuşun ister istemez parçaları haline gelmektedir. Olayın sonucunda kadının, öldürülmekten kurtulsa bile, daha sonra intihara sürüklendiği, istemediği kişilerle evlendirildiği, yerleşim yerini terk etmeye zorlandığı, ailesi ve akrabaları tarafından dışlandığı görülmüştür. (gencgazeteciler.org, 2007)

15.06.2007 tarihinde İstanbul Fatih'te lise son sınıf öğrencisi Hülya Taş sevgilisi ile kaçır. Kaçtığı erkek olan Ömer Karaboğanın ailesi Hülyayı bir hafta sonra isteyeceklerini söyleyerek evine geri gönderir. Ancak bir hafta sonra Karaboğa ailesi Hülyayı istemeye gelmez. Daha sonra iki sevgili dışarıda tekrar buluşur. Bu esnada oraya gelen Hülyanın ağabeyi önce Ömer'i daha sonrada Hülyayı kurşun yağmuruna tutar ve öldürür. Polis olayın töre cinayeti olmasından kuşkulmaktadır. Çünkü olaydan önce İzmir den dayı da gelmiş ve kızın babası da olaydan haberdardır. Bu olayda da genç kızın sevgilisine kaçması ve kaçtığı erkeğin ailesi tarafından geri gönderilmesi ve istenmemesi kızın ailesinin namus ve şerefine lekelenmesine sebep verdiği için ölüm kararı söz konusudur. (Balcı ve Ulaş, 2007)

1.2.1.3.7. E i e a e r ir adının açırması ya da teca e raması

Saldırıya uğrama ve tecavüz edilme durumunda ise, eğer tecavüz edilen kişi bekâr bir genç kız ise çoğu kez tecavüzcüsü ile evlendirilmesi bir çözüm olarak görülmekte, tecavüzcü bunu istemediği ya da koşulları uygun olmadığı zaman, hem tecavüzcünün, hem de kızın öldürülmesi söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, ailelerin ekonomik gücü de rol oynamakta, varlıklı bir aileden gelen erkeğin ailesi yoksul bir kıza istemediği gibi, oğullarının ceza görmemesi için kızın ailesi ile belli pazarlıklara da girişebilmektedir. Kızın hamile olduğu durumlarda öldürülmesi aile namusu açısından önemli görülmektedir. Öte yanda aileler, hangi koşulda olursa olsun, evli bir kadının

uğradığı tecavüz olayında kadını da suçlu görme eğilimindedirler. Tecavüze uğrayan evli değilse tecavüzcüsü ile evlendirilerek sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak bu durumda da zarar gören yine kadın olmakta ve tecavüzcüsü ile yaşamaya zorlanmakta, bunun sonucunda ağır psikolojik sorunlar yaşanmakta ve intihar etme durumları gözlenmektedir. Aileler arasında kan davasını önlemek için mağdur olan tarafa diğer aileden bir kız vererek olay çözülmeye çalışılmaktadır. Bu durumda da olayla ilgisi olmayan masum bir insan cezalandırılmaktadır.

07 Kasım 2006 tarihli Hürriyet gazetesindeki bir haberde silah zoruyla H.G tarafından defalarca tecavüze uğradığını savcılığa şikâyet eden S.A koruma altına alınır. Olayın ilginç tarafı eşi tecavüze uğrayan M.A'nın karısına tecavüz eden H.G'nin 16 yaşındaki kızını bu olayın karşılığı olarak alması ve dini nikâhla onunla yaşamaya başlamasıdır. Savcılık bunun üzerine 16 yaşındaki kızını da korumaya alır ve ilgili kişileri tutuklatır. Bu olayın kan davasına dönüşmemesi için köy muhtarının da aracı olarak olayı bu şekilde çözdüğü görülmüştür. (Hürriyet Gazetesi,2007) Bu olayda hem tecavüze uğrayan hem de karşılık olarak verilen 16 yaşındaki kız çocuğu mağdur duruma düşmüş ve koruma altına alınır. Olayda anormal olan bunun toplum tarafından onaylanması ve normal görülmesidir. Buradan da törelerin toplumda ne kadar önemli ve yaptırım gücü olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır

1.3. Şere

Şeref kavramı, insan tarihi boyunca güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen olgulardan birisidir. İlkçağ kabileleri arasındaki amansız kan davaları ve ortaçağ sonlarında Avrupalı soyluların yaptıkları öldürücü düellolar, şeref olgusunun, sözünü ettiğimiz tarihsel güncelliğinin birer parçasıdır. Tarihte devletlerarasında şeref olgusu nedeniyle büyük savaşlar çıktığı ve insanların hayatlarını kayb ettikleri bilinmektedir. Çok önemli olduğu görülen bu şeref olgusu nedir, diye sordüğümüzde çok net tanımlamalar yapılamamaktadır. Şeref kavramıyla ilgili yapılan tanımlamalarda iki önemli ortak özellik ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; tüm tanımlamaların

netlikten uzak olmalarıdır. Toplumlarda ve kişilerde çok göreceli bir kavram olarak değişik anlamlarda algılanabilmektedir. Kimine göre toplumdaki saygınlığı, ailesi, vatani, bayrağı veyahut namusu olarak algılanabilmektedir. İkinci olarak ta; toplumsal değerlendirme, öz değerlendirme ve sınırlılık gibi aynı kavramsal yapı taşlarıyla örülmüş bulunmalarıdır. Saydığımız bu özellikler çerçevesinde “Şeref kavramının tanımlamasını yapacak olursak; Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisinde; ”Şeref,bir duygudur ve bu duygunun davranışlarla dışa vurulması,bu davranışların başkaları tarafından değerlendirilmesidir;yani toplumun gözünde kişinin sahip olduğu şandır.Şeref duygusu hem bireyin kendi kendine öz değerlendirme yoluyla oluşturduğu,hem de toplumun ona bahsettiği bir kişilik değeridir.Yani bireyin kendine bakışından ve gördüğü toplumsal muameleden çıkan bir anlamdır denilmektedir. (Şimşek, 1998: 19–20)

Antropolog Julian Pitt-Rivers’in tanımlamasına göre Şeref; kişinin kendi kendisine öngördüğü ve bağlı olduğu topluluğun ona verdiği değerdir. Şeref, kişinin kendisi için öngördüğü değer, sahibi olduğuna inandığı gururun ve aynı zamanda bu inancın, yani onun varlığının toplum tarafından tanınmasıdır. (Gezik, 2003,13)

Prof.Dr. Mahmut Tezcan’a göre “Şeref; genel olarak bireyin ya da ailesinin toplumsal itibarı ya da saygınlığı olarak” tanımlanmaktadır.(a.g.e) Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere şeref kavramı bireysel ve kolektif olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.3.1 Bireysel (Kişise) Şeref

Bir kimsenin toplumsal konumunu ve şanını ailesi ve yakın çevresi sayesinde değil, bizzat kendi olanaklarıyla geliştirme, koruma ve savunma çabalarının toplamıdır. Bu tanım hem bireyin şerefiyle hareket etmesini, hem de verdiği bir şeref mücadelesinin ardından gelecek başarıyla övünmesini meşru kılacaktır. (Şimşek, 1998:47)

İnsanın değeri, şerefi derken bundan insanın diğer canlılar arasındaki özel yeri anlaşılır. İnsana bu özel yeri sağlayan, onun özelliklerinin bütünüdür, onu diğer

canlılardan ayıran olanaklarıdır. Bu olanaklar, insana özgü etkinlikler ve ürünler olarak görünür. Bu özellikler ise, insanın diğer canlılarla ortaklaşa taşıdığı özelliklere ek özelliklerdir. İşte bu özellikler ya da olanaklar "insanın değerini" ya da "onurunu" oluşturur. (Öndül, 1998)

Şeref, utanç ve cinsiyetler arasında karmaşık bir üçlü ilişki vardır. Şeref kültürü bir yandan kişi ile grubu arasındaki ilişkiyi belirlerken, öte yandan utanç kavramına bağlılığı ile bu belirleme cinsiyetler arası ayrıma endekslenmiştir. Bu bağlılıklardan üretilen kurallara kayıtsız kalınması olası değildir. Çünkü bir kişinin grubu içerisindeki yeri de bu kurallara uyma derecesine göre değer görmektedir. Birey ile onun yaşadığı toplum arasında devamlı bir trafik vardır. Bu trafik, sosyal kişiliğin sosyal idealler arasındaki yansımasıdır.(Gezik, 2003:13)

Ne şeref ne de onun karşı kutbu olan utancın içeriği, ortamın tesadüfüne veya oyuna dahil aktörlerin istemine bırakılmıştır. Düzensizliğin ortaya çıkmasını engelleyen ve genel tarafından kabul edilmiş, normlar kuralları vardır. Bunlar hem kişinin sınırlarını, hem de çevrenin müdahale hakkını belirler. Çevre (aile, akrabalar veya köylüler) durumla ilgili kararını doğrudan müdahale, dedikodu veya alay etme, küçük görme yöntemleriyle verebilir. Birey yada kişi tüm olumsuzluklara rağmen, bu kararı hiçe sayamaz. Çünkü onun varlığı, onun gurur duyma hakkı, çevrenin vereceği yargıya bağlıdır. Buna itaat etmediği takdirde, onu toplumdan uzaklaştırma tehlikesi beklemektedir. Çevre ne zaman müdahale etmektedir ve ne zaman fikrini beyan etmeyi kendisine hak olarak görmektedir. İki genel kabul gören anlayış vardır. .(Gezik, 2003:14)

Birinci olarak, şeref ve utanç kurallarının, kadın ve erkek arasındaki rol bölüşümünün doğal olduğuna inanılır. Burada doğal yetenek ve yapısından dolayı şerefin temsilcisi erkek, utancın temsilcisi ise kadındır. Kavramların temsilcilerine farklı sorumluluklar yüklenmektedir.

Kadınlardan evliliklerine kadar cinsel, evliliklerinden sonra ise dūşünsel bakirelik beklenmektedir. Yani, evlenmemiş bir kız çocuğu evliliğe kadar hiçbir cinsel ilişkide bulunmamalı, evli bir kadında eşinden başka hiç bir kimse ile ilişki dūřünmemelidir. Bir kadın, sosyal değerini belirleyen bu normlara bağlılığını gōstermesi için utanç kurallarını uygulaması gerekir. Bu kurallar ona pasif, hesaplı ve çekingen davranmayı öngörür. O, ev ve kadına ait işlerle kendisini sınırlamalı, ev dışı çalışmalarında, özellikle yabancı erkeklerin olduğu mekânlarda, dikkat etmeli ve mesafe koymasını bilmelidir. Bōyle davranmakla o, yalnızca herhangi bir yanlış söylemin kaynağı olmaktan kendisini kurtaracaktır. Bununda ötesine gitmesi olası değildir. Çünkü kadın oluşundan dolayı zayıftır ve ondan beklenen pasiflik, kendisini savunması için aktif bir tutum sergilemesini engellemektedir. Kadının temizliğini bunun ötesinde koruyabilmesi için, bir erkeğe ihtiyacı vardır. Erkek, utancın karşı kutbu olarak güç, atılganlık ve saldırganlığı temsil etmektedir.

Bu karakterlerle yüklü kadın ve erkek ailede bir araya gelirler. Erkeklięin sınanması da burada başlayabilir. Kendisinden bekleneni gerçekleştirmesi, onun erkekliğinin kanıtı olduğu kadar, varoluşunun da belirleyicisi olacaktır. Aile içindeki kadınları korumak için, gerektiği yerde de onları sınırlama, kontrol ve izole etmek onun görevidir artık. Çünkü onların temizliğine dūřürülecek en ufak bir leke, sırf kadınların aleyhine olmayacak, aynı zamanda onun bir erkek olarak sosyal değerini, statüsünü de zedeleyecektir. İşte bu yüzden kişinin erkeğin şerefi, ona bağlı kadınların cinsel temizliğine bağlanmıştır. Kendisinin değil annesinin, eşinin, kız kardeşinin ve kız çocuklarının sorumluluğu da ona ait olmaktadır.

Kabul gören ikinci anlayış ise, oyun içerisinde olan herkesin şeref ve utanç kodlarından çıkararak verilen değerin ne kadar kaygan olabileceği bilincini taşımasını içerir. Kadının bakireliği ile erkeklik arasındaki bağımlılık aynı zaman da kargaşanın kaynağıdır. Bu olguların sahip olduğu hassasiyetin farklılığındandır. Erkelik, kendi içerisinde değişken bir değere sahiptir. Bir yanıyla özel başarıları, girişimi ve davranışlarına göre yükselebilir veya azalabilir. Buna karşın kadından beklenen cinsel temizlik ise sabittir. Bir kadında bu vardır ve yalnızca kaybedilebilir. Erkekten bu yüzden en fazla şerefının bu bölümüne dikkat etmesi beklenir. Bunu gerçekleştirdiği

taktirde şerefının en hassas ve zayıf tarafını garantiye almış olur. Gerçekleştiremediğin de ise, utancı görünür bir hal alır ve onun kaderi artık çevrenin vereceği karara bağlanmıştır. Çünkü utanç, yalnızca temiz olmayan bir kadının varlığını göstermekle sınırlı kalmaz, onun da erkeklik görevlerinde başarısız olduğunun kanıtıdır. Eğer çevrenin vereceği kararın kurbanı olmak istemiyorsa, bu utancı kendisinden uzaklaştırmaktan başka bir çaresi yoktur. Çevre onu öldürme hakkını kullanmadan, o erkeklik hakkını kullanıp şerefine yeniden kavuşmak için utancın kaynağını yok etmek zorundadır. Böyle davranma hakkı tamamen ona aittir ve kimseye devredilemez. Bunu başkalarına bırakmak (polis, adliye veya üçüncü kişiler) bir erkek açısından yalnızca pasifliğin, şerefsizliğin daha doğrusu kadınsallığın bir göstergesidir.(Gezik, 2003:15)

Bireysel şeref ve onur duygusunun korunması duygusu ile daha çok kıskançlık, eşin yeni durumunu kabullenememe, aldatma sonucu işlenen fiilleri sayabiliriz. Bu durumlarda kişi daha çok kendisinin düştüğü durumu kabullenemediğinden dolayı eyleme geçer ve olayın sadece kendisini ilgilendirdiğini düşünerek hareket eder.

Konumuz itibari ile baktığımızda töre cinayetlerinde bireyin şerefi doğrudan içinde bulunduğu topluluğu ilgilendirdiğinden (akrabalık bağlarının güçlü olmasından ve bireyin o topluluk içinde yaşıyor olmasından) dolayı kolektif şeref olgusundan ayrıştırılamamaktadır. Bireysel onur ve şeref kolektif(toplumsal)onur ve şeref kapsama alanı içerisindedir. Buna örnek olarak Yeni Şafak gazetesindeki bir haberde; Şanlıurfa'da ailesinden izinsiz evlendikten sonra şiddetli geçimsizlik nedeniyle ailesinin evine dönen genç kadının babası tarafından kurşunlanarak öldürüldüğü iddia edildi. İddiaya göre baba İbrahim Halil Ç. Emniyet'te olay yerindeki ilk ifadesinden farklı bir ifade verir. Baba Ç.'nin, "Namusum için değil, şerefimi kurtarmak için öldürdüm. Pişman değilim" dediği öğrenilmiştir. (yenisafak.com.tr, 06.07.2007) Bu olayda baba kendi bireysel şerefini, yani toplum içindeki saygınlığını koruduğunu belirtse de, ailenin şerefi de söz konusu edilmektedir.

Batı toplumlarında bireysellik duygusunun ön planda olması ve aile bağlarının zayıflığından dolayı düello tarzı şerefi koruma reaksiyonu geliştirilmiştir. Yani kişi

kendine yapılan olumsuz davranıştan dolayı sadece kendisi sorumludur ve çözecek olunda odur. Ancak doğu ülkelerinde kişinin bir gruba üye olması ona karşı yapılan fiilin tüm topluma yapıldığı varsayılır ve grup olarak reaksiyon verilir. Buradan yola çıkarak kolektif şeref olgusunu inceleyelim.

1.3.2. Kolektif (Toplumsal) Şere

Kolektif şeref kavramı, hem şeref sorumluluklarının hem de şeref kazanımlarının bir aile, klan, sülale, aşiret, kavim ya da daha büyük bir insan topluluğu tarafından paylaşılması demektir. Şeref sorumlulukları deyince aklımıza, şerefin korunması, yaşatılması veya ona bir leke sürülmüş ise bu lekenin temizlenmesi için yerine getirilmesi gerekli davranışlar gelmektedir. Şeref kazanımlarından söz edildiğinde ise başarıyla verilmiş bir şeref mücadelesinden elde edilen kazanımlar kastedilmektedir.

Kolektif şeref olgusu bir bakıma, insan ilişkilerinin, tüm iyilik ve kötülüklerin karşılıklı değişim ilkesine bağlı olarak yürütüldüğü toplumsal bir ortamda bireyin ailesi, klanı ya da ait olduğu grupla olan özdeşleşmesinin soyut ve sembolik bir biçimidir. Karşılıklı değişim temeline oturmuş bir rekabetin egemen olduğu böyle bir yerde kötü davranışların saklanması, iyi davranışların neredeyse afişe dilmesi toplumsal bir kuraldır. Bu kuralın baskısı, başkalarının haset yapma arzuları ve şeref bahşetmek yönünden son derece cimri davranmaları kişinin ailesi, aşireti ya da topluluğu ile girdiği şeref dayanışmasının anlamını ve önemini görülmedik ölçüde artıracak ya da kutsallaştıracaktır. (Şimşek, 1998:35)

Kolektif şeref kavramı tüm dünyada genel olarak bireysel şeref kavramından her zaman daha yaygın ve baskın olmuştur. Bu durum bugünde geçerliliğini korumaktadır. Bununla birlikte, kolektif şeref kavramı en yaygın olarak Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerinde görülmektedir. Böylesine yaygın tarihsel, aynı zamanda tarihsel olduğu kadar da güncel bir olgunun bu denli yoğun bir biçimde, özellikle adı geçen bölgelerde

karşımıza çıkmasının nedenleri nelerdir.? Dünyanın bu bölgelerini öteki yerlerden farklı kılan etmenler nelerdir.?

Kolektif şeref duygusu, geçim kaynaklarının kıt, toplumsal iş bölümünün en az düzeyde, bireysel özerkliğin gelişmemiş, yetkin bir sivil-yasal çerçevenin oluşmamış ve yönetici birimlerin ya çok yetersiz ya da aşırı merkeziyetçi olduğu toplumsal çevrelerde gelenekler ve töreler dokusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Sayılan bu kriterlerin hemen her biri tek başına bir ölçüde de olsa şerefin varolması için yeterlidir. Ancak, onlar çoğu zaman toplumsal ortamlara göre değişik bireşimler olarak kendilerini gösterirler. Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerinde bu bağlamda çeşitli ortamlar mevcuttur.

Geçim kaynaklarının kıt oluşu Ortadoğu bölgesinde şeref olgusuna kolektif bir çehre ve nitelik kazandıran en önemli etmenlerden biridir. Üretimin aile ekonomisi tarzında ve basit teknoloji kullanarak yürütülmesi hayatın, mevcut sınırlı kaynaklarının paylaşılması için verilen acımasız bir mücadele biçiminde örgütlenmesini zorunlu kılar. İşte bireyin böyle bir ortamda tek başına varolması ve başkalarından, özellikle düşmanlarından gelecek tehdit ve tehlikeler karşısında kendisini savunması gerçekten çok zor olacaktır. Böylelikle, bireyin fiziksel, gerekse toplumsal varoluşu ancak onun ailesi ve akrabaları ile gireceği dayanışma sayesinde gerçekleşecektir. Şerefin kolektif etkinlikler ve hesaplaşmalar yoluyla kazanılması, son kertede bireyin tek başına altından kalkamayacağı bu yaşam sürecinin törensel, soyut ve etik bir yansımasıdır.

Genel bir benzerlik sergilemelerine karşın, şeref mücadelesi veren grupların hacmi yaşam tarzına ve uygulanan geçinme ekonomisinin türüne göre değişir. En küçük grup bu bağlamda ailedir. (Günümüzdeki çekirdek aileyi andıran) en büyük grup ise, tüm bir topluluk yada kavimden oluşabilir. Bu iki büyüklük arasında geniş aile, klan, aşiret ve bir grup ailenin oluşturduğu ortaklık gibi değişik kolektif şeref grupları yer alır.

Akdeniz ülkelerinin kurak bölgeleri ve orta Asya'nın yükselen kesimleri gibi yalnızca asgari geçim düzeyinin sağlanması çerçevesinde bile üretim şartlarının çok

güç olduğu ve bu nedenle üretimin ancak geniş aileler ve ailelerden oluşan gruplar tarafından yürütülebildiği yörelerde kolektif şeref grubu görece olarak daha geniştir. Öyle ki çoğu zaman baba tarafından akraba olmayan bazı ailelerde bulunur. Öte yandan Arnavut köylerinde ise bunun tam tersi bir durum karşımıza çıkar. Servetin sahibi ve üretimin gerçekleştiricisi olan tek tek aileler(çekirdek aileye yakın bir görünümle), genellikle kolektif şeref ve öç grubunu teşkil eder. (Şimşek, 1998:38)

Ortadoğu bölgesi belki de yeryüzündeki tüm öteki bölgelerden daha tehlikelidir. Çünkü bu bölge hem en büyük avantajı ve hem de en büyük dezavantajı aracılığı ile kolektif şeref duygusunu körükleyici bir niteliğe sahiptir. Dünyanın verimsiz topraklarından olan Ortadoğu bölgesi, batısında ve doğusunda uzanan sulak yerlere nazaran tabiata tarafından daha az imkânlarla sahiptir. Ortadoğu'nun avantajı Avrupa, Afrika, Orta Asya havzası, Hindistan ve Çin bölgeleri arasındaki stratejik konumudur.

Bölgenin en büyük dezavantajını (geçim kaynaklarının kıtlığı ve üretim şartlarının çok zor oluşu) nasıl bir cemaat ruhu ve buna paralel olarak da kolektif şeref duygusu ateşlediğini daha önce göstermeye çalışmıştık. Bunun yanında en büyük avantajına gelince; Ortadoğu bölgesi, bir yandan çeşitli yerler arasında ekonomik, kültürel ve jeopolitik bir köprü oluştururken, diğer yandan kendisinde farklı kültür ve ırklara ait sayısız toplulukların ortaya koyduğu büyük bir toplumsal mozaik durumundadır. Mozaikte yer alan her topluluk, kendisini özgün yaşam tarzı ve kültürel özellikleri aracılığı ile diğer topluluklardan ısrarla farklı kılmak ister. Başka bir deyişle, topluluklar mozaik içerisinde birbirlerine karşı var olma ve üstünlük savaşı verirler. Bu savaşın araçları her zaman ve yalnızca silahlar değildir. Bu denli kaygan bir ortamda silahlar kadar topluluk içerisinde ulaşılacak dayanışmada önemlidir. İşte kolektif şeref olayı bu dayanışmanın biçimsel bir ifadesi niteliğindedir.

Her ne kadar kolektif şeref duygusu temelde Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerine özgü bir olgu niteliğinde olmuş ve bu günde öyle ise de Başka halklar ve yöreler de aynı duyguyu yaşamışlar ve günümüzde de yaşamayı sürdürmektedirler. Tüm uygarlık öncesi ve ilkel topluluklar bir bakıma savaş ve öç topluluklarıdır. Avrupa da tarihsel

olarak bireysel şeref kavramı, kolektif şeref kavramına baskın çıkmış ve insan ilişkilerine damgasını vurmuştur

Bugünün Türkiye sinde şeref kavğaları hala sürmekte ve kolektif bir tarzda gerçekleşmektedir. Bu tarz kendisini, uzun yıllar sürüp giden köklü kan davalarında gösterir. Türkiye'nin doğu kısımları, güneydoğu, doğu, kuzeydoğu bölgeleri ve İç Anadolu'nun bazı yöreleri kolektif şeref olgusunun ve buna bağlı olarak ta kan gütme olaylarının en yaygın olduğu yerlerdir. Ülkemizin bu bölgelerinin az gelişmiş, genel toplumsal yapıyla bütünleşmemiş ve ekilebilir topraklar açısından yoksul olması kan davalarını ve aile şerefini ateşleyen temel etmenlerdir. Ayrıca bu temel etmenler arasında buraların, coğrafi özellikleri nedeniyle yasaların ve devlet otoritesinin egemen kılınmasına elverişli olmamasını da saymak gerekir. (Şimşek, 1998:40)

Konumuz olan Töre cinayetleri açısından kolektif şeref olgusunu ele aldığımızda, bireyin bir yakınının (eşi, kızı, kardeşi veya yakını olan bayanlar) toplumun kabul edemeyeceği bir eylem gerçekleştirmiş ya da rol alan biri konumunda ise ve çevre bunu duymuş ise o kişinin bir şeyler yapması için ona zaman tanır. Yani kişinin bu problemi çözmesi istenir. Burada kişi kendi isteği ile ya da bu toplum baskısı sonucunda yanlış yapan kadın yakınına o çevreden uzaklaştırma veya öldürme yolunu seçer. Kişi bu davranışı göstermediği takdirde toplumsal baskı devreye girer. Toplumsal yapının gereğini yapmayan kişiye selam verilmez, kimse onlarla konuşmaz, gittiği bakkal ona ekmek satmaz, kimileri onlarla karşılaşmamayı tercih eder ve evlerine giden gelen kimse kalmaz Kişi büyük bir grubun üyesi ise yani bir aşirete mensup kişi ise burada onun aile şerefi yanında aşiretin şerefi de leke almaktadır. Dolayısı ile mesele aşiretin meselesi olmuş ve bireysel olan durum aşiretin şerefi haline gelmiş ve kolektif şerefin olgusu devreye girmiştir. Bundan sonra olay tüm grubun sorunu olarak görülmeye başlanmaktadır. İşte burada aile meclisi ya da aşiret meclisi devreye girmektedir.

Töre, namus ve şeref kavramlarının teorik anlamları ve çeşitlerini açıkladıktan sonra, tüm bunların kurallaşmış şekli olan törenin toplumdaki yeri ve önemi nedir? diyerek konuyu açıklamaya çalışalım.

İKİNCİ BÖLÜM

TÖRE CİNAYETLERİNİN SEBEPLERİ VE BOYUTLARI

2.1. TÖRE KAVRAMININ TOPLUMDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Töre ya da diğer adıyla örf, bazı değer ve ilkelerin mutlak yaptırım kazanmış biçimidir. Kültür dünyamızdaki her ilke ve değer, belli bir yaptırım özelliğine sahiptir. Bunlardan bazılarının ihlalinde, bireye hafif yaptırım, bazılarının ihlalinde ise ağır yaptırım uygulanır. İşte bu ikinci kategoridekiler töre/örf diye adlandırılır. Toplum bireye böylece "mutlaka yapmalısın" ya da "uymalısın" diyerek, kendi değer ve ilkelerinin geçerliliğini sürdürmesini sağlar. Yani diğer sosyal kaideler gibi töre de sivil toplumun hukuku, yazısız hukuktur. Onda kesin bir emir formu vardır. İhlali halinde bireyler kendilerine uygulanan yaptırımın altından kalkamayacaklarını bilirler. En genel ve köklü değerler manzumesi olarak gelenek, insan ilişkilerini düzenleyen kurallar olarak adetler ya da bölgesel davranış biçimleri olarak görenekler de, töre formuna dönüştürülebilir.

Törenin varlık nedeni, diğer ilkeler gibi toplumsal düzenin, ilişkilerin, ahlakın korunması ve düzenlenmesidir. Ancak toplumun varlığını sürdürmesi için hayatî önem taşıyan değerler töre formuna dönüşür. Özellikle de ahlak alanındaki bazı ilkeler töre/örf haline gelir. Mesela töre, ahlaka aykırı eylemiyle ailesini rencide etmek ya da sosyal ahlaka apaçık aykırı davranmak gibi eylemlere karşı geliştirilen bir yaptırım biçimidir.

İlk başta töre, içinde doğduğumuz toplumda hazır bulduğumuz "kesin" ilkedir. Onun varlığı, onu icat eden aklın toplum için iyi tasarımıyla vücut bulmuştur. Fakat bu, törenin kelle kesmeye hazır kılıç gibi insanların üzerinde tehditkâr şekilde var olma zorunluluğu anlamına gelmez. Toplumsal düzeni korumanın başka yöntemleri ve

biçimleri ortaya çıktıkça, yani toplumsal yaşantı, insan ilişkileri gelişip değiştikçe, törelerin bazıları yerini başka kurallara terk etmek zorundadır. İşte toplumsal gelişmenin ya da zihniyet gelişmesinin göstergesi budur. Mesela kan davası bir töre olarak nitelendirilir. Muhtemelen devlet hukukunun geçerli olmadığı dönemlerde bir soyun ya da aşiretin kendini saldırılardan koruma biçimi olarak görülmüş olmalıdır. Ancak devlet otoritesinin egemenliği ve ceza yasalarının etkin biçimde uygulanması karşısında, artık bu türden bir eylem biçimi töre olmaktan çıkmalıdır. Nasıl ortak akıl toplumsal düzenin devamı için zorunlu olan bir ilkeyi bir zamanlar töre haline getirmişse, aynı ortak akıl, düzeni sağlayan yeni kurallar karşısında bu töreyi artık iptal etmelidir. Akılcı yoldan bakarsak, törenin, toplumsal fonksiyonuna göre varlığını sürdürmesi ya da sürdürmemesi gerektiği sonucuna varırız. Çünkü her türden toplumsal kural toplumun düzenli ve dengeli devamına hizmet eder. Onların ontolojik temeli budur. Fakat toplumsal değişimin donduğu kapalı toplum yapılarında, töreler sırf töre oldukları için muhafaza edilir. Onun fonksiyonu hesaba katılmadığı gibi, bu fonksiyonun yerini alabilecek yeni ve daha iyi bir ilke aranmaz. Dolayısıyla bu toplumlarda töre, artık akıldışı bir düzen sağlama biçimi halini alır.

Töre sadece ahlak alanında olmaz. İhlali kesinlikle istenmeyen ilkeler de yaşantımızda töre formunda yer alır ve mesela "töremiz böyle.." denir. (Göktürk, 2006)

Töre, "bir sosyal toplulukta benimsenmiş davranış ve hayat tarzlarının, ortak kaidelerin, gelenek ve göreneklerin, müşterek alışkanlıkların, takip edilen yolların tamamı"dır. Bu anlamda, bir insan topluluğunu millet yapan, diğer milletlerden ayıran, geçmişten geleceğe varlığını sürdürmeye vasıta olan değerler, ilkeler, adetler topluluğu olarak milletin ruhu mesabesinde. Eski metinlerde bazen "ilimiz ve töremiz" gibi, töre ile il (günümüzde ele güne karşı örneğinde olduğu gibi e- ile daha yaygın kullanılır) ile birlikte geçer. Burada il, devlet anlamında olup, yazılı, pozitif hukuku temsil ederken, töre ise, yazılı olmadığı halde, kanunlardan daha uzun ömürlü ve varlığı tartışılmayan değerler ve kurallar topluluğudur. Devletin ve kanunların parçası, varlık sebebi, özü durumundaki töre, kanunların, geçerli hukuk düzeninin düşmanı, rakibi

değil onun kökünü oluşturmaktadır. Hatta bazı metinlerde ve Türk topluluklarında töre, kanun ve devlet yerine kullanılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı zamanında bu anlayışın devamı olarak "şeriat" anlamında kullanıldığını görmekteyiz. (Yalçınkaya, 2006)

Töre, sosyal bütünleşmenin temel kaynağıdır. Bilhassa normatif bütünleşmenin temel kaide ve teamüllerini töre sunmaktadır. Törenin buradaki etkisi, geleneği temsil etmesinden doğmaktadır. Çünkü, bu normun oluşması ve kabul görmesi onun gelenekselleşmesine bağlıdır. Gücünü geçmişten alan norm etkilidir ve kendi merkezi etrafında birleştiricidir. Bu çerçevede en güçlü normlar töre olarak nitelendirilmektedir. Töre buradaki gücünü, uzun geçmişe sahip olmasından ve görmüş olduğu genel kabulden almaktadır.

Töre hükümleri değişmez kalıplar değildir. Bir sosyal-hukukî normlar toplamı olarak töre, çevre ve imkânlara uygun yaşayabilmenin gerekli kıldığı yeniliklere açıktır. Bu suretle kendi hayatini sirayet ettirdiği türlü şartlar içinde sürekli etkinliğini korumuştur. Dolayısıyla töre'nin geçmişi binlerce yıl öncesine kadar dayanır.

Töre sadece geçmişte yaşananlardan ibaret değildir. Farklı boyut ve unsurlarıyla bugün de yaşanıyor olması, onun geçmişte kalmış olmadığını gösterir. Dolayısıyla töre, tarihin tozlu sayfalarında kalmadığı gibi, müzeli kıymetlerden ibaret de değildir. Töre, ulu bir çınar olan devleti ayakta tutan, heybetli kılan ve güçlü yapan bir köktür. Bu kök ne kadar derinlere dalmışsa, çınar da o kadar dayanıklı ve heybetli olur. Ancak günümüzde töre ile ilgili olarak yapılan propagandalar gerçekleri yansıtmaktan oldukça uzaktır. Gerek filmlerde gerekse şarkılarda töre, son derece yanlış olan, insanları mutsuzluğa ve acılara gark eden bir gelenek olarak ele alınmaktadır. Şarkılarda töreden dolayı ıstırap çeken insanın feryadı dile gelmektedir. Filmlerde ise töreyi temsil eden insanlar asık suratlıdır. Bu suretle telkin edilen, törenin kötü yüzünün olduğudur. Yine tipler, töreden dolayı muzdarip olan insanların portresi ile doludur. (basbug.itgo.com, 2007)

Töre kavramının toplumdaki yeri ve önemini vurguladıktan sonra, iç içe geçmiş kavramlar olmalarından dolayı, töre ve namus cinayetleri arasındaki farkı ortaya çıkartalım.

2.2. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ ARASINDAKİ FARK NEDİR

Günümüzde daha çok kadın örgütlerinin yeni Türk ceza kanunu Kasten adam öldürme konusunu işleyen bölümüne, adam öldürmenin töre saiki ile işlenmesi durumunda müebbet hapis uygulaması verilmesi maddesinin yerine, töre cinayetlerinin de bir tür namus cinayeti olduğunun kabul edilerek, bu maddenin namus saiki ile adam öldürme şeklinde düzeltilmesini istemeleri ile gündeme gelmiştir.

Töre ve namus cinayetleri her ne kadar bir birleri ile aynı olarak değerlendirilse de aralarında belirli farklılıklar vardır. Töre cinayetleri içerisinde namus kavramı vardır. Yani toplumsal değerler açısından aile, aşiret ve toplum içerisinde kadının yapabileceği hareketler bellidir. Bu davranışlar illaki gayri meşru bir ilişki olmasını gerektirmez. Bazen toplum içinde çok rahat hareket eden, rahat tavırlı kadınların karşı cinsle rahat iletişim kurması da töre cinayetine sebep olabilmektedir. Mehmet Faraç'ın töre kıskacında kadın kitabında Şanlıurfa da yaşanan bir cinayet buna güzel bir örnektir. Ş.Urfa'nın kenar mahallerinde yaşayan Hacer atlı bir kız o dönemde yerel bir radyoda çalışan Gülsüm ile arkadaş olur ve zaman zaman Gülsüm ona radyodan şarkı hediye eder. Arkadaşından etkilenerek yerel kıyafetlerini evin önündeki kuyuya atarak intihar süsü vererek evden kaçar. Ailesi polise müracaat eder. Bir gün sonra Hacer radyoda çalışan arkadaşında bulunur ve polis tarafından ailesine teslim edilir. Aile kızı teslim alır ve eve götürür. Üzerine giydiği pantolon çıkarttırılarak kuyuya attığı elbisesi giydirilir. Hacer'in evden kaçarak bir gün dışarıda kalması ailenin namus ve şerefine leke getirdiği düşünülerek bu lekenin temizlenmesi için aile meclisi toplanır. Verilen karar ölümdür. Öldürme işi ise evin en küçük erkeği olan Muhammed'e verilir ve infaz gerçekleştirilir. Daha sonra kızın bakire olduğu anlaşılır. (Faraç 2002:35)

Töre cinayetleri namus cinayetlerinden farklıdır. Çünkü namus cinayetleri tamamen duyguların akıllı düşünmenin önüne geçtiği ve duyguların kontrol altına alınmadığı, duygu patlamaları sonucu olan, anlık davranışlar sonucunda işlenir. (Sirman, 2007) Karısını başka bir erkekle ilişki halinde yakalayan, boşandığı karısını yeni bir erkekle görüp bunu kabullenemeyen kocanın, işlemiş olduğu öldürme fiillerini buna örnek verebiliriz. ”Adapazarı'nda geçimini pazarcılık yaparak sağlayan Muammer Ö. (47), kendisini aldattığından şüphelendiği 18 yıllık eşi Havva Ö.'nün cep telefonunu kontrol eder. Teyzesinin oğlu Fikret A.'dan (51) karısının cep telefonuna gelen mesajlarla çılgına dönen Muammer Ö., eşini dövmeye başlar. Daha sonra Muammer Ö., karısını devamlı balık tutmaya gittiği Hacıköy yakınlarındaki göletlere götürür ve burada karısını dövmeye devam eden öfkeli koca, eline geçirdiği ağaç parçasıyla karısının kafasına vurarak bayıltır. Hırsını alamayan Muammer Ö., iç çamaşırıyla 18 yıllık karısını boğarak öldürür.” (haberler.com.2007) Bu tip olaylara gazetelerin üçüncü sayfa haberlerinde sıklıkla rastlayabiliriz.

Bunun yanında töre cinayetleri oturulup kültürel normlar çerçevesinde düşünülerek, isteyerek yapılmış olan bir harekettir. Yani, kişinin yaptığı fiil yaşadığı toplumun kültürel yapısına aykırı bir davranış olur. Bu davranış aile ve çevre tarafından duyulur. Bulunduğu topluluğun ileri gelenleri daha çok erkekleri, bazen kadınlarının da katıldığı aile meclisi toplanır. İnfaz kararı alınır. Bunu kimin yapacağı belirlenir. Bu kişiler özellikle evin yaşı küçük olan erkeğidir. Burada amaç aile reisinin ailenin başından uzaklaşmamasını sağlamak, hem de yaşı küçük olanın kanunda yaş küçüklüğünün verilen cezai indirimden yararlanıp, az ceza almasını sağlamaktır. Bazı durumlarda vicdani sorumluluğu azaltmak için o toplumda şih ya da şeyh adı verilen dini bilgisi zayıf olan kişilerden de yapılacak işin, dinende doğru olduğunu tasdik için görüş alınmaktadır. Sonuçta organize bir grup tarafından alınan bir karar ve infaz planı vardır. Yine bu sava örnek olması açısından şu örneği verebiliriz;

”Van'ın Başkale ilçesinde ağabeyi tarafından evlerinin önünde kafasına kurşun sıkılarak öldürülen Naile Erdaş'ın ölüm kararının, aile meclisi tarafından alındığı belirlenir. Olaydan sonra tutuklanarak cezaevine konulan genç kızın babası, amcası ve iki dayısının polisteki ifadelerinde cinayetten önce bir araya gelerek konuştukları, konuşmada genç kızın amca ve dayılarının, aileye "Ya bu kızı öldürün ya da bize verin"

dediği öğrenilir. İddiaya göre komşusu A.G.'nin tecavüzüyle hamile kalan Naile Erdaş(15), 9 ay hamileliğini gizler ve doğumdan kısa bir süre önce hastaneye gider. 10 gün sonra kucağında bir bebekle eve dönen genç kız annesine olayı anlatır, aile meclisi toplanır ve ölüm kararı çıkar. Ağabey Bahri Erdaş da infazı gerçekleştirir. Cinayetin ardından Naile Erdaş'ın babası, amcası ve iki dayısının tutuklanması.” (Demirci, 2006)

Ayrıca Töre cinayetlerinde öldürülmeden önce uygulanan bazı cezalandırma yöntemleri kullanılmaktadır. Töre cinayetinin yanı sıra kadınlara uygulanan çeşitli cezalar var. Burun, parmak kesme, cinsel organı dağlama, kulağa, göze, dile, yüze kezzap dökme, saç kazıma, evde aç susuz bırakma gibi. Bu yöntemler kadına gözdağı vermek için kullanılıyor. Örneğin, burnunu keserek, 'Bir daha yaparsan öldürürüz' demek istiyorlar. 'Saç kazıma' cezası evlendikten sonra bakire çıkmayan kadınlara uygulanıyor. Kadının saçını kazınarak baba evine gönderiliyor. Bu da töre cinayetlerine zemin hazırlayabiliyor. Ama cezalar sadece namus meselesiyle ilgili olmuyor. Her ailenin, aşiretin kendi normları var. Bunun dışına çıkan kadını cezalandırıyorlar. Bazen kılık kıyafeti, bazen gülmesi, bir ortamda farklı hareket yapması ceza nedeni olabiliyor. Evden izinsiz çıkan, eve geç gelen, dışarıda fazla gezen kadınlar da cezalandırılabilir. Bunlar, kadınların özgüvenini kırmak, toplum içine girmelerini engellemek, onları utandırmak için verilen cezalardır. Bu cezalardan sonraki aşama ise cinayettir. Bunlara aslında 'namus kisvesi' altında işlenecek töre cinayetlerinden önce bir çeşit uyarı cezaları' demek de mümkündür. (forum.tog.org.tr 13.11.2004)

Bunların yanında töre cinayetlerinde, öldürülen kişinin cesedi ya da cenazesi ortada kalır, ailesi ona sahip çıkmaz. Burada da yapılan yanlışın aile tarafından kabullenilmediği, ölen kişinin onlar açısından bir şey ifade etmediği vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Yine bunlara ek olarak töre cinayetlerinde, öldürülecek kişiye siyah elbiseler giydirilmektedir. Cinayet işlendikten sonra kendileri için bir leke olarak kabul ettikleri bu kişilerden temizlendiklerini göstermek amacıyla evlerini beyaza boyayanlarda görülmektedir. Töre cinayetlerinde bir çeşit törensel ritüeller olduğunu söyleyebiliriz.

Buna örnek olarak; “Şanlıurfa'da 20 yaşındaki Yasemin Çakar, ailesinin rızası olmadan Siirtli Murat Kınık'a kaçır; evlenirler. Sonra anlaşılmadığı sevdiğiyle Yasemin, boşanmak ister. Ama babası bunu 'töreye' aykırı bulur ve bunu kabullenmem mümkün değildi. Çünkü töremiz gereği, bir eve gelinliğiyle giden kız, kefeniyle çıkar. Ben de şerefimi kurtarmak için bu kararı aldım, Yasemin'i boş araziye götürerek öldürdüm. Kızım namusumuzu kirletmedi ama şerefimi, onurumu ayaklar altına aldı. Yasemin'i öldürüp şerefimi kurtardım" der. Yasemin boşanmak istemesinin bedelini canıyla öder. Yasemin' in üzerinde, töreye kurban verilecek kadınlara giydirilen siyah etek, siyah tişört bulunması, olayın bir töre cinayeti olduğu kuşkusunu artırır. Genç kadının cenazesi, ailesi sahip çıkmadığı için kimsesizler mezarlığı bölümüne defnedilir. (Leylak ve Kırmızı,2007)

Son dönemlerde özellikle Batman yöresindeki kadın intihar olaylarının da töre gereği öldürülmesi gereken kadınların kendi cezalarını kendilerinin vermesini sağlamak için intihara zorlandığı iddia edilmektedir.

Sonuç olarak namus cinayetleri, töre cinayetleri içerisinde yer alan bir unsurdur. Töre cinayetlerini ayıran nokta, işlenen fiilin bir grup kararıyla ve planlı olmasıdır.

2.3. TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNDE DİNİN ETKİSİ VARMIDIR?

Çankaya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi profesörü Filiz Kardam şöyle diyor: Namus cinayetlerinin daha çok Arap ülkelerinde gerçekleşmesi, bu cinayetlerde belirleyici rol oynayan kadının namusuyla ilgili değerlerin İslamiyet'ten kaynaklandığı düşüncesine yol açmıştır. Ancak kadın cinselliğini aile namusunun simgesi kabul eden, ailenin erkek üyelerini kadını bu alanda korumakla yükümlü kılan ahlak anlayışının İslamiyetten çok daha eski olduğu biliyoruz. Bu değerler bugün de sadece islam ülkelerinde değil, Hıristiyan olan Akdeniz ülkelerinin bazılarında da geçerlidir. Müslüman olmayan birçok topluluk içinde de günümüzde namus cinayetlerinin görülmesi, cinayetlerin İslam'la direk bir ilgisi olmadığını bir göstergesidir. Latin Amerika'nın aşırı Katolik ülkeleri Ekvator, Meksika, Kolombiya ve

Hindistan'daki Budist topluluklarda da aynı şekilde işlenen namus cinayetleri oldukça yaygındır, (Kardam, 2007) demektedir.

İslâm, suçu cezalandırıcı olmaktan ziyade önleyici, suçun aleniliğinin giderilmesini sağlayıcı bir yaklaşıma sahiptir. Bireyi cezalandırmaktan çok, suçun başkalarına örnek oluşturmasını önlemeye çalışır. Dahası ve en önemlisi tövbe mekanizması ile insanlara kendilerini onarma imkânı sunar. Töre ise salt toplumun bütünlüğünü ve süredurumunu öne çıkardığı için uygulamalarında sert ve cezalandırıcıdır. İslâm, toplumları, Kur'ân temelli, yazılı bir hukuka kavuşturmuş ve cezaları bireysel olmaktan çıkarıp merkezî otoritenin eline teslim etmiştir. Ancak özellikle kentsel örüntülerin ve gelişmiş siyasî/hukuksal yapıların bulunmadığı, merkezden uzak kırsal bölgelerde, İslâmî olarak niteleyemeyeceğimiz ancak zaman zaman kendini İslâmî meşrulaştırma eğilimi gösteren töreler ağırlığını korumuştur. Töre cinayetleri de bu bağlamda ele alınabilir. Töre cinayeti din ile meşrulaştırılabilir, ama dinsel bir edim değildir; daha ziyade İslâm dışı bir olgu olan aşiret törelerinin değişime direnen öğelerindedir. İslâm'da kadının ve erkeğin ortak eylemi olarak kabul edilen ve cezasında da eşitlik bulunan “zina” töre açısından bakıldığında kadını kirleten tek taraflı bir eylem olarak karşımıza çıkar. Suç tek taraflıdır; cezası da tek taraflıdır. İslâmî olmayan bu tanımlama biçimi töreldir, gelenekseldir, ama İslâmî değildir.(Erkilet, 2007)

Töre, toplumun alışkanlık ve gelenek haline getirdiği genel davranış kuralları olarak tanımlayabiliriz. Hiç şüphesiz, töre denilen davranış şekillerinin içinde cahiliyetten kalma akıl, hikmet ve hukuk dışı batıl kurallar olabileceği gibi, akla uygun, hikmetle ve hukukla izah edilebilen kuralların olması da muhtemel. Akla, hukuka, adalete, insafa, iz'ana, vicdana, hikmete uygun sosyal davranış çeşitlerini İslâmiyet “örf” saymakta ve benimsemektedir. Bu temel değerlerin dışında kalan davranış çeşitlerini ise İslâmiyet kaldırmıştır. Bu durumda töreyi iki grupta incelememiz mümkündür:

1. Topluma yararlı, olumlu, hukuka, insafa, hikmete, adalete uygun olanlar. Bunlara örf de denebilir, töre de denebilir. İslâmiyet bunları kabul etmektedir.

2. Toplumu yaralayan, olumsuz, hukuka, insafa, hikmete, akla, adalete uygun olmayanlar. (Bunlara töre dense de, örf denmiyor.) Bunları İslâmiyet kabul etmez ve kaldırılması için savaşıyor. Demek, örf ile töre arasında büyük farklılıklar var. Örf, toplumun kabullendiği iyi ve olumlu davranışlardır. (Kösmene, 2007)

İslâmiyetin en az mubah düzeyinde belirlediği davranış çeşitlerinden toplumca benimsenene örf denebilir, töre de denebilir. Fakat töre kavramında İslâmiyet'in denetimi söz konusu değil. Yanlış davranışlar da töre formatında zaman zaman toplumların hayatında yer etmiş olabiliyor. Başka biri ifadeyle, her töre örf değildir. Fakat her örf töredir. Bu bakımdan törenin müslümanın hayatında bağlayıcılığı yoktur. Fakat örfün bağlayıcılığı vardır. Başka bir ifadeyle bir davranış töre düzeyinde kalmışsa uygulanmaya değmeyebilir; fakat örf düzeyine çıkmışsa, yani güzel dinimizden onay almışsa uygulanmaya değer davranıştır. (Karakaş, 2007)

İnsan ve İslam ahlakı, sebep ne olursa olsun, haksız yere (çünkü hakimin hükmü olmadan kimse kimseyi öldürme hakkına sahip değildir) insan öldürmeyi erdem mi sayar yoksa çirkin bir cinayet mi? Şüphesiz yok ki, cinayettir, asla erdem değildir. Dine gelince -ki din ile ahlak birbirine ters düşmez- bırakın şüpheyi, dedikoduyu, kişi karısını zina yaparken yakalasa bile onu öldüremez; öldürürse cinayet işlemiş olur ve cezasını görür.

Kazf (kadını, yalan yere zina etmekle suçlamak) suçu ile ilgili âyetler gelince -ki, bu âyetlerde bir kadına zina isnad eden kimsenin bunu dört şahitle ispat edememesi halinde seksen sopa cezasını çekeceği ifade edilmektedir; Nur: 24/4- birçok kimsenin zihninde sorular oluşmuş, bunu gelip Hz. Peygamber'e açmışlardır. Bu cümleden olarak Sa'd b. Ubâde "Yâ Resûlellah, karımla bir erkeği yakaladığım zaman dört şahit bulacağım diye onları bırakır mıyım? Vallahi sorgusuz sualsiz kafasını uçururum!" demiş ve şu cevabı almıştır: "Sa'd'ın kıskançlığı ve namusuna düşkünlüğü sizi

şayırtmasın, ben ondan daha kıskancım, Allah da benden daha kıskançtır" (Buhârî, "Nikâh", 107; "Hudûd", 40). Hilâl b. Ümeyye Peygamberimize gelerek Şerîk isimli birisi ile karısının zina ettiğini iddia etmiş, o da dört şahit getirmezse kendisine iftira cezası vereceğini bildirmişti. Hilâl, "Ey Allah'ın elçisi, bir kimse karısının üzerinde bir erkek görürse şahit arar mı?" diye savunma yapmışsa da Peygamberimiz, "Ya dört şahit veya sırtına sopa" diyerek ısrar etmişti. Hilâl doğru söylediğini ifade ederek işi Allah'a bıraktı, O'nun vahiy ile durumu aydınlayacağı ümidini dile getirdi, arkasından da mülâane (lânetleşme) âyeti diye anılan âyetler geldi (Ebû Dâvûd, "Talâk", 27). Yalan ve iftirayı engellemek maksadıyla öngörülen mânevî müeyyidelere ek olarak lânetleşmenin camide yapılması uygun görülmüş, böylece alenîlik de sağlanmıştır. Aksini de câiz gören icthadlar bulunmakla beraber mülâaneyeye, âyetteki sıraya göre önce erkek başlar, Allah'ı şahit tutarak, karısını açık ve seçik bir şekilde zina ederken gördüğünü dört defa söyler, beşincisinde "Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın lâneti üzerime olsun" der. Sonra karısı dört kere, Allah'ı şahit tutarak kocasının yalan söylediğini ifade eder, beşincisinde "Eğer o doğru söylüyorsa Allah'ın gazabına uğrayayım" der. Hâkim ve dinleyici topluluk huzurunda bu yeminleşme yapılıncaya bazı müctehidlere göre evlilik bağı da çözülmüş olur. Bazı icthadlara göre ise tarafları hâkim karar vererek ayırır, evliliği sona erdirir. (Karaman, 2006)

Hem âyetler hem de hadisler ve uygulama açıkça ortaya koyuyor ki, hiçbir kimsenin, kendi başına karar vererek namus/töre uğruna insan öldürmesi caiz değildir, öldürürse cinayettir, günah ve suç işlemiş olur ve cezasını çeker. Bu sonuca göre de İslamiyet töre ve namus cinayetleri onaylamamaktadır kararını verebiliriz.

2.4. TÖRE CİNAYETLERİNİN SEBEBLERİ NELERDİR.

Neden bu cinayetler işleniyor diye sorduğumuzda bunun ardında yatan nedenleri şöyle sıralanabiliriz:

2.4.1 Ekonomik ve Erişilebilirliğin Açtığı Sorunlar

Belli bir toplumsal formasyon içinde ekonomik yapı, kendisini hukuksal, siyasal, ideolojik ve kültürel yapıların birliği şeklinde ortaya koyan tüm üstyapının temelini oluşturur. Üretim ilişkilerinin tümü, toplumun ekonomik yapısını, belirli toplumsal bilinç biçimlerine denk düşen hukuksal, siyasal üstyapının üzerinde, yükseldiği temeli oluşturur.

Bu sebeple töre cinayetlerini üstyapı kurumları olan hukuksal, siyasal, ideolojik ve kültürel yapılar açısından incelemek, bu üstyapıların üzerinde yükseldiği temeli hiçe saymak anlamına geleceği için bu cinayetleri anlamak da mümkün, olmayacaktır. Töre cinayetlerini doğru konumlandırabilmek için öncelikle faillerin ve kurbanların sınıfsal niteliklerini doğru belirlemek gerekmektedir. Türkiye özelinde baktığımız zaman töre cinayetlerinin genelde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde işlendiği tespit edilmektedir.

Türkiye'de töre cinayetlerinin yoğun biçimde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde işlenmesi tesadüfi değildir. Bu yoğunlaşmanın temeli faillerin ve mağdurların sınıfsal konumları ile bölgedeki mevcut üretim ilişkilerine dayanmaktadır. Failler ve mağdurlar genelde ekonomik olarak küçük köylü ya da proleterleşmiş küçük köylü olarak isimlendirilen bir toplumsal sınıfa aittirler. Tarımda, büyük ölçekli üretimin teknik açıdan üstünlüğünü, küçük köylünün normalin üstünde çalışmasını ve normalin altındaki tüketimini ve onun toprak sahibi için çalışan gündelikçi bir işçi ya da normal bir işçiye dönüşümünü ortaya sermektedir. Büyük ölçekli tarım karşısında gittikçe yoksullaşan küçük köylü normalin üstünde çalışma yapmak ve normalin altında da tüketim yapmak zorundadır ki yaşayabilsin. İşte küçük köylü bu yaşam kavgasında fazla çalışma yaparak veya sahip olduğu tek değeri yani emeğini belli miktar ürün veya para karşılığı satarak yaşamaya çalışmaktadır. Bu emek ailenin kolektif emeğidir. Yani küçük köylü sadece babanın emeğini değil, annenin ve çocukların da emeğini bir araya getirerek yaşam kavgası vermektedir.

Her üretim biçimi, kendi bünyesinde artığı yaratan – artığa el koyan sınıfları ilgilendiren bir temel bölüşüm ilişkisine dayanır. Bu bölüşüm ilişkisi, artığa el koyma sürecinden oluştuğu için bir sömürü ilişkisidir.

Töre cinayetleri failleri ve mağdurları da artık değeri yaratan küçük köylü olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da halen hüküm süren yarı – feodal üretim ilişkileri içinde ağalar tarafından sömürülmektedirler.

Bu yarı--feodal üretim ilişkiler ülkemizin Doğu’sunda ve Güneydoğu’sunda görülür ve bu bölgelerdeki işletme biçimlerini şu şekilde açıklayabiliriz.

“Toprak sahibinin büyük, kiracı – ortakçının küçük olduğu ikinci bileşim, iki ayrı üretim ilişkisine tekabül edebilir. Bunlardan biri yukarıda da üzerinde durduğumuz yarı – feodal üretim ilişkisidir. Bu ilişkide kira bedelinin daha çok ortakçılık biçimi içinde saptanması beklenir. Ülkemizin Doğu, Güneydoğu bölgelerinde, az gelişmiş ülkelerde ise, yer yer toprak reformları ile son bulmuş, bazılarında ise hala süregelen biçimiyle güncelliğini koruyan ağa – ortakçı yapısı, kanımızca yarı feodal terimi ile nitelendirilebilir. Ağanın köylünün yaşantısında ortakçılık ilişkisi dışında ekonomik ve toplumsal hakları ve yükümlülükleri olabilir. Kısacası bu durumda toprak kirası, temel bölüşüm ilişkisini oluşturur ve köylü feodal toplumdakine benzer ekonomi dışı bağımlılık ilişkileri içinde yaşar.

İşte ortaya koyduğumuz bu sınıfsal aidiyet ve üretim ilişkileri içinde küçük köylü ailesindeki her birey artı değer yaratabilme kapasitesine sahiptir ve korkunç yoksulluğun kıyısından uçuruma yuvarlanmamak için sürekli çalışmak zorundadır. Türkiye özelinde bu küçük köylü ailelerinde kadının ayrı bir artı değeri daha vardır. O da başlık parası adı verilen bir uygulama ile kadının para karşılığı bir değişim değerinin olmasıdır.

İşte kadının bu iki yönlü artı değer yaratabilmesi onu, küçük köylü ailesi için hayati bir konuma getirmektedir. Ayrıca daha makro bir açıdan baktığımızda da küçük köylü ailesinin mensup olduğu klan ya da aşiret için de bir artı değer teşkil etmektedir.

Bu sebeple bu artı değere küçük köylü ailesi veya ailenin dahil olduğu aşiret dışında bir üçüncü şahıs tarafından el konulması ailenin veya aşiretin artı değerine el koymak anlamına gelecektir. Bu ise küçük köylü ailesi veya aşiret için affedilemez bir suç demektir. Üretim ilişkisinin niteliğinden kaynaklanan ekonomik kayıp, kendisini üst yapıda bir ahlak anlayışı olarak göstermiş ve namus kavramı altında bu anlayış kavramsallaştırılarak cezalandırılması bir ahlaki dayanağa bağlanmıştır. Bir üçüncü şahıs tarafından el konulan kadın artık kirlenmiştir. Dolayısıyla baba evine dönmesi halinde sağladığı artı değerlerden olan “başlık parası”nı artık sağlaması mümkün olmayacaktır. Ayrıca eve tekrar dönmesi ailesinin mevcut üretim ilişkisinin de dışına itilerek tamamen yoksulluğa ve açlığa mahkûm edilmesi anlamına gelecektir. Bu sebeple kadın öldürülmelidir. Kadın öldürülünce ailenin dahil olduğu aşiretteki diğer ailelere de gözdağı verilmiş olur ve bu acımasız yöntemle mevcut üretim ilişkileri bir oto kontrol mekanizması çerçevesinde korunmuş olur.

Töre cinayetlerinin ekonomi – politiğin konusu olduğu ve temelini üretim ilişkilerinde bulduğuna ilişkin en önemli kanıt ise “kan parası” denilen uygulamadır. Bu uygulama ile örneğin sevgilisiyle kaçan kızın kaçtığı aile kızın ailesine “kan parası” olarak bir para öder ve kız ve sevgilisi ölümden kurtulur. Ülkemizde bunun pek çok örneği vardır. Medyaya yansıyan bir haberde “beş ay önce töre cinayetinden kaçan genç çift, kan parası ödenince affedildi” D.Bakırlı Ceyda, ailesinin karşı çıktığı aşkı Metin'e kaçı. Aile meclisi infaz kararı aldı. Baba "Töre 'Vur' dedi mi vurulur" dedi. Amcalar çiftin peşine düştü. Kaçış 5 ay sürdü. Aşiretleri barıştıran Sait Şanlı araya girdi. Kızın babasına 4 bin YTL ödendi, barış sağlandı, (Korap, 2006) denilmektedir.

Hukuki tahlil noktasında kan parası köklerini, ilkel hukukta kan davasında verilen ölüm cezası yerine kurbanın yakınları tarafından bir miktar para verilmesinde bulur. Kan davası da köklerini biyolojik bir fenomende, canlıların yaşaması ve ölüme karşı verdiği tepkilerde bulur. Mademki bir canlının kanı akmıştır, kanı akıtan canlının da kanı akmalıdır. Fakat zaman içinde kan davası biyolojik bir fenomenden hukuki bir fenomene dönüşmüş ve “kan parası” ile “kan dökme” yerini, ölen kişinin ölümünün yarattığı bir değişim değeri üzerinden ödenen “kan parası”na bırakmıştır. İlkel hukuktaki “kan dökmeden “kan parası”na evirilen hukuk ise bugün töre olarak

andığımız olgunun bir parçasıdır. Fakat bu yaptığımız açıklamalar da bir üst yapı kurumu olan hukuki açıklamalardır ve temelde bu açıklamalar da üretim ilişkilerine yani yukarıda da belirttiğimiz ölen kişinin ölmeseydi yaratacağı artı değere dayanmaktadır.

Yukarıda andığımız haberdeki gibi kökenini kısaca açıklamaya çalıştığımız kan parası ödenerek, ölümden kurtulma olgusu bize töre cinayetlerinin saiklerinin sadece hukuki, siyasal, ideolojik, dini veya kültürel olmadığını, gerçekte temeldeki üretim ilişkilerine dayandığını göstermektedir. (Özdilek, 2006)

Töre, ahlaki olmanın ötesinde büyük ölçüde ekonomik bir sistemdir. Eğer dikkat edilecek olursa töre kurallarına göre, ‘namus’ adına işlenen cinayetlerin, alışageldiğimiz ‘namus’ kavramıyla pek de uyuşmadığı görülür. Zaten toplumsal olarak infial yaratan da (maalesef) cinayetlerin kendisi değil, söz konusu uyuşmazlığın yarattığı mantıksızlıktır. Bu mantıksızlık, cinayetlerin aslında namus için değil, maddi çıkar için işlenmesinden ileri gelir. ‘Namus’ bu çıkar ilişkisinde paravan görevi görür. Tecavüzcünün yerine, tecavüze uğrayanın öldürülmesi başka nasıl açıklanabilir ki? Kadın, aşiret sisteminin metasıdır. Alınır, satılır... ‘defoluysa’ atılır. ‘Kadının meta olarak görülmesi teorisi’ her ne kadar klişeleşse de büyük ölçüde gerçeklerle uyuşmaktadır. Ancak bu teori, sorunun tanımlanmasında yeterli değildir. Zira aşiret ve onun alternatif hukuk sistemi ‘töre’, sadece kadına değil erkeğe, hatta aile ve evlilik kurumlarına da büyük zararlar verir. Zira evlilikler, doğanın kanununa göre, kişinin bireysel seğimiyle, aşkla ve sevgiyle değil; tamamen suni bir yolla, üçüncü kişilerin seğimiyle, para ve çıkar ilişkileri çerçevesinde kurulur. Evliliklerin tek bir amacı vardır: İçinde bulunulan aşiretin devamını sağlamak. Gençecik yürekler ve beyinler bu sistemi çözemez, bocalar. Zihinlerde doğal olarak şu soru belirir: “Neden gönül koyduğumla değil de bir başkasıyla...?” Cevabı hiç de tatmin edici olmayan bu sorunun sorulması engellenmelidir. Bu yüzden, beşikteyken kertilir, büyümeden evlendirilirler. Kafalarındaki soru, tüm bu baskılara ve engellemelere rağmen töreyle inatlaşıyorsa, öldürülürler.

Çünkü bu sistemden en çok zarar gören kadınlar, bu sisteme sahip çıkmaktadır. Gelinin kanlı çarşafını kaynana kontrol etmekte, aşiretin yaşça büyük kadınları infaz kararlarını erkeklerle birlikte vermektedir. Kadın, bu çarpık sisteme ihtiyaç duymakta, terör nedeniyle diken üstünde geçen hayatının devam edebilmesinin sebebini aşirete ve töreye yüklemektedir. Bu düşünce, aşireti baki, töreyi zalim kılmaktadır. Kadın, kendi haklarını ve cinselliğini, kendi elleriyle aşiretin ve ona mensup erkeklerin ellerine teslim etmiştir. Bir başka deyişle kadının hakları, olağanüstü hal nedeniyle, aşiret tarafından, süresiz olarak askıya alınmıştır. (Kurtulan, 2006)

2.4.2. Ataerkil toplumsal yapı

Ataerkil sistem erkekler etrafında kurulmuştur; çoğunluğu erkek olmakla birlikte her iki cinsiyetin de yer alabileceği bir alandır. Fakat kuralları erkekler belirler. Kadınlar bu sistem içerisinde yer alabilmek için ataerkilliğin belirlediği kuralları benimsemek ve bunlar doğrultusunda davranmak zorundadırlar.

Erkeklerin kendi aralarında kurdukları tüm mekanizmalar, üretim ve yeniden üretim süreçlerini ellerinde bulundurmamak, devamlılığını sağlamak ve kontrol altında tutmak üzerine oluşturulmuştur. Aslında, her üretim süreci bir yeniden üretim sürecidir. Yeniden üretim süreci, ataerkilliğin belkemiğini oluşturur. Bu süreç en başta ekonomiyi ve nesillerin devamını içerir. Ekonomik tüm alanlar erkeklerin kontrolünde ve egemenliğindedir; her ne kadar neslin devamını doğurarak sağlayan kadınlar olsa da, erkekler soylarını garanti altına alabilmek için kadınların tüm cinsel yaşamlarını egemenlikleri altına alırlar ve baskı kurarlar.

Ataerkil ağ, erkeklerin değerlerini belirlediği bir alan olsa da, kadınların da bu alan içerisindeki yaşamda büyük rolleri vardır. Kadınlar anne olarak kültürleme sürecinin baş aktörleridir. Kimi kilit noktalarda en güçlü ve geçerli ataerksel niteliklerle donanarak erkekler üzerinde baskı kurabilirler; verilen kararları etkileme gücüne sahip olabilirler. Fakat bu, ataerkilliğin esas sahiplerinin hükmeden erkekler olduğu gerçeğini değiştirmez. Ataerkil ağ, içerisinde çeşitli çatışmaların, pazarlıkların olduğu bir alandır.

Kadın ve erkekler arasında kimi zaman uzlaşılan, kimi zaman da karşı koyulan, zamanla yeniden gözden geçirilip değiştirilebilen bir pazarlık süreci söz konusudur.(Kandiyoti, 1997:114)

Ataerkillik, “erkeklik” olgusuyla ortaya çıkmıştır ve bu olguyu yok ettiğiniz an ataerkil ağ ve sistem de çöker. Burada söz edilen biyolojik anlamdaki erkeklik değildir. Tam aksine insanlara empoze edilen, uyumlarının sağlandığı, içselleştirilen ataerkil hükmeden erkekliklerdir. Ataerkilliğin bu hükmeden erkekliklere her anlamda ihtiyacı vardır; çünkü kendi devamını ancak böyle sağlayabilir.

Kadınlar, ataerkil ağ içerisinde genelde belirli alanlar içerisinde tanımlanmıştır. Bu alanların en yaygın olanı ev içi alandır. Kadınların tanımlandığı roller de genelde bu ev içi yaşamın barındırdığı rollerdir. Başlıcaları annelik ve karılıktır. Bu roller bir kadının neredeyse tüm yaşamı boyunca devam eder. Çalışan bir kadın bile, toplumda daha çok yaptığı işle değil, yukarıda sayılan rollere göre yer alır. Oldukça daraltılmış ve belirlenmiş bu alan aslında kadına kimliğini oluştururken bir anlamda avantaj sağlar. En başta annesi olmak üzere örnek olarak aldığı kadınlar genelde bu alan içerisinde ve bu alanın gerektirdiği kurallar içerisinde yaşarlar; bir bütünlük ve devamlılık söz konusudur.

Her ataerkil toplum kendi kültürüne göre hegemonik erkeklikler yaratır, bunları kurumsallaştırır ve kutsallaştırır. Kurumsallaşan bu erkeklikler, erkekler tarafından içselleştirilir. Erkekler sosyalleşme sürecinde bu erkeklik biçimlerini öğrenirler ve ataerkil sistem içerisinde yer alırlar. Hükmeden erkekliliği kabul etmeyen veya benimseyemeyen bir erkeğin bu sistem içerisinde yeri yoktur. Çoğu erkek bu hegemonik biçimlenmelere uyum sağlamaya çalışır ve ataerkil sistemin içinde yer alır. Fakat bu hegemonik nitelikleri elde edebilme süreci erkekler için sıkıntılı, yorucu ve kendilerini kanıtlamaları gereken bir süreç olabilir. Öyleyse, ataerkillik nasıl oluyor da her erkeğin başarılı birer ataerkil olamadığı ve sıkıntıya girdiği bu koşullarda, hegemonik erkekliklerin devamını ve kendi yeniden üretimini sağlayabiliyor?

Çocuk annesine bağımlı olarak doğar ve kendisini onunla tanımlar. Onunla bir 'ortak yaşam' içerisinde. Kendini ondan ayırmaz. Bu olgu bütün toplumlarda annenin çocuklara bakma eğilimindeki en başlıca kişi olmasından ileri gelir. Çocuğun ilk deneyimleri anne vasıtasıyla kadınlar dünyasında geçer. Özellikle bu, erkek çocuklar için çelişkili ve özel bir durum yaratacaktır. Kız çocuklar anneleriyle olan bu ilk bağlarını zayıflatırken kendi kişiliklerini annelerinin bir tekrarı gibi oluştururlar; onu bir anlamda taklit ederler. Oysa, erkek çocuk söz konusu olduğunda, annenin bizzat kendisi erkek çocuğu kendinden kopması ve onun yaşına uygun olmayan bir erkek rolü edinerek farklılaşması için zorlar. Erkek çocuk edineceği erkek kimliği modelini en başta babasından ve diğer yetişkin erkeklerden öğrenecektir. Fakat çocuğun babası annesine göre daima daha uzakta olduğu için, bu erkek çocuk açısından zorluklar yaratacaktır. Bu kimlik 'kişisel' bir kimlik olmaktan çok 'durumsal' bir kimlik olacaktır. Yani sadece baba imgesinin yarattığı konumsal bir kimliktir. Burada gerçek ve özel bir baba-oğul ilişkisi söz konusu değildir. (Chodorov, 1974:46-50)

Annesiyle olan kuvvetli bağına reddederek koparmaya çalışan oğlan çocuğu, kamusal olarak kabul edilmiş olan kendi erkek kimliğini edinmeye çalışır. Fakat bu kimliği edinecek somut bir kimsenin olmayışı ona bunu edinmesinde oldukça büyük sıkıntılar yaratacaktır. Babasının koşullar gereği oğlundan uzak kalışı, onun oğluyla yakın bir bağ kurmasını engeller. Bu da, oğlanda annesine olan gizli dönme isteğini artırır. Bu istek, anneyle olan ilksel ve derin birliktelikten ortaya çıkan narsistik, her şeyi yapabilme gücüne sahip olma idealini ortaya çıkarır. Bu, aslında erkekliğin edinilmesi sırasında ortaya çıkan en gizli tehlikedir. Ataerkil sistem bu tehlikenin bastırılması ve ortaya çıkarılmaması için her şekliyle örgütlenmiştir.

Ataerkil ağ içerisinde erkeklik kimliğinin içinde taşıdığı çelişkileri ve çatlağı anlayabilmemiz için erkek çocuğunun ödipal dönemine göz atmak gerekir. Erkek çocuk büyüme ve kültürlenme döneminde kendini, kız çocuğunun ihtiyaç duymadığı bir şekilde yeterli bir erkek kimliği edinebilmek için, diğer bireylerden ayrı biri olarak görür. Özellikle erkekliği negatif bir yönde kadınlıkla ilgisi olmayan, kadınlığın dışında bir şey olarak tanımlar. Kız ve annesi arasındaki rol devamlılığı oğul ve baba arasında yoktur.

Bu yüzden erkek çocuk devamlı bir rol modelinden yoksun kalır. (Chodorov, 1974:174–178)

Ataerkil ağ tüm toplumu kapsamış bir soyutlamadır. Bu ağın içerisinde toplumca kurgulanan erkeklik kimliğine ait birçok kalıp, algılayış biçimi ve ideolojiler vardır. Bunlara ‘erkekliğin parçacıkları’ da denebilir. Gerçek ve somut bir rol modeline sahip olamayan erkek çocuk, bu parçacıklara göre kendini şekillendirmeye çalışır. Fakat bu kimlik parçacıklarının hepsi idealize olduğu için erkek çocuğun bunları tutarlı bir şekilde kaynaştırması çok zordur. Erkek kimliğindeki çatlağın bir nedeni de budur. Somut bir kimlik modelinin bulunmayışı, erkek çocuğun bu parçacıkları içselleştirmesini ve kendine göre biçimlendirmesini zorlaştıracaktır. Örnek almaya çalıştığı erkekler (baba, amca, dede, komutan, patron v.b.) genellikle onun için idealize edilmiş belli konumları ve bu konumların gerektirdiği temsilleri yerine getiren kişiler olmuşlardır. Yani onlar sadece birer kategoridirler.

Tüm toplumlarda idealize edilmiş, egemen, tüm toplumca paylaşılan kimlik parçacıkları vardır. Bu kimlik parçacıkları (kuvvetli, yurtsever, koruyucu, hâkim, ekmeğini taştan çıkararak v.b.) genelde sorgulanmaz, tüm erkeklerce az ya da çok paylaşılır. Bunların herkesçe paylaşılmasının nedeni, toplumca erkekler için en saygı gören ve yer yer kutsallaştırılmış kimlik parçacıkları olmalarıdır. Saygı görmesinin nedeni de bu parçacıkların ataerkil hiyerarşi ilişkilerini çok rahat yeniden üretebilmesidir. Hatta bu parçacıkların çoğu sistem tarafından empoze edilip kazandırılır veya daha önce edinilmiş olanlar da sistemli hale getirilebilir. Kuvvetlilik, sertlik, mücadelelilik, yurtseverlik, duygularına hâkim olmak v.b. belli parçacıklar her erkeğin yerine getirebileceği vasıflar olmayabilir. Askerlik, belli ideolojik örgütlenmeler ve bizzat devletin ve ailenin kendisi, erkekleri bu parçacıkları içselleştirmeye ve bunların gerektirdiği şekilde davranmaya zorlar. Hiyerarşik ilişkiler mücadeleyi, soğukkanlılığı, sertliği gerektirmektedir. Özellikle askerlik kurumu erkekleri bu hiyerarşik ilişkilere sıkı bir şekilde hazırlar. Hiyerarşi bir iktidar kurma meselesidir. İktidarın kendisi de her zaman için alt-üst ilişkisine ve eşdeğerde olduğu düşünülenlerin bu eşitliği bozma çabaları içerisinde geçer. (Demren, 2006:4)

Erkek çocuk, kadınların dünyasından kopup erkeklerin dünyasına adım attığı anda kendisini adeta ‘acemi er’ veya ‘çaylak’ gibi hisseder; çünkü bu yenedünyanın kurallarını bilmemektedir. Tüm yaşamı bu yetersizliğinin hissettirilmesiyle geçer. Erkek de bu yetersizliğini başkalarına dayatarak bunu hafifletmeye çalışır. Bu dayatma sırasında da çok rahat sertliğe ve şiddete başvurabilir. Askerlik gibi kurumlar bu durumu kendilerine temel alıp sistematikleştirerek kalıcılaştırırlar. Askerlik iktidarın ve keyfi otoritenin en yoğun şekilde hissedildiği ve empoze edildiği kurumdur; erkekler kendilerini sürekli bir çaresizlik içerisinde hissederler ve her an diğer erkeklerin (üstlerin) sert davranışlarına maruz kalabilirler. Erken yaş güçsüzlüğü’ çocuğa en başta babalar olmak üzere diğer yetişkin erkekler tarafından sürekli vurgulanır. Babalara karşı olan olumsuz düşüncelerin ve soğukluğun nedeni de böylece anlaşılabilir. Hiyerarşik ataerkil sistemde bu gayri resmi alanda görülen güçsüzlük duygusu resmi alana taşınır; erkekler iş yaşamlarında veya katıldıkları örgütlenmelerde bu güçsüzlüğü her an hissederler ve bertaraf etmeye çalışırlar. Fakat erkekler, ataerkil ağ içerisinde kadınlar gibi kısıtlanmış değillerdir. Kadınlar, her an erkeklerin kontrolü altındadırlar; her kadın genelde en azından bir erkeğin koruması ve kontrolü altındadır. Tüm hareketleri o erkek ve onun üstünde olarak da tüm ataerkil sistem tarafından denetlenmekte ve sınırlanmaktadır. Erkekler, her ne kadar ataerkil sistem içerisinde eziliyor olsalar ve ona boyun eğmek zorunda kalsalar da, belirli bir ideolojik ve politik iktidarı paylaşırlar. Bu iktidarın paylaşıldığı hiyerarşinin içinde olmak, erkeklere görece bir özgürlüğü ve serbestliği tanır. Bu yüzden özellikle kadınlara, çocuklara ve diğer alt statüdeki erkeklere karşı sosyal anlamda kontrol edilemeyen bir hareket olanağı bulurlar. Önemli olan, erkeklerin kendi aralarında oluşturdukları özel ahlaki sistem olan “gerçek erkeklığe” uyulmasıdır. Bunun için, erkeklerden gönüllü bir kabul ve gereken davranışların gösterilmesi beklenir. Özellikle, erkeğin rekabet içerisinde gösterildiği alanlarda (savaş, ekonomik olgular, politik dayanışma), bu içselleştirilmiş olan ahlaki yapı kendisini daha çok ortaya koyar. Bu ahlaki yapının (gerçek erkeğin) bireylere özgü haline şeref denir.(Gilmore, 1990:221–222)

Türkiye’nin Karadeniz bölgesinde yaşayan bir cemaatin şerefinden bahsettiğimiz zaman, onun tüm “kutsal tarihini” ve atalarını da ele almış oluruz. Geçmişte ataların kazandığı veya başardığı kahramanlıklar o cemaatin erkeklerinin şerefini oluşturur,

cemaatin birliğini sağlar. Bir erkek öldüğünde veya yaşarken “ağa” olarak görülebilir; “ağa” eylemleri tüm toplumca hissedilen ve tanınan kimse demektir. Çünkü o, yaptığı işi zaferle sonuçlandırır ve arkasında durur. Ağanın soyu cemaatteki tüm diğer soylardan daha fazla şerefe sahiptir. Atanın veya ağanın şerefini korumak onun takipçilerinin başlıca görevidir. Zaten onların şerefini de bu olgu belirler. Bu şeref, dışarıdaki rakiplere karşı ‘kolektif’ bir şekilde korunur ve savunulur. Şeref, ancak bir ‘rakibin’ varolmasıyla oluşabilir; çünkü birbirlerinin şerefini sınyacak taraflara ihtiyaç vardır. Eğer taraflardan bir kimse hakarete uğrarsa, intikamı mutlaka alınmalıdır ve bunu “tüm dünya duymalıdır”. Bu noktada birey, “cemaat”le özdeşleşir. Çünkü onun içinde varolmuştur, onunla ortak ve “kutsal” bir tarihsel anlamı paylaşır.(Meeker, 1976:245–254)

Bir erkek içinde bulunduğu toplumda iktidarını kurabileceği bir çevre ve aile istiyorsa ataerkilliğin ona empoze ettiği ataerkil erkeklik imajını her an sürdürmek zorundadır. Bu erkeklik imajını toplumun ve kendisinin kafasında her an yeniden üretmek durumundadır. Bunun gereğini yapmadığında yine o toplum tarafından dışlanır ve yadırganır. (Demren, 2006:5)

2.4.3. Feoda (Aşiret Ge ene i) a ı

Doğu ve Güneydoğu illerimizin tarihsel gelişimine ve sürecine baktığımızda bu bölgelerde insanların hayvancılık ve tarımla uğraşan büyük ailelerden, sülalelerden ve aşiretlerden oluştuğunu görmekteyiz. Bu sosyal yapı içerisinde her aşiretin bir yaşam bölgesi olması ve bu alanlar içerisinde kendi gelenek ve göreneklerine göre yaşaması belli oranda onların modern dünya ile entegrasyonunu geciktirmiştir. Kapalı bir toplum olarak yaşamaları onların geleneklerine daha bir sıkı sarılmalarına sebep olmuştur.

Bölgenin coğrafi yapısının çok engebeli ve dağlık olması bu bölgenin güvenliğinin sağlanması olumsuz etkilere sebep olduğundan, hakim güç olan devlet, Osmanlı döneminde kendine sadık aşiretlere yetki ve maddi destek sağlayarak Hamidiye Alayları adlı birlikler kurmuş ve bölgenin güvenliğinin sağlanmasında

aşiretlerden faydalanmıştır. Bu dönemde aşiretlerin bölgede söz sahibi olduklarını görmekteyiz. Bu etkinliği o dönemde bu bölgelerde görev yapan valilerin ve valiliklerin “salname” adı verdikleri kararlarda, yıllıklarda görebilmekteyiz. Burada aşiret geleneklerinin konumuz itibari ile de töre cinayetlerin de ne kadar etkin olabildiğini görebilmekteyiz. Gazeteci Can Dünder “Kolektif Onur” başlıklı köşe yazısında Urfa valiliğinin 1927 yılında yayınlanan Urfa Salnamesi 104. sayfasındaki şu satırlara atfen;

"Aşirete mensup bir kız, (bir) gence meylederek onunla kaçarsa, veli ve vasilerine karşı kız ve erkek ölüme mahkum olurlar. Aralarında nikah yapılsa bile, kızın akrabasına başlık namıyla bir şey verilmez ve sulh yapılmazsa, kızını kaçıran hakkında katillere tatbik edilen usul tatbik edilir.

"Kocalı bir kadın bir erkekle kaçarsa ise, her ikisi izlenmekten uzak bölgelerde hayatlarını geçirmeye mecburdurlar. Kadını kaçıran, bu kadının akrabası ve kocası tarafından takip olunur. Bu cinayette kadın ve erkek (için) öldürme hakkı daima bakidir",denilmektedir.(Dünder, 2004)

Daha sonraki merkezileşme sürecinde aşiret beylerinin etkinliği kırılmıştır ancak tamamen ortadan kalkmamıştır. O dönemde Mir diye bilinen aşiret beylerinin tasfiyesi ile birlikte bölgede otorite boşlukları yaşanmaya başlanmıştır. Bu boşluk ile birlikte güçlü aşiretlerin yerine daha küçük aşiretler ortaya çıkmış ve güç daha küçük gruplar tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Günümüze kadar devamlılığını sürdürebilen aşiret ve ağalık sisteminin hala devam etmesine devletinde uygulamaları ile örtülü destek verdiğini görmekteyiz. Son 25 yıla damgasını vuran PKK terörüne karşı mücadelede, askeri güçler yanında yine devlete sadık aşiretlerin oluşturduğu Koruculuk sistemiyle güvenliği sağlama geleneği, hala devam etmektedir.

Özge kurtulan bu bölgedeki güvenlik sorunundan dolayı buradaki aşiretlerin halk tarafından neden desteklediğini ortaya koymaktadır. Kurtulan; "Kabul etmek gerekir ki, terörün hâkim olduğu topraklarda sistem çok daha acımasızdır. 'Töre' ile 'terör' kavramları, isim benzerliğinin ötesinde bir akrabalık taşır. Bu akrabalık, terörün hâkim olduğu topraklarda insanların 'töre' ile 'terör' arasında sıkışıp kalmasıyla anlam bulur. Ya aşiret sistemini besleyen ve sürdüren töreyi sahiplenecekler, ya da terör bataklığında çaresizce çırpınacaklar. Doğu Anadolu'daki aşiretlere baktığımızda, bir kısmının terörle savaşarak mücadele ettiğini, bir kısmının ise teröre maddi destek sağladığını görürüz. Her iki yöntem de tehlikeye karşı bir korunma yoludur. Güçlüysen savaşarak, değilsen yandaş olarak korunursun; 'bükemediğin eli öpersin'. Bir başka deyişle, aşiret sistemi, hukukun pek uğramadığı topraklarda teröre karşı bir refleks, bir korunma yöntemidir. Töre ise aşiretin varlığını sürdürmesini sağlayan alternatif bir hukuk sistemi." diyerek buradaki çıkmazı gözler önüne sermektedir. (Kurtulan, 2006)

Güvenlik konusunun yanında, bölgede hala toprak reformunun yapılamamasıyla birlikte çok büyük tarım alanlarının belli kişilere yani ağalara ve aşiretlere ait olması, 50-100 köyü bulunan ağaların günümüzde de varlıklarını sürdürüyor olması, buradaki insanların belli kişi ve aşiretlere bağımlı olarak yaşamalarını zorunlu hale getirmektedir. Günümüz demokratik yapısı içerisinde yer alan siyasi hükümetlerde seçim dönemlerinde bu aşiretlerin ve ağaların etkin olduğu bölge ve illerde oy çoğunluğunu sağlayabilmek için onlardan destek almak zorundadırlar. Dolayısıyla insanların kendi özgür iradeleri ile hareket etmelerini engelleyen bu sistemin devamlılığına tüm siyasi partiler destek vermek zorunda kalmaktadır.

Aşiret ve ağalık sistemi devlet içinde ayrı bir devlet gibi yapılanma göstermektedir. Aşiretin bir lideri ve bunun etrafında aşiretin menfaatlerini kollamak için bir araya gelmiş bir grup vardır. Aşiretin tüm bireyleri tarafından uyulması zorunlu olan kurallar ve bu kurallara karşı gelindiğinde cezalandırılma vardır. Bu bağlamda aşiret içerisinde kadınların da neyi nereye kadar yapabilecekleri ve davranabilecekleri bellidir.Yapılan bir yanlış kişisel bir davranış olmaktan çıkıp kolektif onur ve şeref, yani aşiretin şeref ve onuru olmaktadır.Bununda mutlaka cezalandırılması gerekmektedir.

Üst paragraflarda da belirttiğimiz gibi bu bölgelerimizde doğal şartlarının çok çetin olmasının bir sonucu da, bireylerin ancak geniş aile ve akrabalık birimleri içerisinde ortaklaşmacı ve dayanışmacı bir tarzda hayatlarını kazanmaları ve gerçekleştirmeleri gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Kıt hayat şartlarının paylaşımında ortaya çıkan kaosun ve şiddetli rekabetin ortaya çıkaracağı zararları en aza indirebilmek ve istikrarlı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmek için, modern devletin kurumsal güvencelerinden yoksun kalan aile ve akraba toplulukları, hem kendi içlerinde hem de öteki topluluklarla kurdukları ilişkilerde, adaleti kendileri sağlamak zorunda kalırlar. Yani aşiret hayatına zorunlu olmalarını gerektirmektedir. Bunların yanında merkezi devletin kurumsal mekanizmaları, yasaları, güvenlik güçleri, eğitim ve özellikle de dönüştürücü niteliği bulunan pazar sistemleri kırsal alanlara ulaşmada son derece yetersiz kalmıştır. Bunun sonucu olarak ta buralarda yaşayan toplulukların kendi başlarına örgütlenmelerine ve gelenekler yoluyla belli bir toplumsal düzen kurmalarına sebep olmuştur. Böylelikle bireyler açısından aile ve akrabalık dayanışması neredeyse tek varoluş ve güvenlik aracı haline gelmiştir. Ülkemizin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısına baktığımızda, sözünü ettiğimiz koşullarda yaşayan önemli bir toplumsal kesimin bulunduğunu görebilmekteyiz. Türkiye'nin özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde meydana gelen terör olaylarının, kan davalarının ve namus cinayetlerinin yaygınlığına bakarak global toplumun ve onun temel kurumlarının yani güvenlik, adalet, ekonomi, eğitim ve sağlık gibi kurumlarının ne kadar etkisiz ve yetersiz kaldığını görmekteyiz. (Şimşek,1998:41)

Suç ve suçlularını cezalandıracak adalet mekanizmasının bölgede neden etkisiz kaldığı konusunu habertürk televizyonunda basın kulübü programında gazeteci Mehmet Faraç açıklıyor; "savcının tecavüze uğrayan kızı bir şey yapmayın diye ailesine geri vermesi kurbanlık koyunun kasaba teslim edilmesidir. Devlet yok mu? diye soruyorsunuz. Şimdi siz düşünün Tekirdağ'dan Diyarbakır'ın bir, ilçesine gitmiş bir savcıyı, Afyondan gitmiş bir kaymakamı, Kayseri den oraya gitmiş bir hakimi. Bu görevliler 6 ay süreyle devletin hakimi, savcısı ve kaymakamı gibi davranabilirler. Sonra ne olur biliyor musunuz. Onlar o ağaların şeyhlerin acem halıları üzerindeki sofralarına oturlarsa, kuzuların koyunların kesildiği, onların düğünlerinde halay çekmeye başlarsa, onların sıra gecelerinde bağlama dinlerse, onların kahvelerine girip

çıkmaya başlarsa, onlarda o bölgede feodalitenin, aşiretlerin kadını cenderede tutan o mekanizmanın bir parçası haline gelirler. Yarın bu kızın serbest bırakılması için bölge milletvekili emniyet müdürünü arar. Falan aşiretin kızıdır, kız karakolda tutulmaz, teslim edin der ve o kız daha sonra öldürülür”, sözleri ile bu bölgede yaşanan devlet kurumları ile aşiretlerin ilişkilerini anlatmaktadır. (Faraç,2006)

Genel olarak bakıldığında bölgede töre cinayetleri sorunu çözülmeye, ya da çözüyor gösterilmeye çalışılıyor. Zira siyasi partiler bir yandan oy toplamak için aşiretlerin gönlünü hoş tutmaya çalışırken, bir yandan kadın kollarında töre komisyonları oluşturuyor. Parti programlarına töre cinayetlerinin önlenmesine dair maddeler ekliyor. Aşiret demek, oy demek. Aşiret demek, töre demek. Aşiret demek, kan davası demek. Oy ile can arasında sıkı bir çekişme var. Bugün, bu çekişme ‘oy’ lehine devam ediyor. Kadınlar ve aile kurumu ise can çekişiyor.

Doğu’nun sorunları bir bütündür. Sorunu sadece ‘kadın sorunu’ çerçevesine indirirsek, verimli sonuçlar alamayız. Şu da bilinmelidir ki: Terör balçığından çıkılmadıkça aşiret düzeni yıkılamaz; aşiret düzeni yıkılmadıkça töre sorunu çözülemez; töre sorunu çözülmeyince cinayetler önlenemez. Ama elbette, her şeyden önce, çözüm arayışları samimi olmalıdır. Oy değil, çözüm aranmalıdır. (Kurtulan, 2006)

2.4.4. E itim Sor n

Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye yapabilecekleri katma değere bağlıdır. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir. İşgücünün nitelik ve verim düzeyinin yükseltilmesi, sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve hızlandırılması, değişimin ve geliştirmenin anahtarı olan eğitimin görevi olduğu bir gerçektir. Bir toplumda varolan insan kaynağının, özellikle sosyal iyileşmeye ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmeye katkısı oldukça büyüktür. Bu iyileşme ve gelişiminde bireyin, aldığı eğitimin niteliği ve süresinin etkisi

önemlidir. Eğitimin sosyal faydaları ile birey arasındaki ilişkiyi; bireyin aldığı eğitim ile ailesi ve kendisinin sağlık durumu, suça eğilimi, evlilik kararı, meslek tercihi vb. ile ilişkilendirmek mümkündür. Eğitim bu özelliği ile sadece bireye değil, topluma da yararlar sağlamakta ve kamu refah maliyetlerini düşürmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda eğitimin sosyal faydaları, bireyin eğitim yoluyla topluma uyum sağlaması olarak genellenmektedir. Toplumsal uyum kapsamında eğitimin sosyal faydaları; bireyin daha fazla gelir etmesi, daha az suç oranı, demokratikleşme ve yönetime katılma, bireysel sağlığını koruma olarak özetlenebilir. Eğitimin sosyal faydaları üzerine yapılan araştırmalardan bir tanesi de OECD- Avrupa Yatırım Bankasının yaptığı araştırmadır. 22 OECD ülkesi ve Asya, Afrika ve Latin Amerika olmak üzere toplam yetmiş sekiz ülkeyi kapsayan bu araştırma sonucunda, eğitimin sosyal faydaları; gelirlerdeki artış, hâk sağlığı, düşük doğurganlık oranı, demokratikleşme, yoksulluğun ve eşitsizliğin azalması, çevre bilincinin artması ve suç oranında düşme olarak belirlenmiştir.(Ereş, 2005)

Kadınlar en temel insan haklarından biri olan eğitim ve istihdam olanaklarından yararlanma konusunda hemen hemen tüm ülkelerde erkeklerin gerisindedir. Türkiye’de de kadının durumunu iyileştirmeye yönelik tüm çalışmalara rağmen, özellikle eğitim ve istihdam konularında istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Erkek ve kadınların eğitim düzeyleri arasındaki fark, ülkenin az gelişmiş yörelerinde daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde süregelen ekonomik olanaksızlıklar, geleneksel ve kültürel sınırlamalar, kadınların eğitiminde daha da kısıtlayıcı bir rol oynamaktadır. T.C. Anayasası ve kanunlarında kızların eğitime öncelik verilmesine karşın, eğitim hizmetleri Türkiye genelinde kadın ve erkeğe dengeli olarak ve istenilen düzeyde götürülememiştir. Eğitim sisteminin her kademesindeki okullaşmada kız ve erkek öğrenciler arasında oransal denge sağlanamamış, kentsel alanlardan kırsal yerleşim birimlerine doğru gidildikçe bu daha da belirgin hale gelmiştir. Kız çocukları, genellikle doğduğu andan itibaren erkek çocuklara göre aileleri tarafından ikinci plana itilerek yetiştirilmekte, bu da eğitimde olumsuz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Özellikle kırsal yörelerde ilköğretimi bitiren kız çocukları, erken yaşta evlendirildiklerinden, eğitimlerine devam edememektedirler.

Genel olarak toplumumuz kadının yeteneklerine gereken önemi vermemekte; istihdam olanaklarını ve eğitimini de gelenek, töre ve toplumsal tutuculuk kanalıyla sınırlamaktadır. (Akat, 2004)

Doğu ve Güneydoğu Bölgesi kadınının toplumsal gelişmişlik göstergeleri açısından modern bir toplumun standartlarının çok gerisinde olduğu görülmektedir. Kadınlar geleneksel sosyal katmanlaşmadan özellikle de aşiret bağlarından kaynaklanan ve rolleri/statüleri toplumsal olarak belirlenmiş cinsler arası eşitsizliklerden olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu durum özellikle kırsal alanda yaşayan kadın için daha da belirgindir. Diğer taraftan Bölge'de yakın akraba evlilikleri (amca kızı/amca oğlu) de kadının toplumsal statüsündeki olumlu yöndeki değişimin önündeki engellerden biridir. Kadınlar erkeklere göre yönetim ve karar alma süreçlerine daha az katılmakta, temel sağlık ve eğitim hizmetleri ile teknolojiden daha az yararlanmakta, gelir kaynaklarına ulaşmakta güçlük çekmektedir.

2000 yılı itibariyle Türkiye genelinde okur-yazarlık oranı % 85.6 iken bu oran Bölge'de % 68.8'e düşmektedir. Okur-yazarlık oranının cinsiyetler arasındaki dağılımında da Bölge, Türkiye ortalamasının gerisindedir. Türkiye'de erkeklerin % 92.4'ü, kadınların % 78.7'si okur-yazarken, Bölge'de erkeklerin % 81.8'i, kadınların % 55.6'sı okur-yazardır. Bir başka deyişle bölge kadınının yarıya yakını okuma yazma bilmemektedir.

İlköğretimde okullaşma oranı ülke genelinde % 97.6 iken Bölge'de % 82.4'tür. Türkiye'de ortalama olarak 31 öğrenciye bir öğretmen, ortalama 42 öğrenciye bir derslik düşmekteyken, Bölge'de 43 öğrenciye bir öğretmen, 58 öğrenciye bir derslik düşmektedir. İlköğretimde cinsiyete göre okullaşma oranında Bölge, ülke ortalamasının gerisindedir. Türkiye'de kız çocuklarının ilköğretimde okullaşma oranı ortalama % 92.3 iken Bölge'de ortalama % 75.2'dir.

Genel ortaöğretim kademesinde ülke genelinde % 36.6 olan okullaşma oranı, Bölge'de % 18.4'tür. 2000 yılı itibariyle Türkiye genelinde ortalama 18 öğrenciye bir öğretmen, ortalama 31 öğrenciye bir derslik düşmekteyken, Bölge'de ortalama 25 öğrenciye bir öğretmen, ortalama 40 öğrenciye bir derslik düşmektedir.(gap.gov.tr, 2003)

Eğitim durumunu kadınlar açısından ele alacak olursak, bölgede durum daha vahim görülmektedir. Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadınların yüzde 45,8'i hiç eğitim almıyor. Yüzde 4,3'ü ilkökul eğitimini yarıda bırakıyor. Yüzde 33,5'i beş yıllık ilkökul eğitimini tamamlayamamış bulunuyor. Eğitim alanların yüzde 8'i ortaokul, yüzde 5,8 lise, yüzde 2,6 'sı da yüksek okul mezunu durumundadır. (Ergen, 2005)

Peki bölge insanının özellikle kadınların eğitim konusunda neden bu kadar olumsuzluklar içerisinde olduğunu sorguladığımızda karşımıza şu gerçekler ortaya çıkmaktadır;

2.4.4.1. Kı çoc arının er en aş arda e or a e endiri me eri

Bu duruma ülkemizde sık sık rastlamaktayız. Türk medeni kanunu madde 124 de evlenme yaşını ve istisnai durum açıklanmaktadır. “Erkek veya kadın onyediy yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” Vasinin izninin gerekliliğini ise Madde 126.”Küçük, yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez,” diye düzenlemiştir.

Kanuni düzenleme bu şekilde olmasına rağmen buna özellikle kırsal kesimlerde pek uyulduğu söylenemez. Kırsal kesimde resmi evlilikten çok dini nikahla evlilikler yapılmaktadır. Aileler konuda anlaşmış ise evlenecek kız ve erkeğe pek fazla söz düşmez. Anne babalar kızlarının kendi kontrollerinden çıktığı, kızlarının üzerindeki etkilerinin azaldığı hissine kapıldıklarında da bu yöntemi seçebilmektedirler. Kızları erkeklerle arkadaşlık ettiklerinde akrabaları ve çevrelerine karşı mahcup düşeceklerinden, saygınlıklarını yitireceklerinden çekinmektedirler. Ayrıca kızlarının evlilik öncesi dokunulmamış olmasını sağlamanın sorumluluğunu da daha fazla taşımak istememektedirler. Çabuk tarafından gerçekleştirilen bir evlilik, onları bu sorumluluktan kurtarmakta ve aynı zamanda kızları üzerinde söz sahibi oldukları olgusunu güçlendirmektedir. Böylelikle geleneksel iktidar ilişkileri tekrar onaylanmaktadır. (papatya.org, 2007)

Küçük yaşta evlenen bu insanlar evliliğin ağır yükü altında kaldıklarından eğitim evlenme anıyla birlikte sona eriyor. Ne yazık ki 20.yy da yaşamamıza rağmen hala kimliği olmadan yaşayan insanlarımız bulunmaktadır. Kimliği olmayan kişilerin okullara kayıt işlemleri yapılmadığından yine eğitim imkanı bulamıyorlar. Sonuç olarak kimliği olmayan, gönüllü yada gönülsüz olarak evlendirilen bu insanlar, evliliklerinde problem yaşamaya başlıyorlar ve bunun sonucunda ayrılık yada başka birini sevme durumlarında da geleneklerin ve törelerin acımasız kuralları devreye girebiliyor.

2.4.4.2. Kız çocuğunun okula gönderilmesi mesinin toplum tarafından iyi anlaşılması

Geleneksel toplum yapısında kız çocuklarının ev içerisinde ev işlerine anneye yardımcı olarak düşünülür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi okula gönderilen kız çocuğunun kendi kontrollerinden çıktığını ve onun yapacağı bir yanlışla şereflerinin lekeleneceğini düşündüklerinden okula gönderilmeye sıcak bakılmaz hatta gönderilenler ayıplanır. Kızını okula gönderdiği için kahvehaneye aylarca çıkamayan babalar var bu

bölgelerimizde. Buna çarpıcı bir örnek olması itibari ile 28.09.2007 tarihinde radikal gazetesinde çıkan bir haberde;

Şanlıurfa Suruç ilçesi kaymakamı yeni eğitim ve öğretim yılının başlaması nedeniyle okula hiç gönderilmeyen veya 5.sınıftan sonra okuldan alındığı tespit edilen 22 kızın bulunduğu Köseveli Köyüne giderek öğrencilerin velileri ile görüşerek onların okula gönderilmesi için ikna etmeye çalışır. Kaymakamla birlikte bulunan öğretmenlerin kadınlara ‘Kızlarınızı okula gönderin’ talebine kadınlar olumsuz yanıt vererek, “Bizde kızların okula gönderilmesi ayıp” derken, bazı kadınlar çocuklarını okula göndermek istediklerini ama geleneklerinin buna engel olduğunu belirterek, “Kızlarımızın okuması ayıp sayılıyor. Böyle gelenek yerin dibine girsin ama ne yapalım elimizden bir şey gelmiyor” der. İlköğretim 5'inci sınıfa kadar okuduktan sonra ailesi tarafından okuldan alınan Ceylan Kaya ile kardeşi Feyma Kaya, köye kızların okula gönderilmesi için heyetin geldiğini duyan anneleri Emine Kaya tarafından samanlığa saklanır. Evleri gezen öğretmenlerden Fidan Bağcı tarafından fark edilerek samanlıktan çıkarılan kızlar gözyaşı dökerken, Kaymakam Pamuk anne Emine Kaya'yı ikna etmeye çalışır. “Ben bilmem kocam bilir” diyen Emine Kaya, “Bizim töremize göre genç kızın okula gitmesi ayıp. Bu yüzden okuldan aldık” derken, iki kardeş ise, “Okula gitmek için çok dil döktüm ama anne ve babama dinletemedik” diye konuşur. Suruçlu olan ve Kürtçe konuşarak velileri ikna etmeye çalışan Müjgan Şahin, kız çocuklarının yörede töre baskısı altında eğitimden uzaklaştırıldığını belirterek şöyle dedi:“Bu bölgede toplumsal bir ön yargı var. Kadın okuyamaz, dışarı çıkamaz, ayakları üzerinde duramaz. Kadın bu bölgede eksik bir parçadır. Benim için de böyle dediler. Ben okula giderken babama da ‘Ayıp, kızını okula gönderme, başını örtün, uzun elbise giysin’ dediler. Ama babam okumayı sevdiği için beni okula devam ettirdi. Yörede benim gibi binlerce kız okumak istiyor ama onların şansları yok. Umarım yaptığımız bu çalışma başarılı olur ve kızlar okula gönderilir.” Köseveli Köyü'nde okula gitmeyen 22 kız çocuğun 7'sinin velisinden çocuklarını okula gönderme sözü alan Kaymakam Pamuk, kız çocuklarının her türlü imkana sahip olan Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na kaydedileceğini ifade eder. (radikal.com.tr, 2007)

2.4.4.3. Maddi im nsı ı arı i eri s rere o a ndermeme

Çocuklarını okula göndermeyen ailelerin ileri sürdüğü konulardan bir tanesi de ekonomik yetersizliktir. Paramız yok ki okutalım. Nasıl olsa iş bulamayacak. Çalışıp bize yardım etmesi gerekiyor, gibi düşüncelerle kızların okula gönderilmediğini görüyoruz. Son dönemde hükümetin Unicef ile birlikte başlattığı Haydi Kızlar Okula kampanyası çerçevesinde özellikle kız çocuklarını okula gönderen annelere maddi yardım yapılacağı, sadece ilköğretimde değil, ortaöğretimdeki eğitimlerine de destek verileceği ve bu çocukların 11 yıl boyunca destekleneceği bildirilerek, bu kampanyada okula gitme, devam etme şartının esas olacağı vurgulanmıştır. İlköğretime devam eden erkek çocuklar için annelerin hesabına ayda 16.5 milyon, ortaöğretim için 25 milyon lira yatırılıyor. İlköğretime devam eden kız çocukları için 20 milyon, ortaöğretime gidenler için 35 milyon lira yatırılıyor. 1 milyon 50 bin aileye bu kampanya ile destek sağlanması planlanmıştır. Türkiye de ilköğretim çağına gelmiş ancak okula gidemeyen 600 bin kız öğrenci olduğu düşünülürse çok yerinde bir hareket olduğu görülür. (Meb.gov.tr, 2004)

Eğitimin yaygınlaşması ve tüm bireylerin okuryazar olması muhakkak ki bireylerin sosyalleşmesi, üretime katılmaları, suç ve olumsuzluklara karşı duyarlı olmayı artıracaktır. Ancak konumuz itibari ile kadına karşı şiddet olaylarında eğitim ve öğrenim durumunun mantık ve kafa yapısını çok değiştirmedeğini görüyoruz. Öğrenim görmüş olan insanlarımızda da belirleyici olan çoğu kez töreler oluyor. Okumuş kesimde de durum çok farklı değil. Yapılan bilimsel araştırmalarda kadına yönelik şiddetin okuyan kesimlerde daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Dicle üniversitesinin töre ve namus cinayetleri ile ilgili olarak bölgede yaptığı araştırmada konuya verilen cevapların pozitif yönde olduğu görülmüştür. Yani yapılan çalışmada öğrenim durumu yükseldikçe kadın cezalandırılmalı diyen kadın ve erkeklerin oranının düştüğü görülmüştür. Buda öğrenim durumunun töre cinayetlerine pozitif manada bakış açısı etirdiği görülmüştür.(Yılmaz,2005)

2.4.5. Erkekler erinde i to msa as ı

Töre cinayetlerinin nedenleri arasında yer alan "Şiddet alt kültürü, toplumun geneline hakim olan normlar, yasalar dışında, belirli bir grubun kendine ait normları, değerleri ve yasalarının olduğunu açıklar. Töre cinayetlerinde erkek, adaleti devletin değil, kendisinin sağlaması gerektiğini düşünerek hareket eder. 'Adaleti benim yerime devlet yerine getirirse bu yeterli bir adalet olmayacaktır. Ben kendim adaleti yerine getireceğim' diyen erkek, yasaları kabul etmeden, kendi adaletini kendisi sağlamaya çalışma yoluna gitmektedir. (Ülkede Özgür Gündem, 2004) Bunun yanında toplumda erkeğe verilen rol gereği sorumlu olduğu kişilere ki bunlar, daha çok kendi ailesi, karısı, kızı ve yakın akrabalarıdır. Bunların yaptığı fiillerden dolayı kendini sorumlu tutmakta ve bir şeyler yapma gereği duymaktadır. Aksi takdirde toplumda erkekliği sorgulanmaya başlayacaktır. Erkekliğinin gereğini yapmadığı için ya dışlanacak ya da ayıplanacaktır.

2.4.6. Dedikodu ve Çe re Bas ısı

Töre cinayetlerinde olayın başlangıcında, meydana gelen fiil aile tarafından örtbas edilmeye çalışılmakta, şiddet ve cinayete başvurmadan olay kapatılmaya ya da çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Ancak fiil birileri tarafından görülmüş ya da duyulmuş ise o zaman dedikodu mekanizması çalışmaya başlıyor ve çevrenin bu fiile bakış açısıyla baskılar başlıyor ve aile bir şeyler yapma zorunluluğu hissediyor.

Diyelim ki, bir kız çocuğa gizli bir ilişki yaşamaya başlar. Çevre tarafından görülmemek için, sevgilisi ile gizli yerlerde buluşur. Bir gün ailesinin tanıdıklarından birisi onları görür. Ölümle bitecek dedikodu mekanizması başlar. Gençlerin ilişki derecesinin ne olduğu, dedikoducuları ilgilendirmez. Kızın bir erkekle buluşması, onun bir yasak sınırını, yani evlilik öncesi ilişki yasağını aştığının kanıtıdır. Kız, adının lekelenmesine neden olmuştur. Onun bakireliği artık tartışmalı bir konudur. Terbiyeli hiçbir erkek onunla evlenmek istemeyecek ve ona ömrü boyunca yaptığı hatırlatılacaktır. Dedikodu yavaş yavaş harekete geçer; kız yalnızca kendi adını değil babasının da adını lekelemiştir; çünkü yaptıkları, babasının evde hâkimiyetinin

olmadığının göstergesi sayılmaktadır. Yani, onun erkekliği ve ahlaka bağlılığı da tartışma konusudur artık. Dedikodunun çapı genişler. Sahiden kızın annesi ne biçim bir kadındır? Namuslu bir kadın olsaydı kızını iyi yetiştirirdi. Demek ki ondada bir şeyler eksikti! Erkek kardeş de payını alacaktır. Erkek kardeş de başkalarının kızlarının peşinde dolaşacağına kendi kız kardeşine sahip çıksaydı daha iyi olacaktı denmeye başlanır.

Dedikodu yayıldıkça, ailenin üyeleri çevrenin tutumunun değiştiğini fark edeceklerdir. Kimileri onlarla karşılaşmamayı tercih edecek, eski sohbetler yapılmayacak ve her geçen gün misafirleri azalacaktır. Sonunda iyi niyetli bir tanıdık aileden birine durumu anlatacaktır. Dedikodunun duracağı zaman artık gelmiştir. Çevre, ailenin haberdar olduğunu bilmekte ve davranışlarından dolayı yalnızca ailenin değil grubun, aşiretin de adıyla, şerefiyle oynayan kızlarına karşı girişim yapmalarını beklemektedir. Onların bunu bekleme hakları meşrudur, çünkü kız davranışları ile kendi kızları için kötü örnek olmuştur ve toplumun benimsediği bir kurala, töreye karşı gelmiştir.

Aile, kendi üzerinde her geçen gün artan yükün nedenini bilmektedir. Aile üyeleri bunu görmezlikten de gelemez. Çünkü kızlarının durumu herkes tarafından bilinmektedir. Her şey yeniden hatırlanır. Kaçamak yapan arkadaş, gelmeyen konuklar ve kısa süren konuşmalar. Utanmaktan başka çareleri yoktur. Kızlarının davranışlarından dolayı ailenin adı lekelenmiştir. Ailenin yüzü kalmamıştır. Baba, gururuyla oynadığı için artık kendisini göstermeyecektir. Bu daralmayı aşmak için tek çözüm yolu harekete geçmektir. (Gezik, 2003:91)

Töre konusunda çalışmaları olan cumhuriyet gazetesinden Mehmet Faraç katılmış olduğu habertürk kanalındaki “Töre “ konulu Basın Kulübü programın da böyle bir olaya karışmış kızı, ailesinin onu öldürmek zorunda olduğunu belirtiyor.”Çünkü ailenin, bir aile değil familya yani büyük bir aşiret ise, aşiretin herhangi bir bireyi ya da önderi bir kahve haneye, bir kıraathaneye girdiğinde, selamünaleyküm dediğinde herkes sırtını dönerse, kimse aleykümselam demezse, sokakta insanlar başlarını eğerse, bakkal

ekmek, manav elma portakal satmaz ise, bu insanlar önce kendilerinin sonra aşiretin tüm bireylerinin yaşaması için, hata yapan genç kızı öldürmek zorundadırlar. Mekanizma budur” demektedir. (Faraç, 2006) Buradan da çevre baskısının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz.

Ailenin üyeleri, babanın denetiminde bir araya gelip, utancın kaynağını yok etmek için karar alacaklardır. Herkes için bu en iyi çözümdür. Bütün yaşam boyunca kirlenmiş bir aile adının taşınmasındansa, kirin çıkartılıp atılması en doğru olanıdır. Bu arada işin manevi ağırlığından da kurtulmak için sözde din bezirgânlığı yapan, gerçekten dini ağırlığı ve bilgisi olmayan kişilerden de öldürme için dini cevaz fetva alınmaktadır. Atılgan erkek çocuk temizleme görevini alacaktır. Birlikte büyüdüğü kız kardeşini babanın, tüm ailenin ve çevrenin şerefi, namusu ve kızın kendi iyiliği için öldürecektir. Bunu gerçekleştirdikten sonra, çevre yeniden devreye girecektir. Oğlan cinayet işlemedi, ailesinin ve kendisinin adını temizledi, diyeceklerdir.

Onu anlayacak yalnızca çevre olmayacak, mahkemelerde onun bu işi kültürel değerlerin etkisi altında yaptığından yola çıkarak ona en düşük cezayı verecekler. (Ancak son TCK değişikliği ile “töre saiki ile adam öldürme” ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.) Savunmanın fazla bir girişim yapmasına gerek yoktur. Hakim, namus ve şeref kurallarının ne demek olduğunu bilmekte ve genç delikanlının kendi istemiyle değil, geleneklerin ve törelerin baskısı altında davrandığını bilmektedir. Bütün hafifletici nedenler göz önünde bulundurulduktan sonra, ona birkaç yıllık hapis cezası verilecektir. Namusu için hapse düştüğünden, mahkûmlar ona bir kahraman gibi davranacaklardır. Şöhreti, hapisten çıktıktan sonrada devam edecektir. (Gezik, 2003:93).

2.5. TÖRE CİNAYETLERİNİN UKUKİ BOYUTU

Kadın cinselliğinin kontrol edilmesine dayanan şiddet uygulamalarında ve namus ve töre gerekçesiyle işlenen cinayetlerde suçu işleyene karşı, diğer öldürme vakalarında olduğundan farklı bir yaklaşım, adeta bir hoşgörü vardır. Bu tür cinayetler

genellikle çocuk yaşta gençlere işletildiği için, öldürenler de törelerin kurbanı olarak görülür. Aile namusunu korumak, bir erkek için şerefli bir görev olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu tür suçlara karşı toplumda sessiz bir kabul olduğu söylenebilir. Ne yazık ki, bu sessiz kabulü, yasalar ve bu tür cinayetlerde alınan mahkeme kararları da bir anlamda desteklemektedir.

Hukuk, kadının toplumsal kimliğini genelde aile temelinde belirlediği için, namus cinayetlerinin en yoğun olarak yaşandığı Arap ülkelerinin bir kısmında, Fas'da, Ürdün'de, Suriye'de yasalarda ailedeki erkeklerin bu sorumluluğunu güçlendirici bir biçimde düzenlenmiştir. Aile, kendi namus ve şerefini korumakla yükümlü tutulduğu için, bu tür cinayetleri işleyenler ceza dışında bırakılabilmekte, ya da önemli indirimlerden yararlanmaktadırlar Türkiye'de de bu tür davalarda yargı, benzer ceza indirimlerine gidebiliyor. Gaziantep, Şanlıurfa, Van ve Kilis'de son yedi yılda 30 kadar dosyayı inceleyen Av. V. Yirmibeşoğlu, bu dosyaların ortak noktasının 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 462. maddesi temelinde özel tahrik öngörülmesi ve hafifletici nedenlerin işletilmesi olduğunu belirtiyor. İlgili kanun maddesinde;

” Adam öldürmek ve yaralamak fiilleri, zinayı icra halinde veya gayri meşru cinsî münasebette bulunduğu esnada meşhuden yakalanan veya zina yapmak veya gayri meşru cinsî münasebette bulunmak üzere yahut henüz zina yapmış veya gayri meşru cinsî münasebette bulunmuş olduğunda zevahire göre şüphe edilmeyecek surette görünen bir koca veya karı yahut kız kardeş veya furuğdan biri yahut bunların müşterek faili veya her ikisi aleyhinde karı veya koca yahut usulden biri veya erkek veya kız kardeş tarafından işlenmiş olursa fiilin muayyen olan cezası sekizde bire indirilir ve ağır hapis cezası hapis cezasına tahvil olunur. Müebbet ağır hapis cezası yerine dört seneden sekiz seneye ve idam cezası yerine de beş seneden on seneye kadar hapis cezası verilir.” (756 sayılı TCK) denilerek öldürme fiilinin zina halinde yani namusla ilgili bir konu bağlamında işlenmesinde bu maddede öngörülen indirimden faydalanılıyordu.

1997 yılında bu maddenin anayasaya aykırılığı, Bakırköy 2.ağır ceza mahkemesi tarafından anayasa mahkemesine götürülmüş, anılan yüksek mahkeme, 16.7.1998

yılında verdiği kararlarla maddenin anayasanın "eşitlik ilkesine aykırı olmadığını" belirtmiştir. (Anayasa mahkemesinin 16.7.1998 gün ve 1997/45 e. 1998/48 k. sayılı kararı) Daha sonra yapılan 15.07.2003 tarihli 4928 sayılı değişiklik kanununun 19.maddesiyle kanundan çıkartılmasıyla yürürlükten kaldırılmıştır. Bu maddenin uygulanmasının görülmesi açısından çarpıcı bir örnek olarak, 1997 yılında kocasını bırakıp, sevdiği adama kaçtı diye aile meclisi tarafından boğazı sıkılıp, öldüğü gerekçesiyle Fırat'a atılan Gönül'ün aile meclisi üyelerine verilen 16'şar yıllık hapis cezasının, ağır tahrik nedeniyle 4,5 yıla indirilmesini hatırlayabiliriz. 1996'da Urfa'da bir meydanda, herkesin gözü önünde boğazı kesilerek öldürülen Sevda'nın, cinayeti işleyen 14 yaşındaki amcaoğlu da yaş indiriminden yararlanarak sonuçta 2 yıl 8 ay cezaevinde yatıp, çıkmıştı. (Faraç, 2002:63) Bu kararlarda kanun maddesinin fail lehine olduğu açıkça görülmektedir.

Kasden insan öldürme fiilinin sebepleri içerisinde daha önce Töre kelimesi hiç kullanılmamıştı. Daha sonra 26.09.2004 tarihinde kabul edilen 5237 sayılı yeni Türk Ceza kanunu İkinci kısım birinci bölümünde kasten insan öldürme suçu kanununun 81–83. maddelerinde düzenlenmiştir. 81.maddede adam öldürmenin temel şekli, 82.maddede insan öldürmenin ağırlaştırıcı nedenleri, 83.maddede ise insan öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi düzenlenmiştir. (Soyaslan, 2005:98) İnsan öldürmenin ağırlaştırıcı sebeplerinden nitelikli halleri düzenleyen 82.maddesi K bendine eklenen Töre saiki ile işlenmesi halinde kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır, hükmü konmuştur. Adam öldürmenin temel şekli, insan öldürmenin ağırlaştırıcı sebeplerinden, suçun manevi unsurları olarak belirtilen tasarlama, kan gütmenin yanında, töre saiki ile işlemede sayılmıştır.

Töre saiki ile işlenmesinin; Aile bağlarının çok güçlü, aile otoritesinin çok sıkı ve katı olduğu toplumumuzda aile bireylerinin özellikle gençlerin eş seçme, özgür cinsel ilişkiye girme hakları kabul edilmemekte, anne babanın veya aile meclisinin rızası olmadan kaçmalar veya diğer yollarla cinsel ilişkiye girmeler bazen evlenilse bile hoş görülmemektedir.

Aile ileri gelenlerinin rızası alınmadan girişilen bu ilişkilerin ailenin onurunu kırdığı gerekçesi ile aile meclisi toplanarak özellikle kaçan kızın öldürülmesine karar vermekte ve aile bireylerinden birisi ölümü gerçekleştirmek üzere görevlendirilmekte veya meclisin toplanmasına bile gerek olmadan aile reisi bu işi görev saymakta herhangi bir şekilde kızı öldürmektedir. Kanun bu tür insan öldürmeleri ağırlaştırıcı sebep saymıştır. Ölüme, aile meclisi veya karı-koca, ağabey karar verdiğiinden dolayı bazı fiiller azmettiren, bazıları yardım eden, bazıları da fail sıfatıyla cezalandırılabilir.(Soyaslan,2005:107) Dolayısı ile töre cinayeti suçlarında öldürme eylemini gerçekleştiren ve ona yardım ve yataklık eden kişiler yine Türk ceza kanununun dördüncü bölümünde yer alan suça iştirak kısmını düzenleyen madde 37 (Faillik durumunu düzenler), madde 38 (Suça azmettirmeyi düzenler) ve madde 39 (Suça yardım etmeyi düzenler) dan yargılanabilecektir.

Buna güzel bir örnek olması açısından 25 Temmuz 2006 tarihinde Diyarbakır'ın Çınar ilçesinde berdel usulü, dini nikahla evlendirilen, erkek çocuk doğuramıyor diye gördüğü baskılara dayanamayıp İstanbul' a kaçan ve daha sonra berdel bozulur ümidi ile köyüne geri dönen ve peşini bırakmayan akrabaları tarafından annesinin evinde saklandığı çeyiz sandığı içinde kalaşnikof silahı ile öldürülen Gülistan Gümüş olayında mahkemenin verdiği karardır.

Mahkeme heyeti, sanıklardan Mehmet Şah Taş ve Ömer Taş'ın, TCK'nın, "Töre saikiyle kasten adam öldürme" suçunu kapsayan 81/1. maddesi uyarınca ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar verdi. Sanıkların yargılama sürecindeki davranışlarını dikkate alınan verilen cezada indirim yaparak ağırlaştırılmış müebbet hapsi, müebbet hapis cezasına dönüştürdü. Diğer tutuklu sanıklar Bahattin Gümüş ve Hamdullah Taş ise suçun işlenmesine yardım ettikleri gerekçesiyle 18'er yıl 4'er ay hapis cezasına çarptırıldı. Tutuksuz yargılanan sanıklar Abdurrahim Gümüş, öldürülen Gülistan Gümüş'ün kardeşi Memduh Gümüş, amcası İdris Gümüş ve Ömer Taş'ın kardeşi İzzettin Taş da aynı suçtan 15'şer yıl hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar verildi. Mahkeme, sanıklardan Mehmet Şah Taş, Hamdullah Taş, İzzettin Taş, Bahattin Gümüş ve Abdurrahim Gümüş'ün olay sırasında "konut dokunulmazlığını ihlal suçu" işlediği gerekçesiyle cezalarını 3'er yıl 4'er ay artırdı. Ayrıca olayda "ruhsatsız

silah taşıma suçu" işledikleri gerekçesiyle sanıklardan Ömer Taş'ın cezasını 10 ay, sanık Mehmet Şah Taş'ın cezasını da 4 yıl 2 ay artırdı. (aktuelbakis.com, 2006)

Töre cinayetleri sadece bizim ülkemizde değil, Asya kültürüne sahip ülkelerde ve Asya uyruklu kişiler arasında da yaşanmaktadır. Kendi ülkelerinden Avrupa ya çalışmaya gitmiş yada göçmen olarak yerleşmiş olan Asya kökenli kişilerin ve bizim ülkemizden Avrupa ya gitmiş olan vatandaşlarımız arasında işlenen töre cinayetleri Avrupa ülkeleri yargı sisteminde de tartışmalara neden olmaktadır. Avrupa hukukçuları ülkelerinde yaşayan bu insanların kültüründe kadının yeri bu şekilde kabul ediliyor diyerek olaya bir kültür meselesi olarak bakıp töre cinayetlerine müsamahalı yaklaşabilmektedirler. Ancak töre ve namus cinayetlerinin tüm Avrupa ülkeleri içerisinde yaşandığının görülmesi üzerine konuya yaklaşımları değişmiş ve daha ağır cezalar verme yoluna gitmişlerdir. Burada yasaların suçlar karşısında caydırıcı ve önleyici olması gerektiği ilkesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Danimarka da yaşanan bir töre cinayetinde Danimarka yargısının töre cinayetlerinde ne kadar tavizsiz ve olayı ciddiye aldıklarını görülmektedir. Eylül 2005'te ailesine haber vermeden ve töre yasaklarını çiğneyerek Emal Khan adlı Afgan gençle evlenen 18 yaşındaki Pakistanlı Ghazala, Kopenhag yakınlarındaki Slagelse'de ağabeyi tarafından sokak ortasında kurşunlanarak öldürülür ve saldırıda genç kızın eşi de yaralanır.

Ghazala'nın kurban gittiği töre cinayeti davasında mahkûm olanlar ve aldıkları cezalar şunlardır:

- Ağabey: Ghazala'yı öldürmekten, eşini yaralamaktan 16 yıl.
- Baba: Azmettirmekten ve cinayeti koordine etmekten ömür boyu.
- Yenge: Uydurma bir barışma randevusu düzenleyerek çifti tuzağa düşürmekten 14 yıl ve sınırdışı.
- Amca: Ghazala'nın izini bulma çalışması yapmaktan 16 yıl.
- Dayı: Cinayeti planlamak ve randevunun planlamasına katılmaktan 16 yıl.

- Ailenin dostu: Ghazala'yı buluşacağı yere kadar takip etmek ve cinayete yardımcı olmaktan 10 yıl.
- Tetikçinin arkadaşı: Ghazala'nın izinin sürülmesine yardımcı olmaktan 10 yıl.
- Taksi şoförü: Cinayeti işleyen kişiyi olay yerine getirmekten 8 yıl.
- Yengesinin kardeşi: Cinayeti planlamak, Ghazala'nın izinin bulunmasında yardımcı olmaktan 14 yıl sınır dışı edilmiştir. (Kurtulmuş, 2006)

Verilen bu kararlarda mahkeme heyetinin suç karşısında suça karışan tüm şahıslara gerekli cezayı verme kararlılığında olması, bu karardan sonra suç işleyecek kişilerin düşünmesine sebep olacaktır.

Kanunlarınızı çağdaş bir ülke olmanın gereği olarak demokrasi ve insan haklarına uygun olarak oluşturabilirsiniz ancak, kanun uygulayıcılarınız olan polis,savcı ve hakimlerinde bu kanunları,yasaları uygulama kararlılığında olması gerekmektedir.Aksi taktirde ne kadar yasa ve kanun yaparsanız yapınız suçların önlenmesinde ve azaltılmasında başarılı olamazsınız. 1998 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kurulması kabul edilen Kadının statüsünün araştırılarak kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesinin yaşam geçirilmesi için alınması gereken tedbirleri tespit etmek amacıyla kurulan TBMM kadının statüsünü araştırma komisyonu raporunda; Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler tarafından bu konuda dikkat çekilen konulardan biri olarak, sık olmamakla birlikte ülkemizde bazı yörelerde rastlanan namus ve töre cinayetleridir. Ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye giren, sokağa çıkan, gayri meşru çocuk doğuran, kötü yola düştüğü gerekçesiyle birçok kadın ve kız çocuğu, kocası, eski kocası, erkek kardeşi veya erkek akrabaları tarafından öldürülmektedir. Bu tür eylemlerin cezalandırılmasında 756 sayılı Türk Ceza kanununun 51.maddesinde düzenlenen ”haksız tahrik” hükümleri uygulanmaktadır. Bu madde eylemden dolayı verilecek cezada indirim öngörmektedir. Suçu işleyenin öfke ve şiddetli bir üzüntüye kapılmış olduğu düşünülmektedir. Yargıtayın töre ve namus cinayetleri değerlendirmeleri de geleneksel, tutucu bakışı desteklemektedir. Yasal otoriteler namus ve töre cinayetleri söz konusu olduğun da ”kültürel tavır ve değerleri” göz önüne alabilmekte ve ceza indirimi uygulayabilmektedir.

Oysa ülkemizdeki “töre ve namus cinayetleri” kadının insan haklarını ihlal etmekte olan bir şiddet türüdür. ”Yüz karası, itaatsiz “ kadınların aile meclisi, cezalandırmada çocuklara uygulanan hafifletici şartlardan faydalanabilen küçük yaştaki erkek üyeleri veya diğer aile üyeleri tarafından cinayeti işlemekle görevlendirilmektedir, değerlendirilmesi yapılmaktadır. (TBMM kadının statüsünü araştırma komisyon raporu, 2003:61) Ayrıca Töre cinayeti davalarındaki cezalarda indirim sağlayan 462. maddenin Avrupa Birliği Uyum Yasaları gereği 2003 yılında iptal edilmesinin ardından, mahkemelerin yine 756 sayılı TCK 51. maddeye işlerlik kazandırarak indirim uygulaması, kadına uygulanan şiddeti protesto eden kuruluşlar tarafından eleştirilmiştir. (Acay, 2004)

Daha öncede belirttiğimiz gibi 5237 sayılı Yeni TCK na nitelikli adam öldürme hükümleri içerisine töre saiki ile işlemede eklenmiştir. Ancak yine aynı kanunun 29. maddesindeki haksız tahrik ten ve yine madde 31 deki yaş küçüklüğünden dolayı suçun failleri ceza indiriminden faydalandırılmaktadır.

Sonuç olarak hem kanun yapıcılar, hem de kanunu uygulayıcılar suçlara karşı gerçekçi ve tarafsız yaklaşmak zorundadırlar. Aksi taktirde ne kadar kanun yapılırsa yapılsın suçların azalması önlenemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÖRE CİNAYETLERİ

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE TÖRE CİNAYETLERİ

Türkiye-AB İlişkileri ilk olarak, Roma Antlaşması'nın imzalanmasından kısa süre sonra 1959 yılında üyelik başvurunun yapılmasıyla başlamış, 1963 yılında

imzalanıp 1964 başında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması'yla ilişkilerformel bir çerçeveye oturtularak Türkiye'ye "Ortak Üye" statüsü tanınmıştır. Ankara Anlaşması "hazırlık," "geçiş," ve "son dönem" olmak üzere üç aşamadan oluşan bir geçiş sürecinden sonra birliğe katılmayı öngören ve söz konusu geçiş süreci boyunca taraflarca karşılıklı olarak yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri belirleyen bir hukuksal metindir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilme takviminin revize edildiği, 1970 tarihinde imzalanıp 1973'te yürürlüğe girmiş olan Katma Protokol, AB ile ilişkilerimizi belirleyen ikinci önemli belgedir.

Başlangıçta 25 yıllık bir geçiş sürecinden sonra tam üyelik hedeflenmişti. Ancak Türkiye'deki askeri müdahaleler, Avrupa'daki (özellikle 1970'li yıllardaki petrol şoklarının etkisiyle ortaya çıkan) ekonomik krizler ve dünyakonjonktüründeki dramatik değişiklikler (Sovyet Bloğunun dağılması vs.) gibi faktörler bu takvimden sapılmasını gerektirmiş, ilişkiler zaman zaman askıya alınmıştır. Nihayet Turgut Özal'ın Türk siyasetine damgasını vurduğu bir dönemde, 1987 yılında tam üyelik başvurusunun yapılmasıyla AB macerasında yeni bir dönemece girilmiştir. Türkiye'nin başvurusunun incelenmesi sonucunda AB yetkililerince esasen Türkiye'nin üye olmaya ehil, üyeliğe kabul edilebilir bir ülke olduğu, ancak mevcut koşullarda bunun mümkün olamayacağı, tam üyelik için bir kısım uyum sorunlarının aşılması gerektiği belirtilmiştir.

AB ile ilişkilerimizin son dönemeci 8 Kasım 2000 tarihinde yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB)'dir. KOB üyeliğe aday her ülkenin ekonomik ve siyasal koşullarının incelendiği ve mevcut durumun AB'ye üyelik için gerekli standartlara nasıl yükseltilebileceğinin irdelendiği belgedir. Bir anlamda KOB, Kopenhag kriterlerine göre ilgili aday ülkenin durumunun değerlendirildiği ve söz konusu kriterlerin yerine getirilebilmesi için hangi alanlarda nelerin yapılması gerektiğini ortaya koyan belgedir. Bundan önce üye olan ülkelere yapılmış olan, şuanda kapıda bekleyen üye adayı diğer ülkelere yapılmakta olan şey bize de yapılmış, AB uzmanları ve siyasi yetkilileri ülkemize gelip çeşitli incelemelerde bulunmuşlar, sonuçta da AB'ye üyeliğin yol haritası olarak da anılan belgeyi hazırlamışlardır. Özü itibariyle belge Türkiye'nin ekonomik ve siyasal alanlarda üyelik öncesi yapması gereken daha epeyce değişikliğin bulunduğunu ortaya koymakta, ulaşılmaması gereken hedefleri kısa, orta ve uzun vadede

yapılması gerekenler olarak ayrıntılı biçimde sıralamaktadır. (Acar, 2001) Peki nedir bu Kopenhag kriterleri denen şey?

10 – 11 Aralık 1999'da Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de düzenlenen AB zirvesiyle Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesiyle beraber, 8 Kasım'da imzalanan katılım ortaklığı belgesi ile Türkiye ilk defa ciddi manada hazırlık sürecine girmiş ve yeniden yapılanmalar için taşın altına elini koymaya başlamıştır. Avrupa Birliği, genişlemeye karar verdiği için bu yana aday ülkelerden "Kopenhag Kriterleri" adı verilen şartları sağlamasını istiyor. Bu kriterler 1993'ten bu yana birliğe katılmak isteyen ülkeler için uygulanan standartları belirliyor. 21–22 Haziran 1993'te Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nin sonuç belgesinde yer alan bu kriterler bir ülkenin AB çatısı altına girebilmesi için yapması gerekenlerin haritasını çıkarıyor. AB üyeliğine aday ülkenin birliğe girebilmesi için Kopenhag kriterleri olarak adlandırılan üç şartı yerine getirmesi gerekiyor.

Bu şartlar:

- **Siyasi kriterler**

Demokrasinin güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarına saygı,

- **Ekonomik kriterler**

İyi işleyen bir pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme kapasitesi,

- **Toplam tesettürünün a**

Avrupa Birliği'nin çeşitli siyasi, ekonomik ve parasal hedeflerine bağlılık, olarak sıralanmaktadır. (koniks.com, 2007)

Bu kriterlerin yerine getirilmesini, ya da düzeltilmesinin yapıp yapılmadığının kontrolü için yıllık bazda ilerleme raporları hazırlanmaktadır.

İlerleme Raporları; Avrupa Birliğinin beşinci genişleme süreci çerçevesinde, Avrupa Komisyonu tarafından yıllık bazda hazırlanan ve aday ülkelerin üyelik yolunda kaydettiği ilerlemelerin değerlendirildiği raporlardır. 1998 yılından bu yana her yıl sonbahar döneminde yayımlanan İlerleme Raporları, Mayıs 2004’de aday ülkelerden 10’unun üyeliğinin gerçekleşmesinden sonra, 2004 yılında sadece Türkiye, Bulgaristan ve Romanya için hazırlanmıştır. Haziran 2004 tarihli Brüksel Zirvesinde aday ülke ilan edilen Hırvatistan için ise ilk İlerleme Raporu 2005 yılında hazırlanacaktır.

Konumuz itibari ile kadın hakları ve töre namus cinayetleri açısından bu ilerleme raporlarında Avrupa birliği komisyon üyeleri tarafından görülen ilerlemeleri ve eksiklikleri Ülkemiz açısından raporların hazırlanmaya başlanıldığı 1998 ilerleme raporu ile başlayıp 2007 yılındaki son ilerleme raporuna kadar töre cinayetleri ile ilgili geçen konuları irdeleneceğiz.

3.1.1. T r i e n i n A r a B i r i i n e K a t ı ı m S r e c i n e İ Ő i n Y ı ı i e r e m e R a o r

İlk olan bu raporda; Türkiye’deki kadınların statüsünün, AB ülkelerinin çoğunda geçerli olan duruma gittikçe daha uygun hale geldiği ve Ayrımcı hükümlerin kaldırılmaya devam edildiği, Türkiye’nin, 1985 yılında, Kadınlara Karşı Her Türden Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi’ni onayladığını, ancak, bu sözleşme ile henüz uyumlu hale getirilmemiş olan Medenî Kanununun, evlilik hakları ve ödevleri konusunda ayrımcı hükümler taşımaya devam ettiği, 25 Ağustos 1998’de yeni bir Medenî Kanun tasarısının Bakanlar Kurulu tarafından onaylandığı ve TBMM’de komisyon aşamasında olan tasarı Parlamento tarafından kabul edilirse, yeni hükümlerin,erkekler ve kadınlar arasında hâlâ var olan ayrımcılığı büyük ölçüde ortadan kaldıracağı belirtilmiştir. Bununla beraber, ev içinde şiddetin yaygın olduğu, bununla

ilgili olarak TBMM, Ocak 1998’de, eşlerin birbirine kötü davranmasını yasaklayan bir yasa çıkarmıştır. Medenî Kanun’da, evlilik içinde kadınlara yönelik şiddet konusunda özel hükümlerin olmadığı, bu konu için genel hükümlerin uygulandığı belirtilmiştir. (abgs.gov.tr, 1998)

3.1.2. Yı ı i er eme Ra or

Kadınların statüsüyle ilgili olarak, Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Kaldırılması BM Sözleşmesi’ne Türkiye’nin Türk Medenî Kanunu’nun evliliğe ve aile ilişkilerine dair hükümlerine aykırılık olarak 14 yıl önce koymuş olduğu çekincelerin Temmuz 1999’da kaldırılması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. (belgenet.com, 1999)

3.1.3. Yı ı i er eme Ra or

Fırsat eşitliği bakımından, kadın-erkek eşitsizliğinin 2000 yılı sonu itibari ile hala büyük oranda olduğu, Türkiye’nin doğusu başta olmak üzere, kızlar için okullaşma oranlarının düşük olması nedeniyle, okumaz-yazmazlık oranı, kadınlar için %25, erkekler için %6 civarında olduğu, kadınların eğitim durumunu iyileştirmek için daha çok çalışma yapılması gerektiği, muamele eşitliği açısından, AT müktesebatı ile uygunluğun henüz sağlanamadığı, Medeni Kanun ile ilgili olarak, erkekler ve kadınlar arasında belli ölçüde hukuki ayrımcılığın (özellikle aileye ve kadınların çalışma yaşamına ilişkin) devam ettiği, “Töre cinayetleri” dahil, aile içinde kadınlara karşı şiddet sorununun, hâlâ ciddi bir kaygı konusu olduğu belirtilmektedir. 2000 yılı raporunda töre cinayetlerine özellikle değinilmiştir. (belgenet.com, 2000)

3.1.4. Yıllık İlerleme Raporu:

Kadın-erkek eşitliği alanında, Anayasa'nın 41inci maddesinin, ailenin temeli olarak eşler arasında eşitlik ilkesini yerleştirmek amacıyla tadil edilmiş olması, ayrıca Parlamento'da bekleyen yeni Medenî Kanunun, diğer konularda da ayrımcılığa son verecek ve kadın-erkek eşitliğini güçlendireceği belirtilmiştir. "Namus cinayetleri" denilen olay dahil, aile içinde kadınlara karşı şiddet sorununun, ciddi bir kaygı konusu olmaya devam etmekte olduğu ve bu tür cinayetleri işleyenlere verilecek cezaların azaltılmasına müsaade eden mevzuatın hâlâ geçerli olmasının bu tür cinayetleri artırdığı düşünülmüştür. Daha önce ki raporda töre cinayeti olarak anılan fiil, 2001 raporunda namus cinayeti olarak belirtilmiştir. Namus ve töre cinayetlerinin birbiri içerisinde olduğunu burada da görebilmekteyiz. (belgenet.com, 2001)

3.1.5. Yıllık İlerleme Raporu

2002 ilerleme raporunda, namus davalarının cezalandırmalarının hafifletici sebep olmasına imkan veren 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 462. maddesi temelinde özel tahrik öngörülmesi ve hafifletici nedenlerin işletilmesi yasının hala yürürlükte olması eleştirilmektedir. (belgenet.com,2002)

3.1.6. Yıllık İlerleme Raporu

Cinsiyet eşitliğine ilişkin olarak, 6'ncı uyum paketi ile, "namus cinayetleri" ile ilgili sorunları gidermek üzere TCK' da değişiklik yapılarak,"Namus cinayetlerinde" ceza indirimi öngören TCK'nin 462'nci maddesinin yürürlükten kaldırılmasının iyi bir gelişme, bununla birlikte, "ağır tahrik" altında işlenen suçlara ilişkin 51'nci maddenin daha genel nitelikteki hükümlerinin halen geleneksel anlamda "namus" nedeniyle işlenmiş suçlarda uygulanma imkanının mevcut olmasının düşündürücü olduğu belirtilmektedir. Ayrıca TCK'nin 453'üncü maddesinde değişiklik yapılarak, evlilik dışı

doğan çocuğun "şeref kurtarmak saikiyle" öldürülmesi halinde verilen cezanın artırılması olumlu karşılanmıştır.

Bunların yanında Türkiye'de halen kadınlara karşı yaygın bir şiddet uygulanmakta olduğu, hazırlanan bazı raporlara göre, kadın nüfusunun yarıdan fazlasının aile içi fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldığı eleştirilmektedir

Mart 2003'de, Hükümette ilk kez kadın sorunları ile ilgili bir bakanlığa yer verilmesinin sorunların çözümü açısından olumlu katkı sağlayacağı belirtilmiştir. (sam.baskent.edu.tr,2003)

3.1.7. Yı ı i er eme Ra or

Kadın-erkek eşitliği konusunda yapılan çeşitli reformlar,kadın-erkek eşitliği ilkesini güçlendirdiği, Anayasanın 10'uncu maddesinin, halihazırda, kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu ve devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğunu hükme bağlamaktadır. Yeni Ceza Kanunu, kadın hakları açısından genel olarak ilerici hükümleri içermekte ve "namus cinayetleri," cinsel saldırı ve bekaret testi gibi suçları düzenlediği, ayrımcılık ve aile içi şiddet, bu konudaki yasal ve uygulamaya dönük çabalara karşın, önemli bir sorun oluşturmaya devam ettiği, kadınların toplumda eşit bir konuma kavuşmalarının sağlanması için çabaların sürdürülmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Yeni Ceza Kanunu ile, "töre saikiyle" işlenen hayata karşı suçlar için ömür boyu hapis cezası getirilmektedir. Bu hükmün, "namus cinayeti" davalarında uygulanması öngörülmektedir. Kanun, birden çok evlilik ve dini nikahın tescil edilmemesi (aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel töreninin yaptırılması) durumları için hapis cezalarında hafif artış öngörmektedir. Bekaret testi konusunda, yeni Kanun, bir mahkeme kararı olmadan bu tür testlerin yapılması için kişiyi muayeneye gönderenlerin veya bunları yapanların hapis cezasına çarptırılacağını düzenlemektedir.

Ancak, kadın sivil toplum örgütlerinin talebinin aksine, bu teste tabi tutulacak kadının rızasının aranmaması eleştirilmektedir.

Birçok kadın, aile içinde çeşitli fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bunlar arasında cinsel taciz, zorla ve genellikle erken yaşta evlendirme, gayri resmi dini nikah, birden çok evlilik, kadın ticareti ve "namus cinayetleri" bulunmaktadır. Burada namus cinayetleri aile içi şiddet olarak kabul edilmiştir.

Bu dönemde kadınlara karşı şiddetle mücadele konusunda kamu bilincinin artmış olduğu, bunun sonucunda Mart 2004'de bir mahkeme, Şanlıurfa'da "namus cinayeti" işleyen bir kişiyi ömür boyu hapis cezasına, olaya karışan aile üyelerini ise ağır hapis cezalarına çarptırılmalarının çıkarılan yeni kanunun uygulaması ve namus cinayetleri açısından yerinde bir karar olduğu değerlendirilmiştir. Şubat 2004'de Diyanetin, imam ve vaizlerden cuma hutbesi sırasında "namus cinayetleri"ne karşı vaaz vermelerini ve Ocak 2004'de de yayınladığı bir talimatla resmi nikah olmadan dini nikah kıyılmamasını tüm dini görevlilerinden istemiştir.

Diyanetin ayrıca kadınların İslam'daki rolünün artırılması ve kadınların müftü olarak atanması için yoğun çaba harcaması ve bunlara ilâveten, camilerin iç tasarımı, kadınların dini törenlere katılmasını kolaylaştırmak üzere değişiklik yapılmasının pozitif değişiklikler olduğu belirtilmiştir.

1998'de kabul edilen Ailenin Korunması Kanunu, sınırlı bir kapsama sahip olduğu ve yeterli bir şekilde uygulanmadığı., aile içi şiddet konusunda güvenlik güçlerinin genellikle kadınların şikayetlerini araştırmadıkları, ayrıca kadın sivil toplum kuruluşları, hükümet tarafından sağlanan imkânların yetersiz olması nedeniyle kadınlar için daha fazla sığınma ve danışma merkezleri sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır. TBMM tarafından Temmuz 2004'de kabul edilen Belediyeler Kanunu, nüfusu 50,000'den fazla olan belediyelerin kadın ve çocuklar için sığınma evleri açmasını öngörmektedir. Bu zorunluluk evinden kovulan yada sığınma isteyecek kadınlar açısından olumlu bir yaklaşım kabul edilmiştir.

Eğitimsizlik ve düşük okuma-yazma oranı nedeniyle (Türkiye'deki kadınların % 19'u okuma yazma bilmemektedir ve Güneydoğuda bu rakam oldukça yüksektir) kadınların, ayrımcı uygulamalardan etkilenmeye devam ettiği, Güneydoğudaki bazı illerde kızların %62'sinin ilköğretime, % 50'sinin de orta öğretime kayıt yaptırdığı bildirilmektedir. Güneydoğunun bazı bölümlerinde kızların okula gönderilmemesi şeklindeki yaygın uygulamanın bu duruma katkıda bulunduğu ve ders kitaplarında kadınlar konusunda yer alan ifadelerin bu ayrımcılığı güçlendirdiği belirtilmektedir.

Kızların okula gönderilmemelerinin önüne geçmek için bazı STK'lar ve hükümet tarafından "haydi kızlar okula" gibi teşvik ve yardım kampanyalarıyla bu oran ciddi bir şekilde azaltılmıştır. Bu uygulama töre cinayetleri ile mücadelede etkin bir rol oynayacaktır. (ekutup.dpt.gov.tr, 2004)

3.1.8. Yı ı i er eme Ra or

Yeni Türk Ceza Yasası'nın daha önceki raporlarda da belirtildiği üzere yürürlüğe girmesi önemli iyileştirmeler sağladıysa da kadın hakları konusunda kaydedilen gelişmenin az olduğu, Türkiye'deki kadınlar açısından endişe yaratmaya devam eden başlıca alanların aile içi şiddet, "namus cinayetleri", yüksek okuma-yazma bilmeme oranı olduğu ve Ailenin Korunması Yasası da dahil olmak üzere mevcut yasal reformların uygulanmasında yetersiz kaldığı söylenmiştir.

Kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi yönünde çaba sarf edilmesi gerekmesine rağmen Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün kuruluş yasası'nın Kasım 2004'te yürürlüğe girmiş olmasının olumlu bir gelişme olduğu, anılan Genel Müdürlüğün 2005'te BM Nüfus Fonu (UNFPA) ile işbirliği halinde kadına yönelik şiddete karşı ülke çapında bir bilinçlendirme kampanyası başlatmasının artı bir faaliyet olduğu kabul edilmiştir.

Ağustos 2005'te Kadının Statüsü Danışma Kurulu'nun kurulmasına dair bir yönetmeliğin yayınlanması, Türkiye'deki tüm Bakanlıkların yanı sıra ilgili akademik kuruluşlar ve STK'lardan temsilciler içeren bu kurulun, kadının statüsüne ilişkin devlet politikalarının planlanması ve uygulanması ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün işleyişi hakkında tavsiyelerde bulunacak olması da olumlu bir gelişmedir.

Meclis'te Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Komisyonu ile Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Araştırılması Komisyonu kurulmuştur. Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Araştırılması komisyonu çalışmalarında, diğer hususlar yanında, “namus cinayetleri”nin nedenleri ve bunların önlenmesine yönelik imkanlar üzerine odaklanması kararlaştırılmıştır.

Türkiye'de aile içi fiziksel ve psikolojik kötü muamelenin hala yüksek bir oranda mevcut olup, cinsel istismar, zorla ve genellikle erken yaşta evlilikler, gayri resmi nitelikteki dini nikahlar, çokeşlilik, kadın kaçakçılığı ve “namus cinayetleri” vakaları da mevcudiyetlerini sürdürmektedir, denilmektedir. Bu tür şiddet vakalarına ilişkin istatistiki bilgi eksikliği, kurbanların yeterince gözetim altına alınmadıkları gerçeğiyle de birleştiğinde, meselenin çözümüne ilişkin çabaları zorlaştırdığı ortaya çıkmıştır.

Mahkemelerin yeni Ceza Kanunu'nun ilgili hükümlerini uygulamaya başlamasını, Yargıtay'ın Ağustos 2005'te bir alt mahkemenin bir namus cinayeti davasında sanığın, diğer bazı hususlar meyanında, kurban tarafından tahrik edilmiş olduğu gerekçesiyle verilen hapis cezasının azaltılarak uygulanması konusundaki kararını bozmasını ve yeni Ceza Yasası'nın bu tür suçlar açısından ceza indirimi öngörmediği hususuna atıfta bulunulmasının, Ekim 2005'te mahkemelerin, iki ayrı “namus cinayeti” davasında sanıkları azami cezaya (müebbet hapis) çarptırmalarının kanunun uygulanması yönünden olumlu gelişmelere sebep olacağı değerlendirilmesinde bulunulmuştur.

Güvenlik güçlerinin kadınların şiddet uygulandığına dair şikayetlerini araştırmayı hâlâ sıklıkla ihmal etmelerinden ötürü Ailenin Korunması Yasası'nın uygulanmasında zafiyetler yaşandığı, özellikle aile içi şiddet kurbanlarıyla ilgilenen – sosyal uzmanlar, kolluk kuvveti mensupları, sağlık personeli ve yargı mensupları gibi - personelin daha da eğitilmesi gerektiği ve bu tür şiddete maruz kalanlara danışmanlık hizmeti sunulmasına ilişkin kaynaklar daha geniş biçimde ulaşılabilir kılınmalıdır.

2004 yılından bu yana, Türkiye'deki kadın sığınma evlerinin sayısı artmış olmakla birlikte, bu evlerin daha da çoğaltılmasına duyulan acil ihtiyaç sürmektedir. Bu bağlamda, Meclis tarafından Temmuz 2004'te kabul edilen Belediyeler Yasası'nın nüfusu 50.000'den fazla olan tüm yerleşim yerlerinde sığınma evleri açılmasını zorunlu kılan hükmünün, merkezi idarenin yeterli mali ve teknik desteğiyle tam olarak uygulanması beklenmektedir. Kadından Sorumlu Devlet Bakanı Nisan 2005'te gizliliğe riayet edilmesi suretiyle kadın sığınma evlerinde yaşayanların güvenliklerini arttırmayı hedefleyen bir genelge yayınlamıştır. Hâlihazırda faaliyet göstermekte olan 13 sığınma evi bu genelge doğrultusunda ve daha genel anlamda uluslar arası standartlara uygun olarak faaliyet göstermelidir.

Çeşitli yasal düzenlemelere ve uygulamaya ilişkin girişimlere rağmen, cinsiyete dayalı ayrımcılık endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Eğitimsizlik ve yüksek okuma-yazma bilmeme oranı (Türkiye'deki kadınların yaklaşık %20'si okuma-yazma bilmemektedir ve Güneydoğu'da bu sayı oldukça yüksektir) nedeniyle kadınlar ayrımcı uygulamalardan etkilenmeye devam etmektedirler. Sekiz yıllık eğitim zorunlu olmakla birlikte, her yıl okula gitmeyen kız çocukların sayısı yarım milyonun üstündedir. Güneydoğu'da kız çocukların sadece % 75,2'si okula kayıtlıdır. Ülkenin bütününde ise bu oran % 91,8'dir. Bununla birlikte, geçen yılki İlerleme Raporu'nda değinildiği üzere, kızların eğitim sistemine dahil olmalarını teminen UNICEF tarafından 2003'te başlatılan bir kampanya sayesinde yaklaşık 113.000 kız çocuğunun okula gitmeleri sağlanmıştır. Aralarında bazı ulusal gazetelerin de bulunduğu özel sektör kuruluşları benzer kampanyalar düzenlemeye başlamışlardır.

Güneydoğu'daki bazı yerlerde yaygın olan kız çocukların nüfus kütüğüne kaydettirilmemesi uygulaması da bu durumu etkilemektedir. Okullarda okutulan ders kitaplarında kadın konusunun ele alınış şekli bu ayrımcılığı daha da arttırmaktadır. Bu ayrımcı ve ataerkil atıfları ders kitaplarından çıkartmayı amaçlayan“Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi” resmi makamlara göre tamamlanmıştır; ancak, gözden geçirilmiş ders kitapları hala kullanılmamaktadır.

Çocuk hakları bağlamında, çocukların ve özellikle kız çocuklarının eğitim hakkı bazı bölgelerde gözetilmemekte ve Güneydoğu'daki kırsal kesimde okula devam etme oranı oldukça düşük seviyede seyretmektedir. (abmankara.org.tr, 2005)

3.1.9. 2006 Yılı İlerleme Raporu

Kadın haklarına ilişkin olarak, “namus cinayetleri, kadın ve çocuklara yönelik şiddet” ile ilgili olarak kurulan Meclis Komisyonu raporunu tamamladığı belirtilmektedir. Basında geniş yankı bulan rapor, uygulamaya yönelik bazı tavsiyeler içermektedir. Raporda yer alan tavsiyeler konusunda temmuz ayında yayımlanan Başbakanlık genelgesiyle, şiddetin önlenmesine öncelik verilmek suretiyle atılacak adımlar sıralanmış ve bunlardan sorumlu olacak devlet kurumları belirlenmiştir. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, bu faaliyetlerin eşgüdümünü sağlamakla görevlendirilmiştir.

2004 yılı Ekim ayında Hürriyet Gazetesi tarafından Çağdaş Eğitim Vakfı ve İstanbul Valiliği işbirliğinde başlatılan “Aile içi şiddete son” kampanyası ikinci aşamasına geçmiştir. Ulusal gazete ve televizyon kuruluşlarının çoğu, kız çocuklarının eğitimine yönelik bir kampanyaya destek vermişlerdir.

Yasal çerçeve genel olarak tatmin edici olmakla birlikte uygulamada zorluklar sürmektedir. Ailenin Korunması Yasası sadece kısmen uygulanmaktadır. Yeni Ceza Kanununda yer alan töre cinayetlerini suç için ağırlaştırıcı sebep olarak kabul eden hükümlere rağmen mahkemelerce alınan kararlar yeknesak bir tablo çizmemektedir.

Bazı vakalarda mahkemeler en yüksek sınırdan (ömür boyu hapis) cezalara hükmederken, diğerlerinde, özellikle de suçu işleyen reşit değilse daha hafif cezalar verebilmektedir.

Töre cinayetleri ve aile baskısı sonucunda meydana gelen kadın intiharları özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde devam etmektedir. Bununla beraber, bu tür olaylar ve genel olarak aile içi şiddet konularında güvenilir veri mevcut değildir. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddet özel raportörünün ilk bulgularına göre, intiharların sebepleri zorla evlilik, aile içi şiddet ve üreme hakkından mahrum bırakılmaktır. Yoksulluk, kentleşme, yerinden edilme ile iç göç ve böylelikle kadının değişen sosyoekonomik konumu intihar vakalarının gerçekleştiği çerçeveyi ortaya koymaktadır. Kadın intiharları, özellikle Güneydoğu'da yeterince soruşturulmamaktadır.

Güneydoğu'nun bazı bölgelerinde kız çocukları hala doğumla birlikte nüfusa kaydettirilmemektedir. Bu durum, bu kızlar ve kadınlar uygun şekilde izlenmediği için zorla evlilik ve töre cinayetleriyle mücadeleyi güçleştirmektedir.

Aile içi şiddete maruz kalmış kadınlara yönelik sığınma evlerinin artırılması gerekmektedir. Meclis tarafından 2004 yılı Temmuz ayında kabul edilen Yerel Yönetimler Kanununda yer alan hükümler henüz tam olarak uygulanmamaktadır. Nüfusu 50.000'in üzerinde olan tüm belediyeler, sığınma evi sağlamakla yükümlüdür.

Kadınlar, eğitimsizlik ve yüksek okuma-yazma bilmeme oranı yüzünden ayrımcı uygulamalara karşı korumasız kalmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen kızların eğitimi kampanyası, aksi takdirde okula gidemeyecek olan 62,000 kız çocuğunun 2005 yılında okula başlamasını sağlamıştır. 2006 yılında kampanya 81 ilin tümüne yayılmıştır. Okula kayıtları arttırmak ve okulların fiziksel koşullarını iyileştirmek amacıyla düzenlenen özel sektör kampanyaları da devam etmiştir.

Genel olarak, Türkiye’de kadın hakları konusunda artan bir kamuoyu duyarlılığı oluşmuştur. Ancak, özellikle ülkenin yoksul bölgelerinde kadın haklarına tam saygı kritik bir sorun olmaya devam etmektedir. Yasal çerçeve genel olarak tatmin edici olsa da uygulama yetersiz kalmaktadır.

Çocuk hakları bakımından, çocuklar için eğitim hakkı, özellikle kız çocukları açısından bazı bölgelerde sorunlu durumdadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu tarafından yeni başlatılan ‘şartlı mali transfer’ programı, hedef ailelere okul çağındaki çocuklarını okula göndermeleri şartıyla teşvik ve tazminat sağlamaktadır. Düşük düzeydeki okula kayıt sorununu çözmek amacıyla kayıt kampanyaları sürdürülmeli ve özellikle Güneydoğu’nun kırsal kesimlerinde okula katılımı artıracak şekilde güçlendirilmelidir. (mfa.gov.tr, 2006)

3.1.10. Yı ı i er eme Ra or

Türk makamları vali, yargıç ve savcılara, şiddet kurbanlarına verilen hizmetleri iyileştirme amaçlı genelgeler gönderdiği; Kadınlara yönelik aile içi şiddet ve namus cinayetleriyle mücadele amaçlı başbakanlık genelgesi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’yle koordinasyon altında hayata geçirilmek üzere gönderildiği, kamu kurumlarıyla sivil toplum arasındaki işbirliğinin arttığı ve genelgenin uygulanmasını izlemek üzere kamu kurumlar ile kadınlarla ilgili Sivil Toplum Kuruluşları arasında düzenli toplantılar düzenlendiği belirtilmektedir.

Kadına yönelik şiddeti önleyici kampanyaların devam ettiği ve bunların hükümet, medya, özel sektör ve BM Nüfus Fonu tarafından da desteklenmektedir. Askerlik eğitiminde mevcut müfredat kapsamında bununla ilgili eğitim de veriliyor. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik sığınakların sayısı 33’e yükseldi. Bunlar Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, belediyeler ve kadın STK'ları tarafından işletiliyor.

Kadınlara karşı aile içi şiddet halen yaygın bir şekilde uygulanmaya devam ediyor. Namus cinayetleri, erken yaşta ve zorla evlendirme sürüyor. Ayrıca kadına yönelik şiddet ve namus cinayetlerinin sıklığına ilişkin güvenilir verilere erişme sorunu da devam etmekte. Talebe cevap verilmesi için ev içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik daha fazla sığınak açılmalı ve hizmetler geliştirilmeli. Polis, yargıç ve savcıların konuya ilişkin eğitimi artırılmalı.

Eğitim alanında, 2005–2006 okul yılında yüzde 5 olan ilkokullardaki cinsiyet farklılığı oranı, 2006–2007 yılında yüzde 4,6'ya düştü. Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in kız çocuklarının okula gönderilmesi için ortaklaşa düzenledikleri kampanyanın ilk aşaması tamamlandı. 2004–2006 yılları arasında toplam 191 bin 879 kız ve 114 bin 734 erkek ilkokula yazıldı. Para yardımı programıyla ailelere doğrudan gelir desteği sağlanarak kampanya güçlendirildi. İlkokul ve okul öncesi eğitime katılımı artırma amaçlı özel sektör ve STK kampanyaları devam etti. (radikal gazetesi, 07.11.2007) denilmektedir.

Avrupa Birliğinin Türkiye gündemine oturması özellikle 1987 yılındaki tam üyelik başvurusu ile olmuştur. Bu tarihten sonra kadın hakları konusunda Avrupa birliğinin konuyu gündemde tutması ile, toplumda kadın hakları ve kadına karşı şiddet konularında duyarlılık yaşanmaya başlamıştır. 2004 yılına kadar töre ve namus cinayetleri konusu çok sık gündeme gelmemiştir. 25 Şubat 2004 tarihinde İstanbul'da kardeşleri tarafından önce otobüs terminalinde silahla vurulan, akabinde tedavi gördüğü hastane de yine kardeşleri tarafından vurularak öldürülen Güldünya Tören cinayeti ile töre ve namus cinayetleri Türkiye ve AB gündemine oturmuştur. Yine bu dönemde Avrupa birliği uyum çerçevesi dahilinde yapılan reformlar çerçevesinde üzerinde değişiklik çalışmaları yapılan Yeni Türk Ceza Kanununda da değişiklikler yapılmasında etkili olmuştur.

AB çalışmaları çerçevesinde kadın hakları ve aile içi şiddet konularında yapılan çalışmalar artmış, kadın sivil toplum kuruluşlarının sayıları ve çalışmaları hız kazanmıştır. Bu bakımdan yukarıda özetlemeye çalıştığımız AB ilerleme raporlarında

da görüldüğü üzere AB süreci töre ve namus cinayetleri, kadın hakları, aile içi şiddet konularındaki gelişmelere büyük katkı sağlamıştır.

3.2. NASIL ÖNLENEBİLİR

Töre ve namus cinayetleri kısa sürede çözümünü kolay olmayan toplumsal bir problem olarak karşımızda dursa da, devlet ve toplum olarak gösterilmesi gereken duyarlılık ortaya konulduğu takdirde, tamamen ortadan kaldırılamaz ise de en az seviyeye düşürülmesi sağlanabilecektir. Nedir bu yapılması gerekenler diye başlayacak olursak;

1-Birinci temel, tüm bireylerin kadın ve erkek ayrımı yapılmadan özellikle kız çocuklarının okulla tanıştırılması yani okutulması gerekmektedir. Çünkü onlar yetiştirecekleri nesiller itibari ile bu yanlışların önüne geçebileceklerdir. Eğitimli insan yanlışlar karşısında durabilecek cesareti ve kararlılığı gösterebilir.

Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak yatılı kız bölge okullarının (ilköğretim ve ortaöğretim) açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Okullaşma yanında öğretmen sayısı yeterli hale getirilmelidir.

2-Devletin yasalardan ve uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapması, yasalardaki anlayış değişikliğinin uygulamaya yansıtılabilmesi için gerekli mesleki eğitim çalışmalarının yapılması ve yasaların sıfır toleransla uygulanmasını sağlamalıdır. Çünkü devletin bir problem karşısında göstereceği kararlılık o sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır.

3-Yasayı uygulamakla görevli karar ve infaz mercileri ve görevlileri için yapılan hizmet içi eğitimlerin daha yoğun ve yaygın uygulanması sağlanmalıdır.

Töre ve namus cinayetleri konusunda mahkemelerce verilen kararlarda yeknesaklık sağlanmalı, devlet, ilgili suçlarda caydırıcı ve adil cezalandırmaya giderek kamu vicdanını rahatlatmalıdır.

4-Ekonomik anlamda, töre cinayetlerinin daha sık karşılaşıldığı kırsal kesimdeki insanların ekonomik durumlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. İnsan geçiminin zor olduğu durumlarda kişiler daha içe dönük bir yaşam tarzı benimsemek durumunda kalabilmektedirler. Bu açıdan bölgeler arasındaki ekonomik dengesizlikleri ortadan kaldırmak için az gelişmiş alanlara daha fazla yatırım ve teşvik yapılmalıdır. Bunun sonucunda istihdam problemi ortadan kalkacak ve kendi kural ve geleneksel yapısı içerisinde insanlar çıkarak, sosyalleşme adına açılımlar yakalayabileceklerdir.

5-Töre cinayetleri, içinde yaşadığı aşiret ve geleneksel yapı dışlanarak sorun çözülmeye çalışılırsa, otorite olarak kabul edilen yasa ve devlet istekleri antipati ile karşılanacak ve sorunun yaşandığı alana girilememiş olunacaktır. Bunun için gelenekçi, aşiret yapı unsurları da, çözüm aranırken çözüm çalışmaları içerisine katılmalıdır. Bu bağlamda kendi yörelerinde çok sevilen ve söyledikleri, herkes tarafından kabul gören, kanaat önderleri de denilen kişilerden de yararlanma yoluna gidilmelidir. Törelere yapıcı ve güzel tarafları da ortaya çıkarılarak konunun çözümüne katkısı eklenerek, geçmişte olduğu gibi “evlilik vakıfları” kurulmalıdır. Günümüzde kurulu bulunan sosyal yardımlaşma fonu bu şekilde kullanılabilir. Böylece başlık parası yüzünden evlenememe, sevdiğine kaçma ve berdel yapma gibi geleneklerin, töre cinayetlerine zemin hazırlaması ortadan kaldırılmış olur.

6-Töre, namus, cinsellik, cinsel şiddet ve cinsel özgürlük gibi kavramlar kamuoyunda ve diğer birçok alanda doğru tanımlanmadığından, ilkel, feodal kanaatlerin önlenmesi mümkün olamamakta ve bunun sonucu kadına yönelik şiddeti olağanlaştırmakta ve kadının aleyhine kullanılmaktadır. Her türlü yazılı ve sözel anlatımlarda bu tanımlara doğru açıklıklar getirmek kadına yönelik şiddet ile mücadele için çok önemli olacaktır. Doğru bilinçlenme yanıyla mücadelede en önemli silahtır.

7- Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön kabullerin veya geleneksel anlayışın kolay olmasa da tersine çevrilmesi sağlanmalıdır. Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.

8-Töre ve namus cinayetlerinin sıklıkla yaşandığı bölgelerde dine saygı ve hürmet duygusu biraz daha fazla olmasına istinaden, Diyanet İşleri Başkanlığı, töre/namus cinayetlerinin önlenmesi konusunda, toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir. Bu etkinliklerinde Diyanet İşleri Başkanlığı, geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, ataerkil yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanmalıdır. Katı gelenek ve göreneklerin inancın gereği olmadığı, zorla evlilik ve genç yaşta evliliğin günah olduğunu, dinen mutlaka kadının rızasının alınarak evlendirilmesi gerektiği anlatılmalıdır. İslam dininin ve bölge kültürünün bu cinayetleri aslında onaylamadığı, namusun böyle temizlenemeyeceği, ayrıca bu vakalarda kadın kadar erkeğin de suçlu olduğu gibi hususlar halka net bir şekilde aktarılmalı, kısacası hurafelerden arındırılmış dini bilgiler öğretilmelidir.

9-Medya hem ‘töre’ haberleri hem de töre cinayetlerine sebep olan “özendirici ve kışkırtıcı” yayınlar konusunda daha dikkatli davranmalı, olayın magazin ve polisiye tarafına değil, sosyolojik, kültürel ve ekonomik boyutuna yönelik yayınlar yapmalı, “cinayet reklâmı” gibi haberler yapılmamalı, sorun değil çözüm üretilmelidir.

10-Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "184 ALO ŞİDDET HATTI" daha verimli çalıştırılmalı. Bu hatlarda şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması ve sıkıntıda olan kişinin probleminin çözülebilmesi için kurumlar arasında iletişim olmalı ve kişiye en kısa zamanda, ilgili kurumun ulaşması sağlanmalıdır.

11-Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak yerel düzeyde Valilik, Emniyet, Jandarma, Belediye, Müftülük, Üniversite, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla komiteler oluşturulmalıdır. Mağdurlara nasıl yardım edilebileceği, nerelerde güvenli bir şekilde barındırılabilceği konularının açıklığa kavuşturulup bu prosedürün eksiksiz uygulanması gerekmektedir. Güvenlik güçlerine sığınan kişiyi sığınma evine yerleştirmede bürokratik engellerle karşılaşmamak için gerekli düzenleme ve kolaylık sağlanmalıdır.

12-Kadına şiddet, töre ve namus olayları ile çalışma yapan, kadınlara yönelik eğitim, beceri kazandırma faaliyetlerinde bulunan ve kadın hakları konusunda ciddi çalışmalar yapan Sivil Toplum Kuruluşları desteklenmelidir.

13-Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin örgün ve yaygın eğitim kurumlarında, basın-yayın ve Kamu Kuruluşları hizmet içi eğitim programları ve sivil toplum kuruluşlarıyla uygulanacak özel projelerle tüm bireylerin bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

14-Emniyet Teşkilatı içerisinde Avrupa ülkelerinde olduğu gibi sadece işi aile içi şiddet konuları olan “Kadına Yönelik Şiddet ve Cinsel Suçlarla Mücadele Birimi” kurulmalı ve etkin bir şekilde çalışması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

15-Töre/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.

16-Töre/namus cinayetleri konusunda devlet, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler ortak kampanyalar düzenlemelidir. Bu kampanyalarda kadınların yanı sıra erkeklerin de şiddete karşı bilinç yükseltici eğitim almaları sağlanmalıdır.

Saydığımız önerilerden de görüldüğü üzere töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi çözüm süreci zaman alacaktır. Toplumdaki sosyal yapının değişmesi, yapısı

itibari ile de kısa süreli olamamaktadır. İnsanların inanarak yaşadığı yerleşmiş yaşam tarzlarından vazgeçmesi uzun yıllar alabilmektedir.

SONUÇ

Konunun başından itibaren yaptığımız inceleme ve araştırma sonucunda Töre ve namus cinayetlerinin temelinde yatan sebeplerin düşük eğitim düzeyi, az gelişmiş sosyo-ekonomik yapı, aşiret bağları üzerine kurulmuş kolektif kimliğin egemen olduğu ilişkiler ve değerler dünyası olarak özetleyebiliriz. Çünkü kadına yönelik cinayetler böyle bir sosyal zeminde meşruluk kazanmakta, desteklenmekte ve etkin bir şekilde uygulanmaktadır.

Töre cinayetlerinin önlenmesi için önemli olan, sorunun çözümü için kimin ne yaptığı değil, oradaki akla göre hangi yöntemin ve yaklaşımın daha etkin bir şekilde sorunun çözümüne katkıda bulunduğudır ya da bulunacağıdır. Töre cinayetleri, üzerine düşünüp çözüm yolu ararken, sorun alanının kimi hassasiyetlerini göz önünde bulundurmak ve bunları çözümde bir avantaja dönüştürmek için okumuş aklın dezavantajları üzerinde de düşünmek bunun için gereklidir. Çünkü Ankara dan oturduğunuz yerden sorunlara çözüm üretmeye kalkar, oradaki insanların durumunu ve hassasiyetlerini görmeden yani alana inmeden, ürettiğiniz çözümler etkisiz kalacak ve aynı olaylar devam edip gidecektir.

Yasal olarak cinayeti işlemiş olan kişinin cezasının çeşitli nedenlerle indirime uğramaması belli ölçüde caydırıcılık sağlayabilir. Ancak, yasal değişiklikler, gerekli toplumsal ve ekonomik önlemler alınmadığı, işsizliğin azalmadığı, yaşam koşullarının iyileşmediği, insanlar arasında bir güven ortamı yaratılmadığı, kadınlara toplumsal ve psikolojik destek veren kuruluşların geliştirilmediği, tehdit altında ve şiddete uğramış kadınlar için güvenli barınma koşulları sağlanmadığı, eğitim ve sosyal hizmet alanında

çalışanlar için toplumsal cinsiyet konularını da içeren özel eğitimler düzenlenmediği sürece yeterince etkili olunamayacaktır.

Özellikle eğitim konusu detaylı olarak ele alınmalı ve tüm yurt genelinde özellikle kırsal kesimde okullaşma ve bunun yanında öğretmen açıkları en aza indirilerek, tüm bireylere ulaştırılmalıdır. Ülkemizde kız çocuklarının okutulmaması ile ilgili büyük problemler yaşanabilmektedir. Kız çocuklarının okula gönderilmeleri ile son dönemde yapılan öğrenci başına belli miktar mali destek sağlama projesi gibi konulara ağırlık verilerek, gelecek nesillerin yetişmesinde ana unsur olacak olan geleceğin annelerinin, eğitilmiş olması büyük önem arz etmektedir.

Bazıların yaptığı gibi, töre ve namus cinayetlerini, etnik ve bölgesel sebeplere dayandırarak bu olay Kürtleri ve Türkiye'nin doğu bölgelerini ilgilendiriyor diyerek konunun ötelenerek çözüme kavuşturulması yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü bu sorun kentler arasındaki göçlerle ya da köyden kentte göç yoluyla ülkenin her tarafında yaşanabilmektedir.

Sonuç olarak; bölgenin ve konunun hassasiyetleri de göz önünde bulundurularak, düşük eğitim düzeyi, az gelişmiş sosyo-ekonomik yapı ve aşiret bağları, alana inilerek bilimsel yönleriyle araştırılmalı ve bu sonuca göre top yekün bir seferberlik ilan edilerek, toplumsal bilincin oluşturulması ile soruna çözüm yolları bulunabilecektir.

KAYNAKÇA

abgs.gov.tr, (1998), Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 1998 Yılı İlerleme Raporu, *Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İlişkiler Genel Müdürlüğü*, Ankara–1998

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf, (erişim tarihi:23.11.2007)

abmankara.org.tr,(2005), AB 2005 İlerleme Raporu, <http://abmankara.org.tr/guncel/2005ilerlemerapTR.pdf>, (erişim tarihi:21.09.2007)

ACAR, Mustafa, (2001) Sihirli Anahtar Terminatöre Karşı:Avrupa Birliğ Nedir,Ne değildir?, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, sayfa:111

ACAY, Mürsel (2004), Töre cinayetlerine indirim yapılmasın, *Sabah Gazetesi*, 18.03.2004 <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/18/gnd108.html>, (erişim tarihi: 29.09. 07)

ACAY, Mürsel. ve Hüseyin Kaçar, (2006), Töreden kötü yola düştün infazı, <http://www.sabah.com.tr/2006/11/09/gnd130.html>, (erişim tarihi: 15.10.2007)

AKAT, Ömer,(2004), Niş Pazarlama Kapsamın da Gözardı Edilmiş Kadınların Türkiye deki Konumu, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi <http://www.danismend.com/>, (erişim tarihi:03.09.2007)

aksam.com.tr (2002), Çılgın koca dehşet saçtı, *Akşam Gazetesi*, 01 Şubat 2002 <http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/01/egeb/egeb3.html>, (erişim tarihi: 09.10.2007)

aktuelbakis.com ,(2006), Töre cinayetine rekor ceza, 26 Temmuz 2006, http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=90820, (erişim tarihi: 24.10.2007)

Anayasa Mahkemesi Kararları, 16.7.1998 gün ve 1997/45 e. 1998/48 k. sayılı karar

ARSLAN, Özkan ve Orhan Saat, (2006), Eski koca yeni hayata izin vermedi, <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=4209178>, (erişim tarihi: 10.10.2007)

ATAY, Tekin, (2003), Kendisini terkeden eşi ve aşğını öldürdü, *Milliyet Gazetesi*, 12.09.2003, <http://www.milliyet.com.tr/2003/09/12/son/sontur05.html>, (erişim tarihi: 20.10.2007)

AYAR, Lube, (2006), Doğu da boşanmak yok, <http://www.milliyet.com.tr/2006/03/07/guncel/agun.html>, (erişim tarihi: 23.10.2007)

BAHAR, Halil İbrahim (2005) Sosyoloji, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları*: 9, Sosyoloji serisi:1, Kasım 2005, Ankara

BALCI, Fatih ve Fatih Ulaş, (2007), Kız kardeşe töre için altı kurşun, <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/06/16/haber,55CC3054C82F45409FD0B0E68DE2622A.html>, (erişim tarihi: 01.11.2007)

basbug.itgo.com, (2007), Türk töresi, <http://basbug.itgo.com/turktorei.htm>, (erişim tarihi: 12.09.2007)

belgenet.com , (2001), *AB 2001 İlerleme Raporu*, http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor2001.html, (erişim tarihi:17.11.2007)

belgenet.com ,(1999), *AB 1999 İlerleme Raporu*, http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor99.html, (erişim tarihi:28.10.2007)

belgenet.com, (2000), *AB 2000 İlerleme Raporu* http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor2000.html, (erişim tarihi:17.11.2007)

belgenet.com, (2002), *AB 2002 İlerleme Raporu* http://www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_rapor2002.html, (erişim tarihi:12.11.2007)

CHODOROV, N. (1974), *Family structure and Femine Personality Women, Culture, and Society Stanford*, CA: Stanford Universty Pres, 43–65

ÇAĞLAR, Onur, (2005), Töre üstüne bir genel düşünce, <http://www.siirevim.com/forum/tartisma.html?f=52> , (erişim tarihi: 13.08.2007)

DEMİRCİ, Ercan,(2006), Ölüm kararını aile meclisi aldı, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/10/27/gnd105.html>, (erişim tarihi: 07.09.2007)

DEMREN, Çağdaş, (2006), Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri, www.sabem.saglik.gov.tr/Akademik_Metinler/goto.aspx?id=2991, (erişim tarihi: 30.10.07)

DURUKAN, Ayşe, (2005), Kadına Yönelik Şiddetin Etimolojik Anlamı, <http://www.bianet.org/kadin/kategori/kadin/69584/kadina-yonelik-siddetin-etimolojik-anlami>, (erişim tarihi: 15.08.2007)

DÜNDAR, Can, (2004), Kolektif Onur, *Milliyet Gazetesi*, 03.03.2004 [http://www.candundar.com.tr/index.php?Did=2847 - 47k](http://www.candundar.com.tr/index.php?Did=2847-47k), (erişim tarihi: 27.08.2007)

ekutup.dpt.gov.tr (2004), *AB 2004 İlerleme Raporu* (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle04.pdf>), (erişim tarihi:09.11.2007)

EREŞ, Figen (2005), Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye- AB Karşılaştırması, *Milli Eğitim Dergisi*, 2005/Yaz, sayı:167

ERGEN, Mine, (2005), Kadın Hala İkinci Sınıf Vatandaş, *Bizim Anadolu Gazetesi*, 15 Mart 2005, <http://www.bizimanadolu.com.tr/>, (erişim tarihi: 03.09.2007)

ERKİLET, Alev, (2007), Alev Erkilet ve Süleyman Kösmene ile töre üzerine, *Yeniasya Gazetesi*, http://www.yeniasya.de/bizimaile/print/?article_id=272, (erişim tarihi: 11.11.2007)

FARAÇ, Mehmet, (05.11 2006) Töre *Basın Kulübü programı*, *Habertürk Televizyonu*

FARAÇ, Mehmet, (2002), Töre Kıskaçında Kadın *Günizi yayıncılık*, yayın no:28, İstanbul, Mart–2002

forum.tog.org.tr , (2005) Konu: Kadına Yönelik Şiddet, 17.Mayıs.2005
http://forum.tog.org.tr/forum_posts.asp?TID=310&PN=1, (erişim: 29.10.2007)

GAPÇATOM, Çok Amaçlı Toplum Modeli, 2003 <http://www.gap.gov.tr/Turkish/catom-urun/casayfa.html>, (erişim tarihi:03.09.2007)

gencgazeteciler.org (2007), Namus adına işlenen cinayetleri önlemek, toplumun tüm kesimine düşüyor, http://www.gencgazeteciler.org/m_rapor.asp, (erişim tarihi: 16.11.2007)

GEZİK, Erdal, (2003) Şeref, Kimlik ve Cinayet, (Namus Cinayetleri Üzerine Bir Araştırma), *Kalan Yayınları*:41, Birinci Baskı, sayfa:13, Ankara, 2003

GEZİK, Erdal, (2003) Şeref, Kimlik ve Cinayet, (Namus Cinayetleri Üzerine Bir Araştırma), *Kalan Yayınları*:41, Birinci Baskı, Ankara, 2003

GİLMORE, D.D.(1990), Manhood in making : Cultural Concepts of Masculinity, London, *Yale Universty pres*

GÖKTÜRK, Milay,(2006) Töre cinayeti ve törenin katledilişi, <http://www.haber10.com/makale/5133/>, (erişim tarihi: 19.10.2007)

haberler.com ,(2007), Karısını Boğarak Öldüren Şahıs Adliyeye Sevk Edildi <http://www.haberler.com/karisini-bogarak-olduren-sahis-adliyeye-sevk-haberi/>, (erişim tarihi: 07.11.2007)

hurriyet.com.tr, (2006), Anne kızını baltayla öldürdü, 31 Haziran 2006 <http://arama.hurriyet.com.tr/default.aspx?keyword>, (erişim tarihi: 21.08.2007)

hurriyet.com.tr, (2006), Bir tecavüz iki kurban, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5386575.asp?m=1&gid=112&srid=3428&oid=1>, (erişim tarihi: 25.09.2007)

KABACAOĞLU,Tuba (2007) Töre Değil, Cehalet <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=26455>

KANDİYOTİ, D. (1977), Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler, (Çev. Aksu Bora ve diğerleri), İstanbul- Metis Yayınları

KARAKAŞ, Canan, (2007), Alev Erkilet ve Süleyman Kösmene ile töre üzerine, *Yeniasya Gazetesi*, http://www.yeniasya.de/bizimaile/print/?article_id=272, (erişim tarihi: 11.11.2007)

KARAMAN, Hayrettin, (2006), Töre veya namus cinayeti, 16 Temmuz 2006 <http://www.hayrettinkaraman.net/makale/0055.htm>, (erişim tarihi: 14.10.2007)

KARDAM, Filiz, (2005) Türkiye'de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri: Eylem Planı İçin Öneriler Sonuç Raporu, *Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Yayınları*, Koza Yayın, Kasım 2005 Ankara.

KARDAM, Filiz, (2007), Namus Cinayetlei islamiyetten Eski, <http://www.paylasimdayim.com/t-re-ve-t7825.html> , (erişim tarihi: 11.11.2007)

KAYAR, Habibe Yılmaz, (2005), Namus.Nedir?, Namussuzluk Nedir?, <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=4167>, (erişim tarihi: 22.10.2007)

KIRMIZITAŞ, Hasan, (2006), Yedi aylık hamile Meryem,töre kurbanı, <http://www.milliyet.com.tr/2006/07/05/son/sontur25.asp>, (erişim tarihi: 31.10.2007

koniks.com, (2007), Kopenhag Kriterleri, <http://www.koniks.com/> - 44k (erişim tarihi: 30.10.2007)

KORAP,Elif, (2006), Bu kez töre aşka yenildi, *Sabah gazetesi*, 06.12.2006 <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/06/gun107.html>, (erişim tarihi:12.08.2007)

KÖSMENE, Süleyman, (2007), Alev Erkilet ve Süleyman Kösmene ile töre üzerine, *Yeniasya Gazetesi*, http://www.yeniasya.de/bizimaile/print/?article_id=272, (erişim tarihi: 11.11.2007)

KURTULAN, Özge, (2006), Töre cinayetleri neden çözülemiyor? *yazyaz dergisi*, yıl 2006, sayı:12, <http://www.yazyaz.com/dergi/2006/12/tore-cinayetleri-neden-cozulemiyor-ozge-kurtulan/>, (erişim tarihi:17.09.2007)

KURTULMUŞ, İrfan, (2006), Danimarka'dan Töre Cinayetine Aile Boyu Ceza,Türkiye ye Örnek Olsun, *Milliyet Gazetesi*, 29 Haziran 2006 <http://www.milliyet.com.tr/2006/06/29/yasam/yas05.html>, (erişim tarihi: 13.11.2007)

LEYLAK, Ali ve Hasan Kırmızı, (2007), Ölüme 'töre' elbisesiyle gitti <http://www.milliyet.com.tr/2007/07/06/yasam/ayas.html>, (erişim tarihi:29.09.2007)

meb.gov.tr (2004), Haydi Kızlar Okula' Kampanyası'nın Yürütüldüğü 33 İlin Valisi Ankara'da Toplandı 01.06.2004-MEB <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp?ID=807>, (erişim tarihi: 18.10.2007)

MEEKER, M. (1976), Meaning and Society İn the near east : Examples from the Black Sea Turks and the Levantine Araps, *International Journal of Middle East Studies*.VII,243-276

mfa.gov.tr,(2006), *AB 2006 İlerleme Raporu*, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/9033EEB0-E80C-46D0-AB4D-A5767882853A/0/IlerlemeRaporu_8Kasim2006_TamamininCevirisi1.pdf, (erişim tarihi: 23.11.2007)

NAMUS, *Meydan Larousse 1985* 14.cilt sayfa: 379

NAMUS, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Ötüken Neşriyat A.Ş, 7. cilt, Sayfa: 2589, İstanbul, 1985

ÖNDÜL, Hüsnü, (1998), İnsan Onuru, <http://www.ihd.org.tr/makale/onur/onur.html>, (erişim tarihi:09.09.2007)

ÖZDİLEK, Ali Osman, (2006) Töre Cinayetlerinin Ekonomi Politikası, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_431.htm, (erişim tarihi:12.09.2007)

papatya.org, (2007), Zorla Evlendirmeye karşı Enformasyon broşürü, <http://www.papatya.org/veroeffentlichungen/broschtuerk.htm>, (erişim tarihi: 08.11.07)

radikal.com.tr ,(2007), İlerleme Raporu Tam Metni, *Radikal Gazetesi* (07/11/2007) <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=238105>, (erişim tarihi:16.11.2007)

radikal.com.tr. (2007), Bu gözyaşları okumak için, 28 Eylül 2007 <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=234122>, (erişim tarihi: 30.09.2007)

sam.baskent.edu.tr, (2003), *AB 2003 İlerleme Raporu* http://sam.baskent.edu.tr/ilerleme_raporlari/ilerleme_tr_2003.pdf, (erişim tarihi:03.11.2007)

SİRMAN, Nükhet, (2007), Yerinden Edilme, http://www.tesev.org.tr/etkinlik/yerinden_edilme_kof_sunumlar_nsirman.php, (erişim tarihi: 12.09.2007)

SOYASLAN, Doğan, (2005) *Ceza Hukuku Özel Hükümler, Gözden geçirilmiş 5.Baskı, Yetkin yayınları 2005*

ŞİMŞEK, Sefa (1998) *Törelere Aynasında Doğu ile Batı, Asa Kitabevi:3, Bursa, 1998*

T.B.M.M. kadının statüsünü Araştırma Komisyonu Raporu, sayfa:61, 2.baskı, Mart 2003, Ankara.

TEZCAN, Mahmut, (1999) *Ülkemizde Aile İçi Töre Yada Namus Cinayetleri, Töre Cinayetleri Paneli, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eylül 1999, Ankara*

TÖRE, *Meydan Larousse 1985* 19.cilt sayfa: 375

TÖRE, Türk Dil Kurumu, <http://tdk.org.tr/tdksozluk/sozbul.ASP?kelime=töre> (erişim tarihi: 11.07.2007)

TUNÇ, Ahmet ve Alaattin arslan, (2007), *Zorla gerdeğe, baba nöbeti*, <http://www.sabah.com.tr/2007/01/11/gun140.html>, (erişim tarihi: 11.10.2007)

Ülkede Özgür Gündem , (2004), *Namus Ve Töre cinayetlerinde Kadınlar Daha Katı mı Davranıyor?*, <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3400>, (erişim tarihi:22.10.2007)

ÜNSAL, Oskay, (2004), *Töre 'biz'i bağlar*, <http://www.milliyet.com/2004/03/07/sanat/san07.html>, (erişim tarihi: 20.08.2007)

YALÇINKAYA, Alâeddin, (2006), *Töre ve Cinayet: Yanyana gelmesi imkansız iki kelime*, <http://www.oncevatan.com.tr/Detay.asp?Yazar=31&yz=7851&sayfa=2>, (erişim tarihi: 02.08.2007)

yenisafak.com.tr, (2007), Yasemin'in kefeni siyah, <http://www.yenisafak.com.tr/gundem/?t=06.07.2007&c=1&i=54508>, (erişim tarihi: 05.09.2007)

YILMAZ, Mehtap, (2005), Kadın kararı: Namussuza ölüm, *Tercüman gazetesi* 10.02.2005, http://www.tercuman.com.tr/v1/arsiv_yeni/arsiv.asp, (erişim tarihi: 12.010.2007)

4721 sayılı *Türk Medeni Kanunu*

5237 sayılı *Türk ceza kanunu* 37.38.39.maddeler

756 sayılı *Türk Ceza Kanunu*